

gheorghe jurma

momente și stări

ÎNTUNERIC DE ORA ȘAPTE

GHEORGHE JURMA

ÎNTUNERIC

DE

ORA

ȘAPTE

proză

Coperta: Adriana Jurma
Ilustrații interioare: Gheorghe Jurma

INTUMERIC
DE
ORA
ȘAPTE
PROZĂ

© Gheorghe Jurma, 2004

ISBN 973-8136-90-3

GHEORGHE JURMA

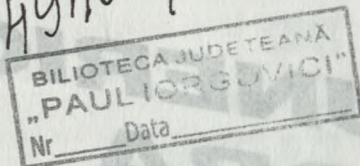
ÎNTUNERIC DE ORA ȘAPTE

momente și stări

EDITURA TIMPUL REȘIȚA

349402/06

GHEORGHE JURMA

S-a născut la 5 februarie 1945 în satul Bobda, județul Timiș.

A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1969). A fost redactor al ziarului „Flamura” (1970-1989) din Reșița, redactor-șef al ziarului „Timpul” (1990-1993), apoi director al Editurii Timpul din Reșița. Redactor-șef al revistei „Semenicul”.

Scrie proză din vremea studenției (*debut* - 1968). A publicat în volumul colectiv *Gustul livezii* (1985) secțiunea proprie *Panta rhei*, din care sînt reluate și cele mai multe din textele volumului de față.

Colaborări, cu critică și istorie literară, la publicațiile: *Orizont*, *Semenicul*, *Steaua*, *Forum (studentesc)*, *Transilvania*, *Tribuna*, *Luceafărul*, *Drapelul roșu*, *Flamura*, *Caras-Severinul*, *Studii de limbă, literatură și folclor* ș.a.

Cărți publicate: *Mic dicționar al personalităților culturale din Caras-Severin* (1976); *Presa și viața literară din Caras-Severin* (1978); *Contribuții la bibliografia presei bănățene* (1979, în colaborare cu Ada Cruceanu); *Banatul și Eminescu* (1989); *Conspirația universală* (1994), *Descoperirea Banatului* (1994); *Întîmplări cu Afilon* (1995); *Reșița de altădată* (1996, în colaborare cu Arsenie Boar); *Reșița* (1996); *Caras-Severin* (1996, în colaborare); *Eminescu - gînd și cînt* (1998); *Povestea lui Hercule* (1998- sine nomine); *Istorie și artă bisericească. Biserici din Protopopiatul Ortodox Român Reșița* (2000, în colaborare cu Vasile Petrica); *Sadoveanu sau lupta cu balaurul* (2002), *Prima carte* (2003), *Cu Editura Timpul, peste timp* (2004) ș.a.

În acest volum sînt adunate proze scrise, în majoritatea lor, în anii 1982-1985, unele publicate atunci, cîteva refuzate, iar alte texte scrise după aceea. O temă nostalgică rememorează copilăria și satul; o temă ironic-satirică: actualitatea și trecutul deopotrivă. Personajelor li se caută o structură psihomentală specifică. Ici-colo se amestecă și autorul.

A SCRIE

Cînd eram copil scriam cărți întregi, e adevărat numai în visele de seară sau de dimineață, cînd îmi prelungeam șederea în pat născocind sub pleoape aventuri în istorie sau în ținuturi exotice... Acum stau în fața hîrtiei albe și nu reușesc să scriu. Nici măcar un rînd. Un cuvînt. Privirea atinge parcă un țărniș, și totuși... Cumplită situație să nu poți lega o frază sau o propoziție convingătoare, să nu descoperi cuvîntul care să te ia de mîină și să te ducă în tăcere prin iarba verde de acasă...

Stau, iată, și acum, în mirarea înserării, dar nici un resort nu se mișcă în mine. Privirea se oprește umilită în albul hîrtiei. Timp încremenit. Vid. Nici un cuvînt nu mă salvează. Nu găsesc nici un început (CORECT: exprim adică nemișcarea și incapacitatea, cauzate probabil de blocajul în fața imensității albului hîrtiei. Iar motivul livresc al hîrtiei albe trimite la oceanul preformal în care trebuie să apară insula, deci creația noastră, textul etc., etc. „A începe“ echivalează opera demiurgică. N.B. – Ce pot deduce însă de aici: neputință sau teamă de substituire?)

Prelungesc șederea în fața hîrtiei, dar cuvîntul întîrzie să răsară... (FALS: din moment ce *am scris* aceste propoziții, conținutul enunțat *nu pot să scriu* este negat. Literatura îl implică permanent pe autor în textul pe care-l construiește, prin chiar simplul fapt de a exista. Prin urmare, nu mi-aș putea imagina acele propoziții decît eventual la timpul viitor pentru a acorda textul cu realitatea ce vrea s-o exprime: „Voi sta în fața hîrtiei albe și nu voi reuși să găsesc cuvîntul care să declanșeze povestirea“. Dar și aceste formulări sînt FALSE, pentru că sînt consacrate *acum* pe hîrtie. *Le-am scris*. Propunîndu-mă în imaginea evocată, eu anticipez o situație posibilă, dar singurul adevăr e numai textul care se dezvoltă ACUM CÎND SCRIU. *Doar în prezentul scrisului*). (Deși, pînă la urmă, totul este CORECT, pentru că de fapt eu exact atît am vrut: să încep o povestire cu aceste mărturisiri care să

sugereze incapacitatea naratorului de a-și așterne pe hîrtie gîndurile, amintirile, fanteziile. Eu sînt scribul aceluia autor).

Stau derutat în fața

(Gaston Bachelard: *L'eau et les rêves. Essai sur l'imagination de la matière*; Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*; Marcel Raymond: *Romantisme et rêverie*.)

Nu –

Aștept în fața hîrtiei albe

(zgomote puternice de sticle trîntite. Se descarcă – sau se încarcă – lăzi la alimentara de peste drum)

sperînd să mă apropii de cel ce

(întîia oară ne-nîflim, întîia oară)

(*Dicționar de neologisme; Dicționar francez-român; Dicționar român-francez*)

(întîia oară ne certăm, întîia oară)

(dar vai, dar vai, dar vai)

(CORECT: exprim adică nemișcarea și neputința)

(param-pam... param...)

DESPRE UN POSIBIL ÎNCEPUT

Duminică, după multe ezitări, cauzate probabil de timpul ăsta păcătos sau – de ce să nu recunosc? – mai degrabă de lene sau de neîncredere... Și totuși e timpul (o vreme urită care continuă și azi: plouă, nici n-am ieșit măcar să caut pîine, se aude – ce naiba nu-mi cumpăr sugativă, uite, curge cerneala și fac purcei pe caiet, ar fi bine să-i înlătur că altfel pătez tot caietul, îi împrăștii, iată, mîzgălesc, lătesc petele, mă joc – deci se aude ploaia – acum se aud pocnituri în perete, vecinul meu omoară țințari, desigur, cu papucii sau cu ce mama dracului pocnește așa tare la ora asta?! – se aude ploaia în țeava de scurgere, ploaie lungă și rece, o simt și în genunchiul stîng, e ceva umed și rece, clar!, reumatismul mă caută, așa-i trebuie, asta se trage de atunci, din excursia aceea cu bicicleta, coboram noaptea, cu Sorin, minunată noapte de munte, uite trenul!, luminile lui alergînd feeric, ca stelele căzătoare, și dintr-o dată m-am dat peste cap într-o bordură de la curba șoselei, puteam să mor, mi-am zis de multe ori de atunci, cu groază, am făcut bicicleta praf, abia am mai tîrît-o pînă la prima gară, picioarele mi se umflaseră și-mi venea rău, mi-am revenit tîrziu, la capătul călătoriei, și uite, de atunci, la orice mică lovitură, genunchii mei îmi amintesc o întîmplare care ar trebui să rămînă pentru totdeauna în obscuritate, căci rațiunea mea refuză azi să revadă începutul și sensul acelei lungi și triste călătorii), plouă, a plouat duminică, hopa, să sar peste acest rînd, a plouat duminică (sar pentru că dacă întorc foaia se fac purcele din cauza petelor de cerneală lăsate de stilou pe pagina alăturată, încă neuscate, am început pagina și notațiile cu cerneală proaspăt introdusă în stilou și la început curge totdeauna, nu știu de ce, ar fi cazul să-mi cumpăr un stilou bun), să termin cu fleacurile însă, iar au început pocniturile, ha!, ca un făcut, măi, oamenii ăștia nu se mai culcă odată?, peste drum, baba care mă enervează în fiecare noapte: miț, miț, își caută mîța, mînca-i-ar coada, miț, miț!, în sfîrșit se face tăcere, așadar să revin: m-a vizitat fostul meu învățător Grozescu – revedere aproape neverosimilă – și-am schimbat niște nostalgii și adrese, iar în seara zilei aceea, cînd mă mobilizam să încep „Muntele vrăjit”, pe neașteptate m-au prins din toate colțurile amintirile copilăriei și m-am abandonat cu totul lor. Acum nostalgia mea deschide un perete și sub picioare foșnește caldă iarba.

FLOARE

Ca o lamă floarea mărului
taie privirea însetată
și brusc memoria mea sîngerează

POATE

Poate grîul – am spus – poate el să foșnească în ceața lăsată
de sus peste apa curată de ieri a oglinzii atîrnate acum de capătul
grinzii

Ce vrea – mă întreb – oare ce-o fi vrînd el să spună – și un fir de
păianjen coboară din lună

DRUMUL CEL MARE

Astă-vară m-am deplasat de cîteva ori în satul natal. Spun că
„m-am dus către“ locurile acelea ce mă îndatorau sufletește, întrucît nu
pot zice – deși mi-aș fi dorit-o – că am revenit, că m-am descoperit în
ceea ce era, sau mai exact fusese satul meu. Făceam efortul întoarcerii,
suprapunîndu-mă drumurilor mai vechi, cînd autobuzul de seară mă
aprofia de sat, în vacanțe; mă prindea, inexplicabil, pînă la lacrimi,
melancolia, secundă cu secundă mă dizolvam în fiecare bucată de
pămînt care fugea prin geamurile autobuzului, începînd de la Bigheiu
al bătrîn, unde făceam excursii cu domnu-nvățător Grozescu, ori de la
Odaia lui Moldovan, unde azi nici urme nu mai există, distanțe pe atunci
enorme, străbătute cu pasul și emoția școlarului din clasa a II-a, iacătă-
mă-s, aici, în poza asta sugubeață, făcută de domnu-nvățător la can-
ton, unul din locurile preferate de popas, uite-mă, ăsta sînt eu, ce
zîmbăreț, ha, ha!, Ion Cărică privește mirat la mine, de ce oare?, oi fi
spus ceva deosebit (că eram și copil deștept pe atunci!), de ce n-o fi
scos domnu-nvățător o poză vorbitoare, doar ne amenința să facem
liniște că altfel ieșim vorbind, ce bine ar fi fost, cine mai poate reconstitui
azi ce am făcut noi atunci?, trebuie totuși să ne fi dat pe joacă, doar
asta era grija noastră de copii, uite-l pe Tibi cu o minge sub braț, ce
fotbal vom fi jucat prin iarba aceea înaltă?!, aci e ochelariștul de Vălean,

gînditor ca paiul ce-l ține în gură, Cocoșan ridică două degete peste capul lui Pera, toți sîntem împreună numai în această poză îngălbenită de vreme și descoperită azi într-un mic album.

Astă vară i-am căutat și nu i-am mai găsit. Burtosul care glumește cu mine nu mai e Victor de altădată. Eu îi căutam pe cei de demult, prieteni, colegi, săteni, dar ei au ieșit din fotografie și s-au împrăștiat în viață: unul e inginer la o termocentrală, altul e medic în centrul de comună, unul e pictor, altul electronist într-un mare oraș, cîțiva au rămas acasă, pe cei mai mulți nu i-am mai văzut de ani de zile, nu cred că i-aș mai recunoaște.

Eu alerg prin sat, întreb, notez, înregistrez pe casete. E de mirare că această casă a rămas cu fațada ei originală: Ion Bogioaca, 1879. Case vechi, după tipicul caselor bănățene de pustă, 1884, 1897, 1902, în două ape, cu motive solare în vîrfurile triumfului. De ce nu le-am observat pînă acum, mă întreb, și aflu istorii minunate din primul război mondial, și mai de dinainte, despre baronu al bătrîn și copilul lui, loji, cel care a intrat cu calul în restaurant la Budapesta, stau de vorbă cu oamenii, sînt tot mai jenat, dau bună ziua unor necunoscuți, cine sînt ăștia?, despre unii nici uică-meu Grosu nu știe ce să-mi spună, au venit din alte locuri, ori poate-s copiii și nepoții crescuți la oraș sosiți în vacanță la neamuri. Își caută oare și ei o parte din biografie? Eu umblu agitat pe uliți, la cimitir, la holdă... Pe aici trecea drumul cel mare, acolo erau plopii lui Bogioacă, puțin mai încolo se vedea gomila – cîte povești nu știam despre ea?! –, iar dincolo se strecura drumul într-un teritoriu străin, către moară sau către depărtate holde din margini de hotar. Cum privesc peste întinsele cîmpuri, răsare în memorie călătoria, îmi aduc aminte de o ploaie teribilă, cu grindină, și de calul numit Cezar, veneam de departe, de la Păr, cum îi spunea locului aceluia, bunicul se încăpățînase să termine cositul și ne-a prins furtuna, o ploaie cu spume, se întunecase totul, abia pornim cu căruța, și galopul nostru, prin furtună, către casă, piatra ne lovește cu furie, calul în spume, ploaie și roaie...

Și deodată, în fața ochilor mei, din aburii holdelor apare o căprioară. Și apoi încă una. Privesc uimit cum vin către mine, în salturi mari, lente, ca într-un film derulat cu încetinitorul, vin încet, am o senzație ciudată, ca o cădere nesfîrșită în vis, ele se apropie balansîndu-și corpul alungit arămiu și eu le văd ochii mari, umezi, calzi, nevinovați, parc-ar fi ochii copiilor mei.

SUNET DE CLOPOT

Ca un sunet de clopot sub stelele nopții de vară mi se pare a fi încremenit copilăria mea de demult. De demult mi se pare a fi rămas copilăria mea suspendată sub clopot de cer întunecat și înalt.

Azi muzica sferelor tace.

Urcăm emoționați în turn să batem toaca. Scările prea verticale și lemnul șubred ne fac să pășim cu teamă. Ne strecurăm pe rînd, încet și fără vorbe, prin tăietura din plafon și ajungem. O mulțime de lilieci își ia zborul, debusolat, spre întunericul din vârful turnului la care nu vom avea acces niciodată. Rămîne miracolul clopotelor.

„Acest clopot este dăruit... la anul 1922. Turnat de fiul lui Anton Novotni prin maestrul de turnat Nedulah în Timișoara nr. 4344.“ Este clopotul cel mic. Are 56 kilograme. El răscumpără clopotele vechi de dinainte de război. Încă în socoțile bisericesti din anul 1883 era notată cumpărarea unui clopot cu 260 de florinți. Înainte de începerea primului război mondial existaseră trei clopote. În timpul războiului au fost luate două pentru necesitățile frontului. A rămas doar unul de 26 de kilograme. Sărăcă trebuie să fi fost viața satului numai cu sunetul unui clopot mic de 26 de kilograme. Oare la Păr, unde ne prinsese o furtună cumplită, la secerișul grîului, oare acolo sau chiar numai la capătul haidarului se putea auzi glasul de odihnă sau vestea de moarte a clopotului? Greu de crezut că zvonul era primit pe întreg pămîntul căruia-i era necesar. De aceea locuitorii satului au hotărît, la 30 aprilie 1922, cumpărarea celor două clopote noi. 5.944 lei a costat unul de 56 kilograme – cel mic de astăzi. 13.662 lei clopotul de 126 kilograme – cel mijlociu de azi. În 1937 i-a ajuns sorocul clopotului celui vechi. După două veacuri, trupul lui pe care scria „1773 Grazi“ s-a distrus. N-a mai rămas din el decît povestea. Ca și – mult mai înainte – din ciobanul care se zice că l-ar fi dăruit obștii. Cine știe de unde și din ce pricină. S-au strîns bani și s-a cumpărat altul, altul mai mare și mai frumos. A costat 58.947 lei. Clopotul căruia i se spune azi cel mare. Are 316 kilograme. „S-a cumpărat acest clopot... pe speșele comunei... Turnat de fiul lui Anton Novotni Timișoara nr. 5951“.

Ating cu unghia marginea cupolei sale și clopotul vibrează.

Acum batem toaca. Pe rînd. Ne ferim să lovim clopotele. Privim în răstimp prin crăpăturile ferestrelor și amețim. De sus, din turn, pămîntul

arată uimitor de diferit, casele, ulițele, oamenii, vitele, depărtările din depărtarea în care se pierde fumul serilor de vară. Pînă atunci numai cerul mi se desfășurase la picioare, în zilele lui senine, cînd aerul dansa ciudat în fața ochilor, sau în zilele lui cu nori, cînd cele mai năstrușnice figuri se arătau fanteziei mele ascultătoare de povești, sau mai ales în nopțile apăsătoare, cînd ființele necunoscute ale stelelor clipeau misterios și durabil.

În duminica aceea m-am grăbit să trag clopotul cel mare. Noaptea, cu tot ritualul ei, fusese privilegiul celor vîrstnici. Întîi toaca și apoi dezlegarea clopotelor într-o sonoritate menită să calce bolțile întunericului, viață dăruindu-le. Dimineața putea fi și rîndul nostru, cu toate că și acum era foarte greu fiind prea mulți pretendenți care-și doreau același lucru. Însă eu mă consideram destul de mare și de meritos ca să mi se cuvină gestul. De aceea mă învîrteam pe lîngă crîsnic mai silitor ca niciodată. L-am ajutat la toate și de fiecare dată încheiam cu rugămîntea să mă lase pe mine la clopotul cel mare. Mormăia neclar și grăbit. Totuși, după îndelungi insistențe, mi-a încuviințat. El trebuia să facă doar semnul cînd urma să intre preotul pentru marea slujbă. Așteptam încordat. Și deodată am văzut semnul. Am început să trag cu putere. Însă ștreangul abia se mișca. Tot mai puternic trăgeam. Mă treceau apele. Și, pe neașteptate, izbucni sunetul. Dar ștreangul clopotului m-a săltat pînă aproape de tavan. Nu mai simțeam decît gustul nevolniciei mele. Sau poate doar frica. Mai puteam auzi sunetul rar al clopotului bătut în dungă, în semn de primejdie. Și mai aveam să văd cum aleargă cineva spre mine, speriat de alarma din văzduh.

Am rămas suspendat în primejdia clopotului celui mare și nu mai pot nici să plîng.

PANTA RHEI

Cum drumul acesta coboară. Vezi urmele roților lucind în bătaia soarelui ce apune. Cum drumul poate coti brusc sub palma de deal, pe lîngă porumbiștile uscate și tăcute din dreapta. Cum vrei tu să-l reții înaintea de a se ascunde sub deal. Cum observi călcăturile căruțelor în pămîntul uscat și-ți amintești instantaneu roțile făurite la covăcia lui

moș Franț, vecinul tău din copilărie, însă nu poți reconstitui decît cercul așezat în foc și foiul fierarului și cei doi covaci, sau ucenici ce-or fi fost, lovind ritmic, pe rînd, cu barosul pe nicovală, dînd fierului forma dorită, se întîmpla desigur demult, unul ține un clește uriaș și ceilalți lovesc, boc, boc, și sfîrșitul fierului în apă și cercul întins pe obada lemnului făcută de rotari, apoi neașteptata rostogolire a luminii de afară.

Cum în acest moment cînd nu-ți mai poți aminti decît atmosfera covăciei și emoția cu care intrai acolo ca într-o altă lume, de foc și de fum, cînd nu mai ai decît o imagine încețoșată, acum, deci, drumul acela cotește brusc pe sub buza de deal și nu-l mai vezi. Trebuie să-ți ridici privirea pentru a zări acolo, sus, chiar pe linia dealului, un cal, un cal singur, ce ridică și el încet și parcă mirat un bot candid, încet, drumul nu-l interesează, el parcă vine spre tine, ca îngerul din tabloul atîrnat deasupra patului, demult în copilărie, plutind pe nori, de parcă ar fi fost o pictură de Rafael, dar cu o figură mai suplă, mai visătoare, în stînga tabloului era un înger, inexplicabil de singur, ca un copil orfan, așa îl va prinde acum amurgul, astfel că roșul soarelui va trece prin el ca un buchet de maci în cîmpul de grîu, însîngerîndu-l, pînă cînd în memoria vederii tale calul pornește domol, prin cîmpul care ia foc, vine la pas, alb, în mijlocul incendiului mistuitor, auzi chiar tot mai puternic vuietul focului, pînă cînd nu mai poți suporta, închizi ochii și începi să strigi

ÎNTUNERIC DE ORA ȘAPTE

Să facem ora șapte, spui tu, amintindu-ți brusc de timpul studiilor universitare, cînd după șase ore de curs și masa luată cu asalt, te grăbeai, adică vă grăbeați toți trei, proprietarii provizorii ai camerei 515, dinspre curte, să trageți un puișor de somn, de vreun ceas, așa, ora șapte și pe dreapta, zici, pentru a despărți ziua în două și a putea, odihnit, să te duci la bibliotecă și să scotocești vechi reviste și cărți.

Și într-adevăr, aduceați în cameră ora șapte, de seară bineînțeles, la două și jumătate după miezul zilei, trăgeați storurile și se lăsa întunericul, doar o vagă lumină pătrundea prin lemn cum intră prin carnea degetelor cînd pui mîna contra soarelui, ca prin mîinile acestui copil puterea lumînării, cum percep eu uimit prin propriile mele mîini focul

soarelui vara, ard mîinile, înfloresc incandescent, despre ele nu va rămîine decît amintirea, se făcea, aşadar, suficient de întuneric ca să putem trece chiar într-o seară de iarnă, caldă, plăcută, cînd totul e liniştit, afară desigur ninge calm, cu fulgi mari şi pufoşi, a nins toată ziua, stratul de zăpadă creşte ceas cu ceas, înainte de culcare ai curăţat potecile, cine ştie ce se mai întîmplă pînă dimineaţa, ai verificat grajdul şi coteţul păsărilor, toate sînt în regulă, ai dat apoi drumul cîinelui, marş afară, el scînceşte să intre în casă, presimţind că va fi înzăpezit, o clipă în memoria vederii tale răzbate căutătura blajină a vacii întoarsă spre tine ca o ultimă rugă cînd tu închideai uşa grajdului, acum ţi-o aminteşti în lumina lumînării de pe masă, numai botul ei întors şi privirea umedă şi rugătoare, în mişcarea uşoară a flăcărilor sub presiunea suflării tale, te-ai oprit ca Magdalena pictată de Georges de La Tour, sprijinindu-şi bărbia în mîna dreaptă, formidabil tablou de lumină, scrutînd un orizont nedefinit, poate să fie chiar lumina aceea din copilărie, proiectînd pe pereţi fantasmale lumii necunoscute şi captîndu-te într-o reverie inexplicabilă, ca în acest tablou de La Tour, lumînare oglindindu-se în altă lumînare, roşu coplesitor pictat contra luminii, şi vederea atrasă de foc şi străbătînd spre niciunde, poate se răsuceşte în adîncul fiinţei, la ce gîndeai oare atunci cînd eu am întors capul spre masa unde ardea lumînarea? flacăra iradiază straniu, Magdalena priveşte oglinda şi lumina răsfrîntă în ea, în oglindă şi în personaj, ca în tabloul acesta al naşterii, o misterioasă linişte se lasă peste lume, o armonie de ritual, dar cu roşuri aprinse într-atît de puternic încît încerc senzaţia tensiunilor dramatice din tenebre, personajele lui La Tour par mai degrabă să emane ele însele focul decît să fie simple receptacule de lumină, aşa cum de fapt îmi apari şi tu cînd eu întorc capul să te caut, meditînd la flacăra candeliei care se consumă şi se pierde în neant, parcă prin oglinda aşezată puţin deasupra mesei şi în spatele căreia stă de pază busuiocul uscat, în timp ce afară continuă să ningă, va fi troienit totul, scîncetele cîinelui se vor auzi tot mai slab, în curînd flacăra va pîlpîi pentru ultima oară, astfel că mai tîrziu îţi vei aminti doar privirea întoarsă rugătoare în lumina slabă şi rece a zăpezii pătrunzînd tăcut în casă şi acoperind cu brumă fină acest colţ al memoriei, cînd va fi ora şapte.

Ciudat! Cînd dormeam mai adînc m-a trezit brusc o voce necunoscută, puţin metalică, poruncitoare.

„*Scrie!*“

Am sărit repede la masă, unde aveam, ca de obicei, pregătite hîrtia şi stiloul.

„*De aceea, facem cunoscut tuturor, prin aceasta, că luînd noi în seamă faptele de credinţă şi vrednicele slujbe pe care ni le-a făcut neobosit comitele Parabuch, din frageda noastră copilărie, servind credincios şi devotat în casa noastră şi apoi în nenumărate rînduri şi-a pus toată osteneala în treburile mari şi grele ale noastre şi ale regatului nostru cu Cumanii (In Cumanio) şi în diferitele noastre solii din regatul nostru şi dincolo de graniţele acestuia, el dînd în toate acestea urmare voinţei noastre regale, iar noi reamîntindu-ne cu bunăvoinţă de toate acestea, pentru ca prin pilda lui să însufleţim mai mult şi pe alţii ca să merite răsplata credinţei, i-am dat pămîntul numit Kuke al cetăţii Caraş (Karasson) şi pămîntul Wolter şi Belan ale cetăţii Keue, pămînt numit Rety al cetăţii Timiş (Tymes) şi apoi jumătate din pămîntul numit Bobda (Poph), ce se află în comitatul Timiş, pămînt pe care-l stăpînea în urma daniei prea iubitul nostru părinte şi a noastră Keyran domnul Cumanilor din neamul Borchol şi pe care cu consimţămîntul şi cu învoirea celor doi fii ai săi şi a tuturor rudelor sale şi anume: Illen, Iardar, Michi, Chiburk şi Ona, domni ai Cumanilor, cu îngăduinţa, consimţămîntul, voinţa şi dăruirea noastră, a vîndut-o amintitului comite Parabuch pe patruzeci de mărci, care i s-au plătit în întregime în faţa noastră în catifea şi purpură, fir şi alte lucruri de preţ. O jumătate din pămîntul Bobda a fost al udvornicilor noştri, iar cealaltă jumătate a oamenilor cetăţii Timiş.*“

Am terminat de scris. Ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, m-am culcat din nou. Dar dimineaţa, cînd m-am sculat, am văzut pe masă textul. Şi m-am întrebat — cum o fac şi acum, încă neliniştit — ce sens are întîmplarea din noaptea aceea?

JURNAL DE IARNĂ

Să vezi și tu o vulpe — la întoarcerea în oraș — coborînd repede într-o rîpă, apoi la nu prea lungă distanță alta, mai puțin fricoasă decît prima, deplasîndu-se agale peste arătură, să ți se pară apoi bolovanii neacoperiți de zăpadă că sînt tot felul de jivine, cîmpul e acum plin de animale, de păsări, de închipuiri, iată corbii (ah, corbii poetului Tradem!) — forme de relief în cîmpie, vorba unui poet clasic în viață —, biete ciori, umplînd cîmpia, da, acest cîmp ca o vastă și jalnică întindere funerară sub cenușa văzduhului, parcă am avea aici imaginea sfîrșitului de bătălie, morți, răsfirați printre bolovani, sau poate bolovanii sînt tocmai rămășițele, biete, împrăștiate, ale trupurilor lor reci peste care se așează corbii, ah corbii, nimic nu e precis în această posomorîtă cenușă, apoi brusc lăstărișul să-ți amintească, el, arăturile, rîpile, drumul cotit, lupta ce a avut loc, atunci, în ziua, în noaptea, exercițiile dinainte, noaptea cînd nimeni nu putea să doarmă, ascultînd uruitul șenilelor pe drumul de țară și apoi bubuiturile, dar asta fusese mai de mult, tu nu poți să reții decît amintirea, poveștile, teama jucată, sau poate doar poarta care te-a închis parcă definitiv în cazarmă și începutul ca o umilire, ca o zdrobire sistematică și de neînțeles, ca o cenușă rău mirositoare căzînd nesfîrșit peste cîmpia pe care apoi o vom străbate cu toate hangaralele pe noi, culcați! drepti! înainte-marș! prin păduri de zăpadă, în șir indian, peste arături, desfășurați în urmărirea inamicului, toți în aceeași idee, nainte marș! spre victorie desigur, alergînd epuizați, o eternă alergare, dincolo de ceva, de noi, „dincolo de dincolo“, cum zice un poet în viață încă, spre iarna cîmpiei cum e cea care ți se deschide deodată acum în lumina satului, case și pomi și zăpada pe ele atîrnînd ireal, peisaje vii, strălucitoare pe care mîna ta le desena demult și memoria ta le descoperă acum ca și cînd ar fi fost chiar atunci, cum trecutul acesta doar e singurul prezent iar restul e închipuire, cum tu îți rotești ochii și descoperi uimit acest peisaj, ireal, să scrii despre el, zici și simți mîna ta încărcată cu o energie nebănuită și-ți vine să iei creionul și să așterni rapid schița acestor locuri și simțămintele tale cu ele, și iată chiar asta faci, oprești precipitat autobuzul și te afunzi în zăpadă, nu mai e nici o vulpe, nici un bolovan, nici urmă de triste cenuși funerare, doar albe întinderi și tu te afunzi în zăpadă și te apuci să-ți scrii pe ea bucuria și deodată încep să pogoare fulgi rari de ninsoare, să ningă ușor peste lume...

Acasă bunica e singură și tristă și geme ușor. Ea vede pe fereastră cum cade neaua peste lume, se ridică încet într-un cot și începe să citească...

SINGURĂ

Așa m-am pomenit cu el de când mi-s, tot așa i-o spus, basîmcă de unde-i așa mare. Nu știu dacă mai trăiește. O stat pe lîngă Cilu, acuma nu știu unde mai stă. Nici nu mai știu dacă mai trăiește. Unde-am mai fost eu de cinci ani? M-am zuitat și ce-o fost. Mă zăuit, nu-mi mai aduc aminte, parcă-mi fierbe capul mereu. Că plîng totdeauna, că m-aș duce și nu mi-s vrednică să mă duc, tot aici stau pe loc, de doi ani, tot în casă, închisă, o, Doamne! Nu pot ieși nici pînă la stradă să mai văd lumea, stau mai mult în pat. De ce nu mor odată? Unde m-am gîndit eu că o să ajung așa? Am rugat-o pe Lena să mă lase să stau la ea. Că nu vrea Pătru. Da pe urmă o venit să mă ceară să mă țină, să-i dau jumătate de bani cînd vind casa. Acuma vă trebuie, nu mă mai duc nicăiri, aici să crăp, singură ca cucul să mor. Că poate așa oi și muri, ca baba Ana lu Moaică, ea tot așa o rămas și numa rar venea cineva la ea, și cînd s-o băgat Moaică înuntru o găsit-o moartă. De ce n-ai venit atunci? Acuma știi să vii? Io nu mă duc. Cum să las cucuruzul, crumpii, făina, casa, că ei nici n-or vorbit cu mine, or fost mînioși, nici nu mi-or dat de mîncare. Bine-o zis a lu Cena să mă fi dus la preceptoru ăla să fi zis că nu-mi dau de mîncare, că eu le-am dat casa și tot eu trebuia să-mi fac de toate. Ei lepădau mîncarea, că ți-ai ascuns oalele toate! Păi de ce să-ți dau oalele mele dacă nu-mi faci de mîncare? Da nu m-am dus, și uite cum mi-s. Stau aici. De toate am avut la casa mea, acuma nu mai am nimic. Pînă și oglinda or spart-o cînd s-or mutat, iar duna o stat afară în neauă, neagră o fost ca fața pămîntului, toată or tîrnut-o cîinii. I-am dat din banii mei de pensie să ia două fețe de dună. Că n-o găsit, că n-o putut, abia mi-o adus a doua oară dar n-o luat pînză destulă, și io i-am dat cîte 50 de lei de două ori. Nimic n-or păstrat, or vrut să-mi strice și țoalele de moarte din orman, o, Doamne!

Dar nici ei n-au, nici hoare, nici nimic, or desfăcut și șoprul să acopere casa, atunci cînd o fost vîntu-ăla-al mare. La ce le-ar fi fost de

folos dacă n-au nimic de pus sub el? Nu, că lor nu le trebuie să-și facă ceva, lor le trebuie numa să bea și să mînce! Lăzile cu bere nu s-or gătat la Nonu niciodată, și-or ținut numa zilele lor și-ale copiilor ș-ale neamurilor. Să bea, treaba lor, eu nu-mi sparg capul, numa să scap odată, să mor, că dacă tot nu mi-s în stare să fac ceva, ce folos să mai trăiesc pe lume? Am trimes vorbă lu Nonu să vină să-l văd de Anu Nou, n-o venit, da o fost în sat și n-o venit nici pîn-acuma pe la mine. O, Doamne, ăsta-i mulțamu că l-am crescut și pe el și i-am ținut și copiii, numa eu știu cu cită greutate. Singură mi-s tare și singură o să mă găsiți odată moartă, că mi-s tot închisă. Parcă m-ar ține cineva și pe mine ca pe baba Suzi lu Cîmu pe care or închis-o în podrum. Săraca, ea mă striga pe fereștrică și mă ruga să mă duc după baba Kati lu Adam, că or fost neamuri, și eu mă duceam, aia venea la fereastră și stăteau de vorbă Dumnezeu știe ce. S-o-necat în fîntînă baba Suzi. Mai bine să mă fi luat și pe mine pînă acum. Că ce bun să fac umbră pămîntului dacă nu mi-s de vreun folos cuiva?! Nici nu mai vin să mă vadă. Că pe Nonu l-am chemat de Anul Nou și n-o venit nici acum. Toată ziua-i cu mașina la oraș, mare lucru să vină pînă la mine?! C-acuma-i șofer în locul lui Berar, că ăla-i închis, o tăiat picioarele fetei lui, că aia o sărit din autobuz și-o călcat-o. Îi la pușcărie, și Nonu îi șofer în locul lui. Da nu vine pe-aici. O fost la petrecere la a lu Mera, că lor numa de petreceri le arde. Și de mîncare și băutură. Că și mumă-ta-i tot așa, că și ea strică banii, toată ziua pe mîncare. Toată ziua carne și carne. Pușche-o Dumnezeu, că mi s-o urît, să nu mai aud de carne! l-o adus Pavel un sac de crumpi, să mai faci vrun papricaș, niște găluște cu crumpi, o crumpi fierți, nu tot carne. Io nu pot să rod, iac-așa mănunt, cîrnaț tăiat mănunt mai mînc, dar din partea mea să nu mai cumpere carne. Nu poți cu de toate, și cu bani și cu casă. O ești cu bani, o cu casă. Da las-că o vedea ea cînd o să vină la sat și n-o avea carne, vezi că-i tot mai greu, mor și puii, că la Lena or crepat toți. Barem aia o avut, dar Lena lu Nonu n-are nimic. Nu știu cum, Lena-aialaltă, cu trei copii, o făcut destule, are și rațe, și gîște, și găini, o luat și cărămidă pentru casă, trei uși, o început să-și repare podelele la cameră, numai Nonu nimic pe lume. D-atîția ani îi în serviciu dar el n-are nimic. Numa ce-i pe el și băutura din cap. Barem să fi avut o muiere care să-i fi făcut casa și viața frumoasă. Că i-am spus: mai rînduie-ți și tu casa, că vine lumea la tine și vede cum îs de aruncate lucrurile care pe unde și păianjenii-s prin toate colțurile. Ea n-are vreme! auzi ce răspuns. Ce face ea toată

ziua? Nimic. Stă cu anii de povești pe la soru-sa și pe la vecini. Io mă mir cum nu li se urăște. Că mie mi-i tare urît în casă și-mi vine să plec, de multe ori mi-i așa de urît că-mi fierbe capul, dar nu pot să mă mișc din pat. Stau singură, ceasuri întregi, pînă mai trece Domnica sau Roza sau mai vine mumă-ta. O, Doamne, că amară-i viața asta. Nu mai pot s-o-ndur. Și tu pleci iară? La lucru? Dar mai lasă-l dracului de lucru, Doamne iartă-mă, toată ziua la lucru, la voi nu se mai gădă odată? O să mă găsiți moartă ca baba Ana lu Moaică, singură în casă. Că tare mi s-o urît să stau așa închisă și să nu pot să fac nimic. Mai bine să mor. Numa mi-i frică. Da grăbește-te, vezi că-s trecute de două. Să nu pierzi cursa!

UN TABLOU

– **Da' el tot n-o crezut:** că nu-i adevărat, că nu se poate, că ce știu eu, că una, că alta. Da într-o zi ăla o venit la el și i-o spus iar: na, du-te acuma acasă, să vezi, că-i găsești. Și s-o dus acasă și i-o găsit. Lu ăla nu i-o făcut nimic. O rămas numa ea. Dar ea o fugit pe fereastră. Ș-o scăpat. S-o dus la mumă-sa, la mama ei. Că ei or avut casa lor și ea o fugit la mama ei. Ei, d-astea-mi ești tu?! Și într-o zi, cînd ăia s-or dus la lucru și ea o rămas acasă, cum stătea baș cu spatele la zid, așa, și nu l-o văzut cum se apropie, el deodată o prins-o, o strîns-o și-o băgat cuțitu-n ea, de n-o mai putut să zică aia nimic. O omorât-o. Pentru asta o făcut vărmegie. Patru ani o căpătat de închisoare. Da n-o făcut atîta că s-o-nceput războiul. Ăla dintîi. Și l-o trimis pe front. Parcă la talieni. N-o fost rău la război, numa l-o-mpușcat în mîină. O venit de pe front rănit. Un ciot. Încă nu așa rău cum s-o făcut mai tîrziu.

Dintr-o dată, pe peretele de vizavi îmi apare imaginea lui, dar nu figura dintr-o întîmplare a vieții, în vioiciunea mișcării, ci imaginea statică, din tabloul pictat de mine în tinerețe pe peretele coridorului.

– I-o zis unu că i-o face bine și i-o înțepenit-o și mai rău. Dar o muncit și s-o chinuit cu mîina aia o viață întregă.

Imaginea se pierde, ca în valurile de căldură ale cîmpiei de vară. Rămîne doar o stare pe care n-am mai încercat-o de mult, ca un regret sau ca un reproș nevindecat.

- Toate neamurile or sărit: cum să te măriți după el, ești nebună!
Dar mama zicea: Lasă, că el se vede om bun. Și așa o fost.

Și iată, acum, amintindu-mi de el, îl revăd pe bunic lângă foc, ostenit, într-o mînă cu foaia la care privește, și eu i-o îndrept, nu așa, că-i pe dos, și el o întoarce și nimic nu pricepe nici astfel, hieroglifele scrisului străine fiindu-i pe veci, numai eu, numai eu abia azi chipul lui de străin reușesc să-l revăd, printr-o ceață a ochilor noștri, dincolo, dincolo, ci doamne, de ce nu mă iei?, plînge el și se-ntoarce în patul de care-i e scîrbă de ani, dar nu, eu îl pictez, în hainele-i albe, curate, la zi de sărbătoare, privește departe, în cîmpia înverzită, lângă cîrduri de gîște și rațe, albe și ele, păzindu-le ca un copil mai mare, cu seninul sfârșitului pe care ni-l cerem, dar care mereu ne-nspăimîntă, ci nu vreau, depărtează de mine paharul acesta, el are în mînă toiag și pe cap pălărie, pe scaun luleaua, tutunul, pîc, pîc, zac uitate, privirea lui trece undeva dincolo, ca și cum l-ar aștepta pe bunicul să vină duminica la masa de prînz, stă afară și caută: de ce nu mai vine?, chipul lui încremenește pe perete sub voința mîinii mele drepte, care nu i-a răsplătit încă efortul mîinii sale ciungi dar pricepute, harnice, tari, dar definitiv topite în țărîna mormîntului peste care eu n-am depus nici o floare. Acum din stiloul mîinii mele drepte nu curge decît cerneală. Ochii mei nu văd decît înceșoșata amintire a unui tablou. Și mă dor.

DUMINICA

Acum, în tăcere, privirea, găsindu-te, spune cum tu așteptai în fiecare duminică, la stradă, în marginea satului, poate vine, mă aștepti în fiecare duminică, ieși la drum și te uiți, credeam că nu mai vii, și-ți ștergi lacrimile cu colțul basmalei, îi fi avut treabă multă, multă zic eu, deși nu-i adevărat, puteam veni, am fost doar comod, am fost tare beteagă ș-am crezut că mor, era să nu mă mai vezi dacă nu l-ar fi adus Ion pe felceru să-mi dea o injecție, acum mi-i mai bine, numa picioarele nu mă mai ajută, abia mă mișc, uite trebuie să mă port cu scaunul după mine, mă sprijin pe el și merg, cînd ostenesc șed jos, apoi iară fac cîțiva pași, mai stau la drum, dar nu mă lasă copiii ăi mici a lu Ion, că vezi că-s la mine, n-are cine să-i țină, ei îs la lucru, și pînă sara copiii fac znoabe, mă tîrnuie, și eu nu mai pot, mi-s tăbărita, - și iarăși plîngi

Biblioteca Județeană "P. Poni" Iași
Reșița, Str. P. Iorgovici Nr.24

Nr. inv. _____

19

34 9402/00

și-ți ștergi ochii, de ce nu mor o dată?, și-ți dai seama că stăm tot afară și-atunci mă chemi în casă, casa mi se pare deodată mai mică și mai întunecoasă, ne prindem iar la vorbă, tu ce faci?, și eu: bine, cu lucrul, și tu îți revii: ți-o fi foame?, să pun ceva de mâncare, astăzi e duminică, tu ești singură, nepoții sînt la casele lor, nimeni nu te mai vizitează, nimeni nu-ți mai ajută, și tu stăteai singură și petreceai o duminică tristă și te mulțumeai cu mîncarea de ieri, sau poate de alaltăieri, iaca am venit eu, dar nici eu nu-ți sînt de vreun folos, te obosesc, tu sufli în foc, se face fum în casă, eu degeaba aș vrea să te ajut, nu pot, nu mai știu, nu mai știu nimic, nici cum se taie lemnele, nici cum se aprinde focul, nici cum se fierbe mîncarea, nici cum se sapă grădina, dar vreau să mai știu cum se fac toate astea, sau barem să-mi amintesc de copilăria mea și de tine, și de toți și de toate, dar nu-ți spun nimic, mă uit cum faci focul și pui mîncarea să fiarbă, mîncare săracă, unde-s duminicile de altădată, cînd tăiai găina, făceai zupă galbenă, caldă, în care fugeau ochii de unsoare pe care eu tot încercam să-i ocolesc și ei alunecau mereu în lingură, tu făceai plăcinte cu ludaie și cu mac, eu mă îmbrăcam frumos și, cînd prînzul era aproape gata, mă trimiteai să văd dacă nu vine El din sat și eu fugeam la drum, dar el nu venea, iar s-a oprit la birt, arză-l potca de birt, Doamne iartă-mă, că-i duminică, și eu mă duceam iar la drum, mîncarea era gata, o lăsați pe cuptor să fie caldă, și ieșeam amîndoi la drum, trebuie să vină, îl vedeam de departe, de la colț, cum venea împleticindu-se printre copaci, venea cu Ion Șpențal, se mai opreau, mai vorbeau cine știe ce, iar ocoleau copacii, ajungeau după oarecare vreme, iar te-ai îmbătat?, și ce, n-am muncit?, n-am voie să merg o dată la birt?, ba da, avea voie, că el muncea tot greul, și se trecea încet peste toate, doar era duminică, și ne bucuram de sărbătoare, și era soare și lumină, totdeauna duminica era lumină și era soare, și masa curată și bogată, și mîncam și ne bucuram, și ne mai aduceam aminte de cei de demult, tu plîngeai după fata care ți-a murit la douăzeci de ani, și el: mai taci și tu, că tot nu mai întorci nimic, și se afunda în norul fumului de tutun, și iată el nu mai este, au trecut, cîți ani de atunci?, cîți oare?, de cînd am venit în graba chemării că e mort, drum lung, gol, fără nici un sentiment, pînă la colțul unde-l vedeam altădată cotind, și de acolo mi s-au împăienjenit ochii și am început să merg împleticit, și să răsuflu greu, iar cînd am ajuns acasă mi s-au umplut ochii de lacrimi și n-am mai putut să spun nimic, nici nu l-am văzut bine, lumea și mirosul mi-au făcut rău, am ieșit afară la stele,

doar cîinele a venit lîngă mine cu gîtul întins și nu zicea nici el nimic, îi luceau și lui lacrimi în ochi, cum s-au dus toate, și azi ești singură, singură, eu sînt un străin, ce ți-ai mai făcut?, nimic, am mai cumpărat niște cărți, lasă-le-ncolo de cărți, nu te-ai săturat de ele?, ce să fac altceva?, nu vezi că toți își cumpără mașini și televizoare și căși și țoale, și tu n-ai nimic, și tu-mi spui asta?, nu m-ai învățat tu carte?, la ce ne ajută cartea?, cartea nu ne folosește la nimic, și iar începi să plîngi, ți-s ochii roșii și eu îngaim: lasă, și-mi vine să ies, iar îți ștergi ochii, pui lemne pe foc, în casă e mai cald, văd pe poliți ochelarii și numai o carte, o singură carte, celelalte le-am dat la nepoți, că sînt și ei la școală și or vrut să citească, da, avem multe neamuri, nici nu le mai cunosc, n-am vreme să le fac măcar o vizită, și tu pui mîncarea și vorbim de una, de alta, și parcă-mi amintesc de nopțile de iarnă, tu povestești iar eu te revăd în nopțile lungi de iarnă, împletind sfetere și ciorapi, la lumina lămpii de petrol nr. 5, eu adorm și mă trezesc din vis și tu ești tot cu lucrul în mînă, și dimineța o iei de la capăt, la războiul de țesut, acum vorbim la masă, față-n față, s-a-ntunecat, se face frig, iar vine o iarnă, tu vei face ciorapi pentru nepoții care-ți stau pe cap, și-ți trece timpul, și numai din cînd în cînd obosești și ți se pune pe suflet și te plîngi, dar nu mai ai cui, plîngi în tine, plîngi către cei care-s morți sau, vii fiind, tot la fel îs de morți, mai bine-ar fi să mor, și eu abia am venit și iar plec, cînd o să mai vii?, nu știi, nu cred că o să mă mai vezi, și iar plîngi, și eu zic: lasă, eu o să vin cît mai repede, nu se întîmplă nimic pînă atunci, și cînd întorc colțul tu încă ești la drum și-mi faci semn și precis îți ștergi ochii cu colțul basmalei și apoi te duci în casă, încet, încet, încet, și iarăși plîngi,

singură,

singură,

singură,

în timp ce eu plec, autobuzul gonește, cîmpul abia se vede, omul e ca iarba și zilele lui – roua dimineții, floarea cîmpului, orașe, dealuri, trenuri, orașe, oameni, și eu alerg, orașe, fabrici, autobuze, măști, alerg, nu te mai văd, nu te mai văd, și tu plîngi, singură, singură, de ce nu mor?, cînd mor să-mi faci o cruce de piatră, dar eu uit, am uitat, din memoria mea s-au șters izlazul, pădurea, se coc cireșele, unde-s?, tu doar mă aștepti, să mă vezi, mă vei aștepta, acum bate vîntul și viscolește zăpada, departe, acoperă casa, eu înaintez în zăpadă, nu mai văd, pînă la brîu înaintez greu, tot mai greu...

NINSOARE

Să ningă spui și vrei să cadă memoria cireșului zăpadă doar gerul vrei să fie mai decît durerea ce-a urcat acum în gît

NINGE

Ninge. Parcă s-ar fi ascultat ruga ce o am adresat în scrisoarea lăsată ție ieri, să ningă toate clopotele flori de măr, să ningă, să cadă fulgi mari și blînzi peste cîmp peste lume și noi mergem prin această caldîncețoșată ninsoare ca pe un cîmp nesfîrșit nesfîrșit nesfîrșit cînd deodată răsăriși în cale iepure bleg, viu și săltînd, alb fugind, în zig-zag, alergăm după el și îl pierdem și vedem că ne-a întins o capcană, rătăciți în zăpadă, să ningă, totul în jur e cădere și ceru-i ca neaua și cîmpul ca neaua și omu-i ca neaua și zilele lui, în gîndul acestei zăpezi înaintăm, în această întindere de singurătate, nimic nu se aude, doar foșnetul mătăsos al mării de singurătate, să ningă deci, să nu se audă gîndul spaimei noastre, totul în jur să fie zăpadă, caer torcînd-o cine știe cine, și noi înaintînd, în cercul în mijlocul acestei ninsori, în mijlocul acestei singurătăți care ne amorțește ne înspăimîntă ne asfixiază și zilele lui, pînă simțim clopotele atingîndu-ne vederea ca niște gingașe primăvăratice flori de măr

FLORI DE MĂR

Ca o floare de măr gîndul meu către cer amintind iarna cînd lerui-ler o ce veste ca lama de ger minunată erai și visam numai tu numai steaua din ochiul fantaziei mele atunci răsărea bob de lacrimă arsă pe drum de grădină-nflorit ca iluzia vieții pe care-o veste

Era iarnă atunci și ninge peste visul memoriei mele de-acum o ce veste fantazie stai ca o floare de măr lerui-ler

CEL MAI BUN OM DIN LUME

– **Cel mai bun om din lume** îi tata-uica. Tata-uica o fost un om care pe toți i-o iubit. Pe toți i-o iubit. Nu știu dacă-l iubește vreunul pe tata-uica sau nu, dar tata-uica i-o iubit pră toți nepoții lui și pră toți frații lui și pră toți i-o iubit el ca pră un înger. Tata-uica o fost un om bun. I-o plăcut să beie, nimic de zis, ce-i adevărul îi adevărul, i-o plăcut să beie, tata-uica n-o băut numa răchie, tata-uica o băut răchie, tata-uica o băut numa răchie, dă care-o fost, numa răchie, io ș-acuma mi-s beat, dar n-o făcut rău la nime, în viața lui și dacă o vinit cineva și o vrut ceva să facă așa, așa, tata-uica o vinit, nu, nu trebuie să faceți nimic că nu-i bine, că nu-i bine așa și-i bine așa, numa cum îi bine i-am sfătuit. Tata-uica o fost un om jos pălăria! Tata-uica o fost un om, s-o-mbătat, o fost beat, dar n-o făcut rău la nime. O mai vorbit prostii, mai nu știu ce, dar o fost un om la locul lui. Tata-uica o fost cel mai bun om din lume! Io cînd l-am bătut pe Romu am fost cel mai bun om din lume. Îți spun eu, ezact. Am fost particular atunci. Îl știi pe Romu? Trebuie să-l știi. O avut birt. Moș Romu. O avut birt. El o ieșit afară după mine să mă bată. L-am bătut, o, Doamne! Să-ți spun cum s-o întîmplat. O vinit la mine loșca Radița, o vinit loșca Radița la mine să-mi ieie vaca. Io baș am arat de grîu. Cînd am venit acasă de la plug, nevasta era aicia: uite, o vinit loșca să ne ia vițeaua asta, ne-o ia, da nici n-o fost a mea, o fost a mătușii, a lor o fost, n-o fost a mea, cum să-mi ia el mie juninca?, o spus că mîine dimineață vine s-o ia! gata, zic, io am venit de la arat, de la plug. Am venit acasă, am băgat caii în grajd, cocia am băgat-o în șopron. Zic către ea: Mă, tu dă la cai, că le-am pus eu fîn, dă-le tu zob, dă-le apă, că io mă duc să văd ce vrea el. Cînd mă duc la birt, loșca era acolo ocoș. El era colector de carne. Zic: mă, tu, cîta carne mai am să dau io cotă? 28 de kile. Atunci pentru 28 de kile îmi ieie juninca? Ți-o iau, mîine dimineață ți-o duc! Tu? M-o duci tu? Io ți-o duc, ți-arăt eu că ți-o duc! Măi, vezi tu că de la mine nu duci nimic. Io nu ți-o duc? Ți-arăt eu că ți-o duc! Ți-arăt eu că n-o duci! Și cînd o ieșit afară i-am dat un pumn ș-o picat jos. Numa un pumn și cînd i-am dat una o picat jos și cînd o picat jos or venit Truțu și Milian și s-or apucat ăștia și or început să dea cu picioarele și l-or bătut, și l-oor bătut, tot capul i-o fost spart, atîta i-o fost capul dimineața! O venit miliția că Grosu m-o bătut, el m-o bătut. Pînă la urmă s-o lămurit. Na, o rămas bătut. Dar n-am plătit cota de carne. Că un cumnat d-al meu o făcut școala cu directorul de la colectări.

Și cînd o venit la mine îi spun care o fost situația. Și l-o chemat pe Radița: ești liber, nu mai ai ce căuta aici. Și de atunci îi supărat pe mine. Nici bună ziua nu-mi dă nici azi. Da io n-am avut cu nime nimic, în viața mea. Io am fost cel mai bun om din lume. Și copiii mă iubesc. Toți copiii de la grădiniță. Io săp în grădină și ei vin la gard: uica Grosu, Uica Grosu!, vin să mă pupe prin gard. Să vezi că sînt cel mai bun om din lume. Io sînt cel mai bun om din lume. Toți copiii vin la mine. Și nici nu-i cunosc a cui îs. Io mi-s om bun. Tata-uica mai bea așa cîte un pahar dă răchie. Numa răchie. Coniac și prostii din astea io nu beau. Dar io și dacă mă-mbăt, n-am făcut rău la nime. Io mi-s cel mai bun om din lume!

BABILON

N-o fost om rău, cînd l-o pușcat în dudul lu ăsta, acolo, în colț, unde-i acuma casa lui Ghiga, cine?, da dracu mai știe cum l-o chemat!, ăia i-or dat foc, lu moș Ilia Pota, nu lui, lu tată-su, n-o știut pînă la urmă, cînd o fost să moară n-o putut să moară pînă n-o spus, ei or cumpărat casa de la Vladu, și cine o ajuns azi în casa lu Vladu?!, nu aicia, ș-o plecat, atuncea tata lu Ion Cărăbaș, Micu Cărăbaș, i-o spus lu moșu: măi moșule, cînd ai deschis poarta atunci, a lu Stanu, atunci noaptea, ăla o fost vînător, moș Ion Stan o fost văr, în casa de către Budreș, da, Micu Cărăbaș, îl știu și eu, și ți-o spus ăla că nu aici, no ăla o fost cucuruzu tău, s-o-necat în fîntînă, îi fi avut lipsă cucuruz?, zice: da, o cocie, na, aia o fost cocie din holda ta, ce-o avut cu Stan?, l-o bătut pe Ilie Stan și Ion Stan o venit să-l puște, or vinit jîndarii, ea de frica jîndarilor s-o pușcat, atunci o ieșit și el, o fost ascuns în socacu de către Vancea, unde-i casa lu ăsta, acuma, a lu, cum potcă-i zice?, nu-mi vine așa iute în minte, casa lu Ledăru, o fost casa lu Bobîrnă, apoi a lu un neamț, unde o stat și tata-uica, apoi a lu Pojari și apoi asta, cine?, a lu Împăratu?, așa i-o zis, iac-acuma-s tot a lu-mpăratu, ea s-o pușcat, nu el, Ion Cărăbaș, pînă-ncoaci n-o plătit ștaier, era tot pe tată-su mort, o fost a dracului Ion Cărăbaș ăsta, caii lui or căpătat răpciugă, io l-am suit în cocie, de s-o dus la șpitar, o zi de școală?, mai știu eu?, tu ai făcut școală nouă, nouă ceasuri?!, că iute or trecut, o murit aici, în război, l-or adus de unde o murit, mai tîrziu, frate cu Ștefănuică lu

Sofroane, cu-a lu Vioara tată, mi-or plăcut cîntările, m-am dus cu corurile, nu ca ș-acuma, să te duci tot furt la școală, atunci mai mult am stat acasă decît la școală, de ce?, că nu ne-o plăcut, tu n-ai fost în ea?, el s-o băgat înuntru la Mitru lu moș Gligor și ăla cu pușca nu l-o văzut, casa din colț, am căpătat patru lanțe de pămînt, după primul sau al doilea război?, da dracu mai știe, cînd o venit tată-tu o primit și el, patru mașini la paori, s-o-necat în fîntînă, moș Pavel o ieșit din biserică, el era cantor la biserică, am zis: Lică parcă-i copilul lui moș Pavel, că tot așa cîntă: a-la-la-la, hă, hă, gîndești că-i copilul lu moș Pavel Frătuică, avea un bîț cîrn, făcut așa din, da-da, cum să nu știu, și cine stă acum acolo?!, eu am făcut războiul cu tată-tu, săcara și orzul îs mai bune pentru răchie, ca laptele, o murit, da, să vină Pișta Rabi după el, he-he, am treierat atunci cu caii, ș-odată o vinit o noreală, cum nu s-o mai văzut, vump, stai!, strigă către mine, da el m-o cunoscut după gură, iar m-o dus zece pași, apoi am vorbit românește, el odată o stat și și-o adus aminte, tu ești?, eu, ce-i?, vai ș-amar!, cum?, dintr-un batalion dacă ni-s mai vreo zece, io mi-s cuminte, da mi-i frică, tremur tot, de dimineața pînă seara căteaua de pușcat ta-ta-ta, încoace, încolo, bum-bum, piu-piu, vai ș-amar!, cu angiliri de la Timișoara, acolo unde stă Samson, he, he, pînă la poartă, cînd am ajuns în oraș la Lemberg, lume-lume, cine-i?, un honved pușcat!, apoi tot așa la alt post, pînă am ajuns la, un beghei cu pești d-ai galbeni și roșii, o minune, l-o stricat un angiliri din Timișoara, și mă-ntîlnesc cu niște lugojeni: ce-i?, vai ș-amar!, să te duci să vezi cine-o ajuns să stea astăzi în ea, bum-bum, piu-piu, vai ș-amar!

GONGIAN

– **Ăla** l-o pușcat și pră moș Pătru Budac, înainte. Nevinovat. Nainte dă aia, l-o pușcat pră moș Pătru Budac că ei or crezut că-i ăsta, ei or crezut că-i Condan. Condan mergea la baba Lena lu Budac. Aia o fost drăguța lui. Și bărbatul ei o venit beat de la birt, pră la Țîrghes după casă. Acolo, la Țîrghes după casă l-or pușcat pră ăla, c-or crezut că-i el. Or crezut că-i Condan și cînd colo o fost moș Pătru Budac. Pră Gongian nu l-or pușcat. Nu! Pră moș Pătru Budac l-or pușcat. Nuu, Gongian doar o trăit aicia prăstă drum. Nu pră Gongian, pră ăsta, pră

Condan l-or pușcat. L-o tăiat Coată după casă la Vladu. Dar nu pră Gongian. Că Gongian doar o trăit, o avut casa lu Ghiga, acolo cătră Bighei. Poate o fi fost fratele lu Gongian, dar pră ăla nu-l știu eu. Eu știu cum l-or luat copiii lui și l-or dus și l-or aruncat în trestii. Adică nepotul lui, a lu Ștefan Gongian. El avea o țără de căsuță, unde stă lonel lu Marcu acuma, mică, mică, și o vîndut căsuța cu 15.000. l-o luat 15.000 și l-o dus. Și după ce l-o dus nepotu-su la el la oraș, i-o mîncat banii și pră urmă nu l-or mai trebuit, o spus să să ducă la alții, la tată-su, să-l țină el. Dar lu ăsta nu i-o trebuit, că dacă i-o mîncat casa să-l țină el. Și atunci i-or pus în cocie, pră el și pră baba, și i-or dus între trestii lîngă oraș, la Ciarda Roșie, le-o dat drumu acolo jos: na, d-aici faceți ce vreți, duce-ți-vă unde știți... Și i-or lăsat acolo. Or stat oamenii acolo două-trei zile, flămînzi, vai de capul lor. Or plîns, s-or văitat la care cum o trecut, pînă i-o aflat miliția și i-o luat și l-o obligat pră nepotu-su să depună banii și l-or luat pră moșu la azilu de bătrîni. Așa că pră Gongian nu l-or pușcat. Poate pră fratele lu moș Ștefan Gongian?! Sau poate pră fratele lu Condan? Asta eu însă nu știu. Dar știu ce mi-o povestit Popa Radu. Popa Radu îi copilul lu Condan. Nu știai? Da, Popa Radu îi copilul lu Condan. Și după ce o fost omorît tată-su, l-o crescut mătușă-ta, mama lu Cilu. Ea o fost slugă la Condan. ăia erau bogați, aveau slugi. Și mama mea o fost servitoare la ei. Și Popa Radu — (El îmi povestește mie, dar de fapt monologhează sau mai exact dialoghează cu sine însuși. Eu am declanșat doar un mecanism punînd în discuție subiectul. După care am rămas un martor absent. Un martor de care are nevoie doar pentru a-și depăna sau confirma povestirea, adică amintirile, dar de ale cărui opinii oricum discursul său n-ar ține cont.

Probabil că povestirea la persoana a II-a exprimă o relație mai complexă și mai corectă a autorului cu personajele sale pe de o parte și cu cititorul pe de alta. Criticînd narațiunea la persoana a III-a, ca fiind cea mai naivă, Michel Butor era convins — conform de altfel cu noile poetici — că ceea ce ni se povestește într-un roman implică pe cineva care se povestește și ni se povestește. Persoana a II-a e un termen mijlocitor mai eficient atunci cînd — spune el — vom vrea să descriem un progres veritabil al conștiinței, nașterea însăși a limbajului ori a unui limbaj.) Nici nu s-or mai uitat la ea. Nici Marcu, nici ăsta, Epta. Marcu o fost tata lu Eva lu Căsapu ș-a lu Ana lu Vasa Covaciu. ăsta o fost Marcu. Și

ălălalt o fost Epta Crușmit, care o stat acia unde stă Țăranu acuma. Țăra o fost Epta Crușmit. Ei doi or fost frați. Și baba o rămas acia unde stă Leanu lu Vergili. Aia o fost casa lu tată-su ș-a lu mamă-sa și-naintea ei o fost o casă micuță, micuță, acoperită cu trestii. Acolo o stat baba...

CONDAN

— A lu Gongian, cu a lu Împăratu și alții erau o bandă de vreo zece persoane. Erau la concurență cu Lazăr Condan, ginerele lu moș Pătru Budac, ăsta era bogătan mare, avea peste 100 de lanțe de pământ, lucra cu slugile, mama lu uică-tu Cilu o fost slugă la el.

— Condan n-o fost de-aici. O vinit din Torac. Dumnezeu știe de unde o fi fost. Or stat în casa lu Pisătoane, unde-i a lui Tomiță, lângă Pițigan, în casa lu Mina lu Crușmit.

— Condan l-o pușcat pe Gongian.

— El cu Epta Crușmit și cu Ștefan Stan, tata lu Cărică...

— Țăra, Epta Crușmit, o fost crescut de baba Stanca. Parcă-l aud cum zicea de baba Stanca săraca: „Cum dracu o putut să iasă un copil așa deștept dintr-o muiere așa de proastă?!“ Hă, hă, auzi: „Cum dracu o putut să iasă un copil așa deștept dintr-o muiere așa proastă?!“

— Moș Ilie Budac o stat în casa din colț, unde-i acuma Costică.

— Păi tu ce faci, dormi? Hai noroc!

— Gongian n-o fost om rău. Când l-o pușcat în colț la ăsta unde-i acuma casa lu Ghiga, lângă dudul lui...

— Condan l-o pușcat pe Gongian. Frate-su o vinit din Sălcia noaptea. Era noreală, nu vedeai nimic. El mergea pe mijloc de drum și când o strălucit, odată l-o văzut, după casă la Mănoilea, și când l-o văzut o dat cu cuțitu direct în inimă...

— Hai noroc! Păi tu ce faci? Nu bei? Mă, io când am fost ca tine nu eram un zgîrnăit, eram tare, munceam și beam. Am cosit cu frate-miu și muierea patru lanțe de grâu, am făcut 120 de cruci și aveam patru litri de răchie toată ziua, în loc de apă, că era cald. Ascuțeam coasa, luam o gură de răchie, trăgeam o țigare... Hai noroc!

— O vrut să-l puște pe Condan. O gîngit că-i ăla. Țăra se ducea la frate-su, o vrut să-l puște pe ăla, în colț la Purdi. După ce l-o pușcat o

văzut că nu-i ăla. Tata lu Coată o fost, Ion cred că l-o chemat. Pă Noru lu Coată îl știi? Trebuie să-l știi. Parcă Epta, nu mai știi. S-o găsit că Coată l-o pușcat. Ca să scape, să nu-l spună, o stat ascuns în casă, unde-i ăsta, prăstă drum de ăsta, lângă moș Pavel, fratele lu moș Ilia Budac.

— Coată l-o omorît pe Condan. Era într-o duminică. Vreme faină. Lume multă la joc. El s-o cărat toată ziua prin sat cu cocia. Seara l-o omorît.

— O robit trei ani.

— L-or găsit, că ăla i-o rupt degetul, i-o prins degetul în gură, basîncă s-or fi bătut, și l-or prins. Or găsit și sînge pe drum, chimeșa lui era cu sînge.

— Da l-o văzut și lumea. Că o fost ziuă, ce mai, opt ceasuri seara. Dar n-o spus nimeni, or tăcut...

— Hai noroc!

— Neamurile lu moș Ilie Budac l-ar fi omorît dacă nu l-ar fi omorît pe Condan.

— Neamurile lu Crușmit...

— Că a lu Condan o trăit o vreme cu Lena lu Budac și atunci l-o tocmit pe Coată să-l omoare.

— Lena aia din Simei.

— Fata lu moș Ilia Budac.

— Baba lu Soncea?

— Mama lu Florica lu Fleoască.

— Nu mama, soacra. Victoria parcă o chemat-o, nu Florica. M-am zuitat.

— Chie. Pă a lu Soncea o chemat-o Chie.

— Hai noroc!

— Da dracu mai știe.

— Ilie Stan o vinit cu pușca să-l puște.

— Ion Stan, nu Ilie. Ilie o fost tata lu Țucăcenana, uica lu Lena, frate cu Ștefan Stan, tata lu Lena.

— Ștefan Stan o fost însurat cu Ioana, iar Ion Stan cu Fema. cred c-or fost duși în America.

— Ștefan Stan al bătrîn o fost tata lu Epta Stan, a lu Ilie Stan și a lu Ștefan Cărică.

— O stat în casa de către Pipiconc, a lu Mesăr, lângă Cărabășoni.

— Da de unde, ăștia or stat pă ulița astălaltă, lângă Niță lu Tomoni.

— Mie-mi spui? De cînd te-o făcut mumă-ta așa bătrîn? Acolo o stat, lîngă Ciocia, unde-i acuma președintele.

— Tu să nu mă faci prost pe mine, că uică-meu, Ion Zupă, ăl de-o murit în războiul dintîi, o stat baș lîngă ei.

— Dați-mi un final pentru schiță, că ăștia nu s-or îmbătat îndeajuns și nu mai termină povestea.

— Tu-mi-ți io bună ziua cui te-o dat pe lumea asta, tu să nu te legi de mine că dacă te-oi lua la pumni acuma, te omor!

— Hai noroc!

— Noroc!

CEZAR

— **Io mă tot întreb** ce-o fi în gomilele alea, că trebuie să fie ceva, poate de pe vremea turcilor, o mai demult. Or fi niscaiva comori. Unii or căutat. Dar n-or găsit. Io nu cred în comori. Uite, la Cenei, a fost o gomilă d-asta, or găsit în ea cinci camioane de oase de cal. Cinci camioane! Îți dai seama?! Cum or fi murit caii ăia? Și de ce i-or fi îngropat acolo? Că dacă ar fi fost vreo boală, le-ar fi dat foc și n-ar mai fi rămas din ei nimic. Că io țin minte cum or pușcat caii de morvă. Cilu i-o pușcat. I-or pușcat pe toți și i-or dus la șântărie, ș-acolo le-o dat foc și n-o mai rămas nimic. Știu că acii or pușcat caii lu Pircu, acolo, vezi, după fîntînă, dar o scăpat un armig, sur, cum l-o chemat?, parcă Guntur i-o spus, l-or scăpat, era calul lu Pircu de călărit — tu îl știi pe Leli? trebuie să-l știi, tata lu Doinița, pe ea o știi — și Leli cum l-o prins o încălecat pe el și s-o dus, la holdă, dracu să-și mai aducă aminte unde s-o fi dus, dar cînd s-o întors o trebuit să-l ia și l-o pușcat și pe ăsta. Or fost, vezi, bolnavi. Dar io cred că aici n-o fost totuși lucru curat. Să-ți spun.

Cu vreun an înainte o vinit un colonel de armată, nalt, cu uniformă nouă, om fain, ce mail, ș-o vinit la Pircu să-i vîndă două iepe, frumoase, una sură și una albă, da el n-o vrut. Ai să te căiești! Și-n al doilea an s-or betejit și i-o pușcat pe toți. Erau cai așa frumoși!, d-ai murani, cai de tracțiune, cai grei. Să-i fi văzut cum fugeau, cum săreau săracii în două picioare și poc! îi pușca, poc, poc!, se zbăteau și gata, îi trăgeau cu ștreangul în cocie și-i ducea să le dea foc. Nimic n-o mai rămas de ei.

Cezar al nostru o fost așa un cal d-ai murani. Mult ne-o ajutat el,

cît am lucrat cu el, și pe unde n-am fost?! Cînd l-am cumpărat de la Țaica o fost mînz. Io baș am luat o iapă, o mînză de la – o știi tu pe Vioara? Sofroane? – na, de la tata ei, de la uica meu, tata lu Vioara o fost verișor primar cu tata meu, și io m-am dus într-o zi la duclean, la Veltăr, că atunci acolo era magazinul, mă loane, n-ai văzut pe Gungu țiganu?, nu, de ce?, o zis că vine să-mi ia un mînz, i-l dau să-l ia dracu, nu-l mai țin, îi vai de capul lui, îi pică și părul, să-l ducă la șîntărie să-l omoare, de ce să-l dai lu Gungu, las-că-ți dau io o sută de lei și dă-mi-l mie. Ia-l. Na, io am fost, prin '37, am fost vinit în concediu din armată, mai aveam un pic și trebuia în anul ăla să mă eliberez, și cînd am plecat înapoi am vorbit cu Țaica, el baș o vrut să-l vîndă pe Cezar la țîrg, era un mînz tare frumos, las-că-l iau io, seara o vinit să-i dau banii, cred că vreo o mie șase sute – o mie șapte sute, și i-am dat și l-am luat. Calul o rămas la tata, că pînă am vinit io din armată or făcut formele pe el, iar iapa lu Sofroane – cum o chemat-o? o trecut-o pe numele meu. Na, am adus-o io acasă, moș Franț covaciu – îl mai ții minte pe moș Franț? o fost vecin cu noi – i-o tăiat copitele, abia mergea, era slabă, buboasă, era comedie, ce mai, ca-n povești, no loane, faci un dirza cu petrol și scapi la el, că era plină toată de pete și am dat cu petrol dar am pus mult, nu m-am jucat, să scape mai repede. Na, m-am dus iar la moș Franț, nu-i nimic, și-mi spune el atunci cum să fac, am ținut-o în ștălog la căldură, cu o pătură, după ce am spălat-o bine cu apă caldă și am uns-o cu ulei, și după vreo două săptămîni, cînd am luat pătura, o început să-i crească părul. Cînd am adus-o acasă nici n-o știut să mînce – Fraila o chemat-o, așa, Fraila! –, nici n-o știut să mînce, abia am învățat-o cu un pic de cucuruz. Cînd am vinit napoi, de la război, Fraila o rămas a mea, dar pe urmă am vîndut-o, mi-am cumpărat masă, pat, tot ce mi-o trebuit și m-am mutat de la mama și de la tata, iar ei l-or ținut pe Cezar, or lucrat cu calul după reforma agrară, dar pe urmă or vîndut pămîntul, că nu mai aveau putere să-l țină, și mai țîrziu or vîndut și calul, ca să nu-l bage la colectiv, că cine știe pe mîinile cui ajunge.

O fost frumos cal Cezar, o fost frumos, îți spun io. Dar nu știi ce s-o fi ales de el. În tot cazul pe el nu l-or pușcat. Știi cum săreau săracii cai în picioare și nechezau? Și io-mi țineam mîinile în urechi, dar i-am văzut. Și cum i-or luat și i-or dus afară din sat și le-or dat foc. Era un foc mare și venea către noi un miros greu și cît am avut io inima de tare m-am întors, m-am băgat în casă și-am început să plîng. Și plîng și-acuma cînd mă gîndesc la ei.

CERUL

Cerul era verde ca iarba pe care o pășteau caii spre ziuă. Iar iarba era verde asemenea cerului spre care tocmai acum caii înalță boturile ca să bea apă.

Formidabil, mi-am zis, dar unde e albastrul?

Și deodată întrebarea mi-a produs o cumplită sete și m-am trezit.

CONDAN, A DOUA OARĂ

— **Na, să-ți spun:** or fost aciia zece uzdinenți, din Uzdin. Unul o fost însurat cu mama lu Niță Fleoască.

— A lu Niță Fleoască??

— A lu moș Niță Fleoască. Îl știi? A lu Ion Fleoască. L-ai știut? Na, ăla o fost. Și atunci ăla o avut un frate și l-o adus în sat la noi. Și o stat aciia unde stă acuma... a lu Pisat.

— A lu Pisat? În casa lu moș Vreană?

— În casa lu Vreană o stat el?

— Da, da, aciia o stat.

— N-o stat aciia în casa lu Purdi?

— Nu. Aciia o stat.

— Condan?

— Fratele lu... Ăla care-o fost însurat cu fata lu Fleoască.

— Ăla care-o stat o stat acolo?

— Da. Și atunci ei or făcut ce-or făcut, ce n-or făcut, că numa s-o-nceput la noi, nu știu de unde o început, un furt, vezi, cum îi acuma cucuruzu, că s-o făcut la cucuruz baș ca anu ăsta, s-o furaat la cucuruz, s-o furaat la cucuruz! Știu că eram copil. Baș am fost dus cu mumă-mea și cu soru-mea la Șag, și moșu-meu o rămas acasă și tot o păzit, tot o păzit, doar or veni. Când, iaca, o auzit o cocie ș-o crezut că ni-s noi. O ieșit la poartă să deschidă, dar ăia d-or fost ș-or dat sama că or greșit ș-or fugit cu cocia. Moș Cărăbaș i-o spus după aia lu moșu-meu că ăia i-or furat cucuruzu din holdă.

— Noroc!

— Noroc!

— Noroc!

- Na, și?
- Țăla... Atuncea s-or pus ai noștri, ăștia a lu... să-l omoară.
- A cui? Cine s-or pus să-l omoară?
- Țștia, cum le spune... na... cum le-o spus... a lu...
- A lu Coată?
- Na... unde-i Vasa Covaciu...
- A lu Crușmit?
- Crușmit! Țștia.
- Crușmit.
- Da.

— Ei. Da, Crușmitonii. Epta Crușmit. Țăla o fost de acord să-l omoare pe Condan.

— Da, dar nu el. L-or luat pe Coată. Țăsta o fost muzicant bun, dar o băut cam mult. Sau poate d-aia o băut. Și o fost așa că...

— Nu, că mai întâi i-or promis...

— Și s-or dus pe după casa lu...

— Epta Crușmit o spus că-i dă 40.000, așa mi-o spus Epta Coată mie, că-i dă 40.000 și-l scoate el de la orice închisoare, să nu-și facă nici o grijă, că el...

— Da. Și l-or dus...

— Nu l-or mai scos. Tot o făcut patru ani.

— Și ei or socotit cînd o vinit, ș-o vinit Pătru Budac.

— Da, știu.

— Beat. Și ei or crezut că-i Condan.

— Da. Și-l pușcă pe moș Pătru.

— Da. Și l-o pușcat pe bietul moș Pătru, săracu. Nu o avut cu nimeni nimic în viața lui și l-o pușcat.

— Na, acuma...

— L-or pușcat nevinovat, săracu. El o fost om bun, dar așa i-o fost soarta. Hai noroc!

— Noroc!

— Noroc!

— Na, acuma ce să facă? Nu s-o dovedit nimeni. N-or spus cine l-o pușcat și cum. Atunci s-or hotărît că să-l omoare pe Condan. Api, da cum să-l omoare?

— Păi, Condan ășta era om tare, nu ca oricine.

— Tu l-ai cunoscut pe Bogioacă? Na, ca ăla era. Țăla ducea sacul de ciment într-o mîină.

- Păi, și popa tot așa era. L-am văzut eu.
- Da, că ăsta era neam cu Condan.
- De-aia nu se ducea nici la birt.
- Cine?
- Condan.
- Da, și ăștia nu știau cum să-l prindă.
- Numa odată vine unul de la Beregsău, un cunoscut.
- Un prieten d-a lui.
- Da. Și s-or dus acii la birt, la Lae Birtașu.
- Acii unde-i a lu Împăratu.
- La Împăratu acuma, atuncea o fost Lae Birtașu.
- Da.
- S-or dus acii și s-or pus ș-or băut. Ș-or băut, ș-oor băut, ș-or început să se-mbete.
- La-mpăratu...
- Lae Birtașu... Măi, cînd o văzut Condan că s-o-nserat, atunci Crușmitonii l-or căutat pe Epta Lăutașu: „Dacă ai pușcat pe moș Pătru, să-l omori și pe Condan!“
- „Să-l omori pe Condan, că dacă nu-l omori tu pe el, te omorîm noi pe tine.“
- Ș-apoi atuncea or plecat.
- Ba, dup-aia i-or spus că-l scapă de la închisoare. M-o povestit mie moș Epta Coată. Mi-o spus tot. Și că-i dau și patruzeci de mii.
- Și atuncia baș acii la colț unde stă Vladu, acii l-or omorît.
- După colț, cătră poartă, unde-i cotarca lu Vladu.
- Acii.
- L-o pușcat?
- Nu, l-o tăiat cu cuțitu moș Epta Coată. Da ăsta cînd s-o aruncat asupra lui, ăla i-o prins mîna, i-o rupt-o.
- Cu gura, i-o rupt-o cu os cu tot.
- Numa degetele.
- Nu, tot. Păi Condan ăsta o fost om tare, io mă mir că o putut să-l omoare Coată.
- Ei, și după ce l-o-ngropat pe Condan, atuncia s-or pus în capul lor. L-or luat pe moș Frătuică...
- Ăla de-o stat după Epta Budreș.
- L-or forțat pe moș Frătuică să-i dea foc. Și s-o dus.
- Io nu mă zăuit cînd l-o bătut cu cirja pe a lu Bica. Și ăla era om

zdravăn, nu altfel. Nu știu ce-o avut cu el și-o vinit la el „că-ți arăt eu..., că lasă...“, da moș Frățuică numa i-o dat cu cîrja peste cap: „Mama care te-o făcut, las-că *io*-ți arăt ție!“ Noaptea tot i-o ars lu Bica: și grajduri, și tot. Noaptea, în ziua de Rusalii. I-o dat foc.

— Da. N-o cutezat nimeni să se ia cu el. Macăr că la biserică mergea cu uiaga în pozonar. Cînta în strană și după aia se apleca jos și bea răchie. Eu știu că am fost cantor de la doisprezece ani, m-o învățat a lu Hîrțu, și cînd am ieșit de la școală...

— Moș Epta Hîrțu?

— Da, moș Epta Hîrțu.

— Epta Hîrțu?

— Da. Că el o fost văr bun cu tata.

— Cum să nu-l știu? Îl știu pe moș Epta! O știu și pe Limpi lu Hîrțu. De cîte ori m-am întîlnit cu Limpi la oraș: „O, loane, tu ești?“ „Io mi-s.“ Cînd m-o văzut, parcă o văzut tot satul nostru.

— Da. Ea era bucuroasă totdeauna cînd se întîlnea cu noi. Nu se ținea mareață, macăr că era avocată. Odată o plîns cînd m-o văzut.

— Că numa ea o mai rămas din familie.

— Ăăracă lume, cum trec toate! Și ce om o fost ăsta. Hai noroc!

— Noroc!

— Noroc!

— Da, să știi că mie-mi pare rău după moș Pătru Budac, săracu, cum o putut el să moară nevinovat!

— Da și Epta Coată... O făcut patru ani de pușcărie...

— Și i-or promis ăia că-l scot din orice închisoare. Și-i dau și patruzeci de mii...

— Hai noroc!

— Noroc!

— Noroc!

PODRUMUL

— **Acolo-i Baronu.**

— Și fecioru.

— Care fecior?

— A lu Baronu, a cui să fie?!

- Giula?
 - Ei.
 - El îi înmormîntat în biserică.
 - În podrum.
 - Nu-i îngropat în podrum. L-or furat.
 - Da de unde, că nu mai au cheie. Îi ruptă sau o fost pierdută.
- Eram eu tînără cînd or fost rupt-o.
- Dar or făcut alta. Că în fiecare an la Paști se bagă în podrum și fac slujbă.
 - Or făcut, acuma nu știu dacă mai fac.
 - Cine?
 - Ei, cine.
 - Că l-a noștri nu le-o trebuit.
 - Ce? Slujba?
 - Nu. Biserica.
 - De ce?
 - Păi, cînd o vrut Baronu să le-o dea...
 - Da nici n-o vrut să le-o dea. Le-o făgăduit-o lor.
 - Da de unde. La ai noștri, numa ei n-or vrut.
 - Păi de ce să nu fi vrut? Că-i ca o catedrală!
 - Tu ai văzut ce-are înăuntru?
 - Ce să fie? Scaune, și altar, și ferestre, și icoane.
 - Eu n-am fost în biserica aia.
 - Eu am fost.
 - Tare te-ai omorît tu cu dusul acolo?!
 - Sigur că am fost. Am fost la nunta lu Kati. Și la mort am fost.
- Înainte bisericii, că ei nu bagă mortu-n biserică.
- Bine fac. De ce să bage spurcăciune în biserică. Omul cînd moare e spurcăciune.
 - Taci tu, nu vorbi cu păcat. Ești prea tînără.
 - Ce nu-i așa? Nu știi cînd...
 - Las-că nici la noi cînd e spurcat nu-l bagă. N-ai văzut că p-a lu Ciolac l-o dus direct la mormînt.
 - Și p-a lu Cătina l-o pus în cocie și cu cocia l-o dus drept la mormînt.
 - Da copiii lu Baronu nu-s la mormînt?
 - Nu. Or fost duși, nu știu unde, nu știu cum i-o zis, la America, la Canada, o nu știu unde. Acolo or fost duși.

— Înainte sau după ce-o murit Baronu?

— După. Că după război or mai stat să-mpartă pămîntu și după aia s-or dus. Or vrut să le dea la oameni cinci lanțe. Da oamenii n-or vrut. Or vrut zece. Da apoi or primit de la stat numa patru lanțe. Ș-o fost bine.

— Păi da, c-așa-i omu, lacom. Mai ales după pămînt. Și iaca are pămînt.

— N-o mai rămas nimica. Caștelu l-o mai ținut unu dup-aia, un dărab din caștel. Moș Pircu o mai hăznuit pămîntu. Da la urmă s-o stricat tot.

— Ee, ce caștel era aici. O minune! Țin minte ce spunea tată-meu, fi-iertat, că avea bazin cu pești de aur și pomi cum nu s-or mai văzut și arteziană și capelă, așa, o minune.

— Iaca o mai rămas din caștelu-al bătrîn școala.

— Aia-i caștelu?

— Da.

— Ai făcut școala acolo?

— Nu, la școala a bătrînă.

— L-ai prins pe învățătorul Puticiu?

— Pe Olariu, ăla o fost al dintii dascăl la școală. Ăla ne-o învățat. Atuncea ne-am dus noi la școală. De la el am învățat cor. Apoi o venit Giuchici. Am avut cor și la jocuri, la sărbători.

— O fost cor și cu mireasa, așa ca o nuntă. Am prins și eu.

— Eu am învățat patru clase, nu m-o baș plăcut, mai mult am învățat acasă, de cînd am ieșit de la școală. Am ținut cărțile de școală pînă-ncoace, le-am citit și cînd m-am măritat. Și Biblia mi-o plăcut s-o citesc. Am citit și cărți de istorie și de povești. Multe lucruri frumoase îs în cărți.

— Și mie mi-o plăcut. Că așa-i că în cărți îi mai frumos de cum se întîmplă în viață.

— Eu am ținut cărțile pînă tîrziu, pîn-or crescut copiii mari. Cînd or crescut, le-or prăpădit ei. Nimic n-or știut să păstreze. Acuma nu mai am decît o carte. Îmi place să mă uit prin ea.

— Mie mai mult mi-o plăcut să cînt. Parcă m-aud ș-acuma: „Spune-mi bade ce gîndești...” Sau aia cu moara și morărița.

— Nu cînți una?

— D-apăi că nu mai țin minte, că doar nu le-am învățat să le știu pînă-i lumea.

— Că bine zici, că nici lumea, cît îi ea, nu ține cît pămîntu.

— Din pămînt am fost făcuți și în pămînt ne-ntoarcem.

— Na, iaca acuma vorbești ca în cărți.

— Ba că-i așa.

— Că eu tot așa am zis: mie să nu-mi faceți podrum, să mă-ngropați. Mai bine să mă fac pămînt, să nu știu că vin șerpii la mine, că ai văzut cînd o destupat podrumul, or găsit un șarpe mare, cică de doi metri, o ce crezi, cum o ajuns ăla acolo că era tot zidit cu țăment?

— Mie mi-i frică. O să rîdeți de mine, dar mie mi-i frică să mor.

— Taci tu, de ce să-ți fie frică? Nici nu știi cînd mori. N-ai văzut că Bogioacă s-o culcat azi sănătos și mîne dimineața l-or găsit mort. N-o avut nimic. O fost un omănoc d-ai crezut că nu mai moare.

— Da baba Eva nu mai știi cît o tras, cît o suferit că n-o mai putut nici să plîngă, vai ș-amar de ea. Numa ne arăta că vine cineva la ea și nu mai putea de spaimă. Tremura toată în pat și ne făcea semne să rămînem cu ea că i-i frică.

— Și n-o fost mai bine c-o murit?

— Mai bine, drept.

— Cînd mori, te duci la neamurile tale, care-s acolo în mormînt. Eu abia aștept să mă-ntîlnesc cu Persida. O, Doamne, biata fata mea, cum o murit ea la douăzeci de ani, n-o apucat barem să guste viața. Cît am plîns după ea. Dar cine-i mort nu se mai poate întoarce.

— Nu de întors mi-i mie. Mi-i frică numa unde mă duc. Că am visat az-noapte așa ca o apă mare, mare, parcă era Bigheiu nostru cînd or fost dezghețurile ale mari, în primăvara aia cînd o umblat Leli cu plutele și eu plîngeam să nu i se întîmple ceva. Și tot așa parcă cineva mergea cu o plută mare, nu știu cine, că era cu spatele, mergea încolo către apus, că era parcă soarele așa scoborît în pămînt. Apa se ducea încet, ca și cum ar fi mers după mort și eu m-am pomenit deodată că mi-s pe apă și plutesc ca pe un sloi de gheață, pîn-am simțit că se clatină toate cu mine ș-am început atunci să țip așa de tare, că m-am trezit toată speriată și leoarcă de sudoare.

BARONU

– **Acolo-i Baronu.** Îi înmormîntat în biserică.

– Îi în podrum.

– Nu-i îngropat în podrum.

– Atunci l-or furat.

– Pe Baronu? Da de unde. Că nu mai au cheie, c-ai noștri or pierdut-o. Eram io tînără cînd s-o pierdut cheia. N-ai văzut cum crește iarba în avlie? Și turnul ăl mare stă să pice, după vijelia de anțăț.

– Ai fost tu înăuntru?

– Am fost. Am văzut scaunul pe care o stat baronu și fereastra de la care se uita el, de sus, la slujbă, jos, cînd venea de la Viena sau poate de la Budimpeșta, și m-am pus și io pe scaunul lui și-mi bătea inima, așa cum mă uitam de sus. Eram singură, că Hanți, crîsnicul, s-o dus să tragă zvoanele, iar nevastă-sa, Kati, era în grăgină, să adune iarbă pentru porci, și io am stat pe scaun și mă uitam la baronu și am găsit un steag vechi și l-am ridicat în mîină, în sus, și el num-așa, odată, s-o rupt în aer, în mîinile mele, ca o zdreanță putredă, și era un steag tare frumos și bătrîn, tare bătrîn, mai bătrîn ca mine, era aruncat într-un colț, după scaunul baronului, era un scaun de la Viena și io stăteam în el și ascultam cum sună zvoanele...

– L-ai văzut și pe baronu?

– Nu, că baronu nu mai era acolo. O murit. S-o fost îngropat în podrum.

– Nu-i în podrum. L-or furat!

– La potca, l-or furat! Cine să-l fure, că nu mai au cheie. Îi ruptă sau îi pierdută. Nu ți-am spus că io eram tînără cînd or fost rupt cheia?!

– Dar or făcut alta. Io am visat că l-or scos pe baronu din podrum și l-or purtat tot roată de biserică și după aia l-or băgat în biserică.

– Ai visat, bine zici. Poate l-ai văzut pe Cristos, la înviere?

– Doamne păzește, cum să-l văd pe Cristos?

– Păi vezi, dacă nu ai fost în biserică. Acolo sus, așa mare-mare, mai mare ca mine și ca tine, îi făcut Isus Cristos. Parcă-i viu. Și păzește tot ce-i acolo.

– Că bine păzește! Că de-aia or furat tot în război. C-or luat și aur și tablouri și toate odoarele din biserică, mama lor de bandiți, atunci de ce n-o păzit, că și pe baronu l-or furat.

– Nu l-or furat, numa a noștri or pierdut cheia.

- Ai fost tu să-l vezi?
 - Pe cine?
 - Pe baronu.
 - Pe baronu nu l-am văzut. Am stat numa pe scaunul lui, acolo sus, după oblonul de sticlă și credeam că-l văd așa cum povestea mama mea că l-o văzut o dată călare pe-un cal alb fugind trap la biserică. Și acolo s-o dus și s-o-nchinat. Io m-am uitat de sus și l-am văzut cum o-ngenuncheat în fața altarului și-o stat acolo nemișcat, multă vreme. Și io mă uitam la el cum stătea îngenuncheat în fața altarului. Atunci am găsit un steag și l-am luat în mână și el o început să curgă așa ca o mătasă putredă, cum să răsfiră năsipul prin sită și parcă pîrîia încet, ba parcă tare, parcă bubuia așa cum or bubuit tunurile în război cînd or fugit nemții și i-or luat și p-ai noștri, or suit în căruțe tot ce-or putut, repede-repede, și-or plecat.

- Precis că l-or luat și pe baronu. Poate atunci cînd s-o dus la biserică.

- Baronu o fost mort. Numa biserică o rămas.

- Dar o dispărut tot.

- Cum, că io l-am văzut acolo, în mijloc, pe Cristos, cum păzea acolo sus peste toate.

- Ei vezi, asta-i, că tu nu știi că și pe el l-or furat. Dacă te duci acolo o să vezi că-i tot întuneric.

BORCĂU

- Bună ziua!

- Bună ziua!

- Bună să vă fie inima!

- Tot cu lucru...

- Iaca mai am un pic în grăgină... Voi?

- Am venit cu nepotu. Vrea să șcie despre sat, despre cor, despre teatăr...

- Aș vrea să știu cum se făcea...

- Cu corul, cînd am fost io...

- Și mai dinainte...

- Cînd o fost Gherga, Tache, o fost învățător aicia, știi?

- Da.
- Monumentu care-i aicea...
- La primărie, acolo.
- Da. Corul, noi cu corul i-am făcut conțartu, am strîns bani ș-am făcut monumentu.
- Cînd s-o făcut monumentu ăla? În ce an?
- Păi îi scris pă monument cînd îi făcut.
- Da?!
- Da. Nu mai știu, că dă mult nu m-am mai uitat pe el.
- Î scriș, da.
- O, nu vreți să vă dau un păhar dă răchie?
- Pune un pahar. Nepotu nu bea.
- Am găsit în revista „Familia“, din 21 iunie 1896, că la ruga din 1896 ați prezentat comedia lui Ion Luca Caragiale „O noapte furtunoasă“: **„Concert și repres. teatrală în Bobda. Tinerimea română din Bobda a dat la Rusalii un concert și o reprezentație teatrală, jucînd comedia «O noapte furtunoasă», de I.L. Caragiale. În piesa aceasta au avut roluri dnele Iuliana Ghilezan, Marta Puticiu și dnii Ștefan Ciurciu, Marcu Carabaș, Petru Vancea, Trăilă Bela și Iuliu Puticiu.“**
- Da. Atunci o fost tata meu. Că io mi-s la 99 născut. El o fost tînr atunci, pe vremurile alea, că și el o fost corișt, ș-o fost atunci tata lu moș Iulian
- a lu moș Iulian Tomoni
- da, atunci tata lu, moșu lu, a lu, ce-i la Grueniță, ce-i la Mănoilea...
- da
- Niță
- da, da. Tata lui, moșu lui iar o fost în cor, o fost tot vrîstă cu tata meu și cu tata lor, vezi, ăsta, o fost în vremurile alea, atunci o fost conducători de cor... na, nu-mi aduc aminte... că după aia o vinit... a, Putici!
- Învățătorul.
- da, Putici. După Putici o vinit la nouă sute și șase o vinit Giuchici.
- La 906 ați cîntat în cor?
- nu, la 906 atunci m-am dus io la școli, clasa I, baș cînd el o vinit ca dascăl ș-o stat pînă cînd io am terminat școala, în Bobda, ș-o plecat. Ș-atuncia o vinit a lu moș Hirțu.
- da, da.

– Giurgeca, știi, și ăsta o stat pînă s-o făcut Unirea, ș-atunci s-o dus dascăl în oraș.

– da unde era școala, atunci, în 906?

– care școală? ă, școala bătrînă...

– era lîngă biserică?

– da, acolo, aia o fost școala, și io acolo am făcut.

– și cum era? o sală de clasă și toți copiii la un loc?

– toți, toți, șase clase.

– și cum preda învățătorul?

– ne băga după amiază șase clase, el singur era învățător, și popa o fost la religie, o fost ăsta, na, uită că nu măi... nu măi mi-aduc aminte...

– păi îi mult de-atunci.

– o fost el cam bețic popa ăla... popa Bojescu!

– eh, Bojescu?! Știi.

– da biserica o fost atunci cum îi acuma?

– tot așa o fost, da acuma s-o renovat, la 924.

– ce s-o făcut?

– renovare.

– ceva în plus?

– nu, nimica, numa înuntru s-o făcut cum îi acuma.

– aia lu Baronu de cînd îi?

– din 907. Am citit eu într-o istorie că datează de atunci.

– 907?

– da.

– atunci, n-are 100 de ani?

– n-are, cum să aibă.

– asta-i baiu!

– cine n-are 100?

– biserica lu Baronu.

– nu. Știi, el o făcut-o, știi că pe vremurile alea, el o avut paie muuulte și cărămida o făcut-o la vinia Spăii.

– din vinia Spăiii?

– da. D-aia-i groapa aia acolo.

– d-aia-i groapă, da.

– și paiele le-o cărat și cu paie o ars cărămida, cu paie o ars-o.

– da, da.

– și pămîntu l-o luat din Bighei, de la pod, pînă la marginea satului,

- și știi că o fost a lu Coată, a lu Nonu tată, nu a lu ăsta, a lu Nonu.
- a lu Nonu, da știu.
 - na, ăla s-o-necat.
 - da.
 - cînd o fost copil, în apă.
 - nu, nu fratele?
 - nu, nu fratele.
 - fratele lu Nonu.
 - nu, nu, nu, tata.
 - tata lu Nonu, nu moș Epta Coată, care-o zis din laută?
 - na, ăla, fecioru lu moș Epta Coată.
 - fratele lu Nonu ăl mic o ăl mai mare?
 - nu știu care-o fost și cum, așa.
 - ăl mai mare, precis.
 - și s-o-necat?
 - s-o-necat.
 - unde?
 - în Bighei.
 - unde-o scos Baronu pămîntu.
 - pămîntu de la pod și pînă la marginea satului. Pămîntu l-o dus d-aici.
 - și d-acolo l-o dus.
 - și cărămida toată o ars-o acolo.
 - cîți ani a durat pînă a făcut biserica?
 - n-o durat mult. În doi ani o făcut-o gata.
 - cine-o lucrat? Oamenii din sat?
 - maistori care-or fost maistori. O adus el maistori, că el o avut 10.000 de lanțe de pămînt.
 - n-o avut zece, o avut nouă.
 - zece!
 - n-o avut, că dac-avea zece trebuia să întrețină un regiment de armată.
 - o avut, o avut, dac-ți spun io, dar o avut mai mulți copii, ș-atunci o-mpărțit și la copii.
 - ei, la copii, da, da.
 - la copii, că la ăștia doi care-or fost aici, îi știi tu?
 - Endi și loji, cum nu?
 - da, cînd ăștia doi...

- nu-l știu
- p-ăștia-i știu și eu, pe Endi și pe loji îi știu, pe baronu-al bătrîn
- în armata austro-ungară
- da, eu știu, că el o avut, baronul, ăl mai mare copil o fost maior
 - da?
 - da.
 - dar cum arăta baronul?
 - baronu o fost, cum să spun? n-o fost om rău. Pe moș Pojari îl
- știi?
- moș Pojari, cum să nu
 - ăla s-ombătat, ș-o venit de la birt, știi, ș-o vinit pe drum și
- baronu se plimba, unde-i acuma colectivul, o fost magazin atuncia
- da
 - atunci unde îi școala o fost casa lui, adică, ș-atunci o făcut
- castelu-al bătrîn
- castelu-al bătrîn
 - în drept cu biserica
 - acolo o fost castelu-al mare
 - da, castelu-al nou, știi, și baronu s-o plimbat așa
 - da dumneata știi când s-o făcut castelu-al nou?
 - nu știu, s-o făcut nainte
 - nainte de ce?
 - nainte de biserică
 - nainte de biserică s-o făcut?
 - da, nainte de biserică, că castelu-al bătrîn o fost ăsta cum îi
- școala
- unde-i școala, da
 - pînă la colț, ș-atunci s-o dus pîn-acolo, știi, ș-o făcut biserica
- cu poarta drept în poarta lui
- în poarta castelului
 - da, așa o fost. El o avut înuntru și artez și crescătorie de pești
 - or fost pești de aur. Io i-am văzut o dată de la școală. M-am suit
- într-un brad, știi brazii de la școală? și am văzut de-acolo iazul ăla cu
- pești de aur
- el o avut multe
 - da dumneata știi și mai multe
 - da cum o fost cu moș Pojari, stai să terminăm cu aia întii
 - da, las-că-ți povestesc. Na, și ăla o vinit beat pe drum, știi, și

I-o văzut pe baronul și atunci o început să zică „domnu baronu bolundu“, „domnu baronu bolundu“

– „domnu baronu bolundu“, hă, hă, hă!

– tot așa. Baronu n-o spus nimic. Dimineața o trimis pe-al lui la el.

– da, da. Pedintărul lui

– da, I-o trimis la moș Pojari să vină la el. I-o spus să vii că te cheamă domnu Baronu. Na, s-o dus moș Pătru, o fost treaz, acuma, cînd s-o dus: măi, Peter, pentru ce spus tu baronu bolundu? Domnu baronu, am fost beat și n-am știut. Auzi, o scos un florinț, știi

– un florinț, da

– un florinț din Ungaria, i-o dat: na, mergi și bea, dar să nu mai spui „domnu baronu bolundu“

– domnu baronu bolundu!

– ha, ha, hah!

– îți mai pun un pahar?

– mai pune un pahar. Îi răchia voastră?

– da, mai e un pic de anțărț. Anu ăsta nu-i nimic, nu s-o făcut nimic. Știi c-o bătut piatra astă primăvară

– și la mine. Toate cioroveșili s-or dus

– și la grăgina colectivului, nu-i nimic

– nu-i nimic

– dar despre cor, despre teatru, despre programele tineretului, cum or fost în vremea aia, pe la 900?

– pe vremuri, cînd o fost tata meu în cor, or fost ei și la Lugoj, știi, d-or dat ei un concurs

– da, mama spunea c-o fost un profesăr dă... cum I-o chemat?

– Ion Vidu

– nu Ion Vidu, un profesăr aici, în Bobda, cum I-o chemat pe ăla?

– nu știu

– ce profesăr?

– nu, dascăl o fost

– un dascăl, da, un dascăl

– ă, ăla, Putici o fost

– așa, ăla, Putici

– ăla, vezi, ăla

– el o înființat corul pe la o mie opt sute...

– nu el, corul o fost mai de mult

- atuncea după el o vinit Giuchici
- Giuchici, da, Giuchici, ăsta
- Giuchici o vinit cînd io am intrat în clasa I, în școală, el în anul ăla o venit aicia. O fost înainte de el unu, o fost, na, cum îi zice, da n-o stat mult, numa un an, na, cum i-o zîs...

- na, bine, lasă-l pă ăla
- și atunci o venit Giuchici ș-o stat șase ani cît am făcut io șase clase

- și mama spunea: cînd o fost Giuchici la noi ne-o făcut coruri
- păi, o avut coruri, și la școală, și la biserică
- așa spunea și mama

- și în conțerturi călușarii
- ați fost undeva?

- cum să nu, am fost duși pe sate. Și călușăriu o fost
- de la Puticiu o rămas călușăriu?

- da, și eu l-am învățat

- și eu am mai jucat călușăriu

- da, cînd am ajuns noi, cînd o fost Gherga

- și tu ești de mult!

- nu mi-s io așa bătrîn, da mi-s făcut de mult. Am mai jucat călușăriu

- și cu teatrul am fost tot timpul la Crăciun, la Paști, la Rusalii, așa s-o făcut

- ai dă mineee, și noi am făcut, cîte n-am făcut noi

- ce se cuprindea într-un „conțert“?

- cor, teatru, poezii, călușari

- călușeriul se juca la sfîrșit?

- după ce s-o terminat programul

- bătrînețe haine grele!

- și după aia era jocu

- cum se făcea jocul?

- e, cînd o fost oara 1 s-o-nceput jocu

- la unu??

- totdauna. O fost la birt

- unde la birt?

- unde șade Vilmoș. Ai văzut? că ș-acuma se mai ține sala aia.

În sala aia or făcut chervai

- și muzicanții?

– muzicant o fost Coată
 – Coată
 – după ce-o mers el la închisoare, atuncea o venit de la Beregsău un țigan, num-acuma am zuitat cum i-o zis, o fost cu anul
 – venea în fiecare duminică?
 – în zilele de sărbătoare
 – plătit. Fiecare o dat 50 de kile de grâu, 50 de cucuruz, 50 de lei, atîta s-o plătit de pereche
 – nu lei, că n-or fost atuncea lei
 – lei!
 – și cum se plătea?
 – dacă o fost fata a tea și băiatu a meu, eu am plătit 25 de kile de grâu, 25 de lei, 25 de kile de cucuruz, tu ai plătit 25 de kile de grâu, 25 de lei, 25 de kile de cucuruz și ai jucat
 – asta o fost înainte de primul război mondial
 – ba și cînd am fost la colectiv. N-am dat tri norme pentru muzicanți? Ș-o fost totă duminica. Num-acuma nu le mai trăbă l-a noștri
 – acuma nu le mai trăbă, nu, c-acuma nici nu mai vreau s-audă muzică populară
 – nu, că numa d-alea hălăuzîte, dă ghingești că ești din Africa sau din Coreea, cine știe?!
 – da, parcă-s fâțați cu radiu-n fund. Asta-i răchie d-a voastră? îi bună
 – îți mai pun un pahar?
 – mai pune un pahar
 – dar la școală, cum ați studiat atunci?
 – în școală, cînd a fost io, am avut 12 cărți: 6 românești și 6 ungurești
 – învățați ungurește?
 – da cum?
 – eh, parcă românii știau ungurește?!
 – știau, că dacă nu, la armată îi bătea!
 – cum era la armată?
 – o trebuit să-ți lași mustață, ai avut ăla de pus la mustață, să stea lipită, de-atunci, de la Austria
 – așa răsuceai mustățile, întoarse
 – a lu lancu, moșu-al bătrîn, stătea la drum, așa, cu mustățile lui ca împăratu, așa ca împăratu-al bătrîn, ca-n carte

– așa o fost, armata lu împăratu și mustățile, așa, întoarse
– eu am făcut doi ani de armată. Cu tată-tu
– știu cum o venit unu de la Simei, nu știu cum îl cheamă, aveam
10 ani: băiatule, vin-aici la mine. M-am dus la el, m-o țucat. Zice: de
unde ești? de la Bobda, nu cumva ești copilul lui Ion Zupă, zic da, io-s
copilu lu Ion Zupă, vin-aici la uica să te țuce, și m-o țucat tot. Tata teu o
murit lîngă mine și lîngă Ciurciu

– da, lîngă mine. O murit lîngă mine

– cunoști pe Ciurciu de la Bobda? Cum să nu-l cunosc? Da,
lîngă mine și lîngă Ciurciu, acolo o picat un șrapnel și el o plecat să
ne-aducă ceai. Baș cînd s-o terminat războiu

– El o fost la honvezi, Epta, noi doi, din 12 cîți am fost noi de
vrîsta asta, ne-o luat de la honvezi, ne-o dus la Seghedin, la 5 honvezi,
pă uică-tu l-o repartizat la compania 1 și pe mine la a 4-a și tată-tu o
fost naince și s-o făcut dezertor și atunci s-o dat un decret că cine se
prezintă la unitate îi iertat și nu i se mai dă nici o pedeapsă

– ș-atunci el o venit înapoi

– or venit toți, și Vancea, și el, și toți. Și s-or dus iar la război. Și
nu l-or pușcat pe front pe tată-tu, numa cînd o venit napoi.

– da, baș cum s-o gătat războiul, o venit un șrapnel, așa, și gata

– și uică-tu, Epta, în Italia

– da, d-aia i-am pus eu numele la copilul meu Epta, că baba
mea, baba Zupoane, tot mereu: Epta meu, Epta meu...

– cînd am venit eu acasă, babă-ta o ieșit naintea mea ș-o zis
cătreg mine: Epta meu îi mort, zic: nu se poate, ba, atunci am scos io din
pozonar carcea, era numai de patru zile, am primit-o zic, uite că-i cartea,
nu se poate, ba nu, că-i mort...

– or murit mulți...

– mulți. Îs pe monument...

CÎND ERA SĂ-L ÎMBURDE PE REGE

— **Castelul** l-o stricat Hîrțu.

— Cine-o fost ăsta?

— Om, cin-să fie?!

— Om cu birt. O ținut birt unde-i Vilmoș.

— Care Vilmoș, ăl de s-o dus.

— Unde?

— Da potcă să-l mînce, nu știu unde.

— El o avut o fată, pe Limpi.

— Da știu eu? Cum zici c-o chemat-o?

— Limpi. O fost avocată la oraș. Nu știu dacă n-o fi ieșit la pensie.

— O fi mai bătrînă ca mine.

— Cine?

— Fata aia de care ai zis.

— Cum să fie, că doar cînd o fost Lazăr Briboane, ea era avocată.

— Io nu știu.

— Da știu eu. C-am văzut-o după ce-o ieșit ăsta, Simion lu Briba.

— De unde?

— De la închisoare de unde potcă să-l mînce.

— Da Simion Briba de ce-o fost închis?

— De ce? O umblat și el. O fost legionar, o fost comunist, o fost drac să-l trîntească, nu mai știu. O făcut el ceva.

— El o fost cu ăla de la Cenei.

— O murit?

— Sigur.

— Cu Comanov de la Cenei. Ei or fost ăi dinții comuniști din comună.

— Da de ce-o fost închis atuncea?

— Păi, c-o fost legionar.

— Nu, legionar o fost a lu Gechi.

— El o mai venit din închisoare. Dar a lu Drugai, nu, copilul lu moș Ion Drugai, frate cu Victor.

— O stat în casa lu moș Epta.

— Atunci o fost legionar și ăla și ăla.

— O stat în casa lu Verona, acolo o stat Gechi.

— Era pe timpul lu Antonescu.

— A lu Antonescu, d-apăi a cui potcă să-l fiarbă.

— N-o mai ajuns în sat. Cine știe dacă o ieșit din închisoare.

Numa Gechi o venit.

— A lu Drugai n-o mai avut voie să vină în sat. Nici tată-su n-o mai știut de el. N-o avut voie să scrie. Tată-su n-o știut cînd o murit.

- Nici nu știi dac-o murit.
- O murit, știi eu. Că n-o mai primit nimic pîn-acuma.
- De unde?
- De la închisoare, de unde potcă să-l ducă.
- O fi fost și ăsta ca Niță lu Tomoni, care o ieșit cu toporul pe uliță, că v-arăt eu vouă acuma...
- Or fost mai mulți. Cînd o plecat regele din țară și el s-o dus cu tîrnăcopul pe umere...
- Cine?
- Niță.
- Am crezut că regele.
- Păi ce să caute regele? Regele o fost rege. Tu nu știi cum îi regele? El o plecat și Niță s-o dus pe linia ferată, după Cărpiniș, încolo, să strice linia ferată să se-imburde trenul să-l omoare pe rege.
- Cînd o plecat regele din țară s-or dus toți. Eu mă uitam peste gard cum se duceau pe drumul mare. Așa se duceau, unul după altul...
- Eu nu mai știu.
- Da știi eu. Era prin 44 sau 45, după ce-or venit comuniștii și l-or dat afară pe rege.
- Asta o fost mai încolo, prin 47. Scrie la carte.
- Nu. Atunci cînd or venit comuniștii o plecat Carol din țară.
- Nu. Atunci cînd or fost legionarii. În 41-42 n-or fost legionarii? În 43? Or fost. Că-n 41 s-o-nceput războiul. Baș la 22 iunie și tot or fost legionarii. Ei or început războiul. N-o fost Antonescu? Dar cine-o fost? Dictatură militară. Tot legionari or fost. Mie-mi spui? Doar eu am trăit războiul.
- Da potcă să-i mai știe și să-i ia cu-a lui copii cu tot!
- Atunci cînd o plecat regele, legionarii i-or pușcat pe jidani. Atunci, de frică, o fugite regele. Ei cînd or auzit că fuge regele, iute, și ei, hai, fuga la Cărpiniș. Să strice calea ferată să-l îmburde pe rege.
- L-or îmburdat.
- Da. Moș Dilă Bou. El o fost primar cînd o venit dictatura și i-or prins pe legionari. Io m-am nimerit la primărie cînd o venit anchetă cu ăia care-or fost la rebeliune. Dumneata știi ce te așteaptă? Îl întreba ăla pe Negru. 15 ani de muncă silnică! Da o scăpat.
- De ce-i spunea Bou?
- Moș Ion Bou o avut niște bani și o vrut să-și crească vacă și s-o dus la piață la Timișoara să-și cumpere o vițea. Acolo o văzut un

vițel frumos și l-o cumpărat. Da nu s-o uitat să vadă îi vițeauă sau îi bou. Și cînd o venit acasă zice: Am cumpărat o vițeauă erște clas! A mai faină din tîrg! O, îi vițeauă sau îi bou? I-or întrebat oamenii ș-or început să rîdă de el.

— Vezi că el nu se pricepea la nimic. Nici n-o știut să-și iscălească numele.

— Și de-atunci o rămas Bou.

— Da mai trăiește și azi?

— Cine?

— Bou.

— Da potcă să-l mai știe, că eu aia grijă am toată ziua să știu cine mai trăiește și cine nu?!

BĂTRÎNII

— **O fost cu moș Tomoni.** Cu tata lu moș Șteva. Or fost frați.

— Cu moș Pătru. Moș Pătru cu Șteva or fost frați.

— Nu cu Șteva. Cu tată-su.

— Da moș Pătru n-o fost frate cu Șteva?

— Nu, cu Șteva o fost moș Todor.

— Åsta..., moș Todor vreau să zic. Da, exact, moș Pătru Tomoni o fost frate cu...

— Frate cu...

— Frate cu... moș... cum l-o chemat?

— Moș Ion Tomoni.

— Åșa, moș Ion Tomoni. Îl mai țin minte, că era cu părul lung pîn-aiici așa, alb, cum purtau bătrînii.

(Scriitorul acestui text lasă personajele să-și amintească oameni și întîmplări de demult. Numai că în chiar momentul cînd se concentrează asupra trans-scrierii celor povestite e bruiat și întrerupt din lucru. Îl scot din răbdări zgomotele de afară. Stă cîteva clipe să se calmeze. Continuăm?) (Am timp să-mi reamintesc că textul autentic își exprimă și propria biografie, își închide mărturisirea circumstanțelor în care s-a creat. Bunăoară acum, cînd m-am poticnit, am fost șocat de gălăgia infernală a copiilor care se războiesc în curte. Au găsit o ușă de fier și

o țacăne de-ți vine să-ți plîngi de mila urechilor și chiar să ieși afară să-ți iei la bătaie. Sînt nevoit să pun radioul la maxim, să echilibrez cu muzică hărmălaia de afară, deși această compensație e un paliativ prea ieftin. Încerc să trans-scriu în continuare.)

– Cu părul mare și aici întors.

– În spate.

– Da, era mare pîn-aici, și era păru-ntors. Așa purtau bătrînii.

(Totuși, mă întreb, pe cîine interesează că în momentul scrierii textului s-a produs o întîmplare sau alta în viața – de cîteva ore sau minute – a unui autor așezat la masa de scris? Adică, mai exact: ceea ce am notat că se petrece cu mine – sau în jurul meu – este un fapt atît de accidental în legătură cu textul sau cu autorul lui, încît poate lipsi. Sau dacă textul într-adevăr își expune propriile sale aventuri, o face într-un mod nedeclarativ, oricum implicat în substanța povestirii, în acea coerență semnificativă specifică literaturii. Sau nu? Deci, dacă s-ar fi întîmplat altceva, de exemplu, dacă ar fi sunat mașina poliției, s-ar fi certat vecinii, mi s-ar fi terminat hîrtia, aș fi auzit la radio o poveste interesantă, ar fi sunat cineva la ușă, s-ar fi dat brînză la magazinul de peste drum etc., etc., cu ce ar fi fost ele mai angajate în succesul narațiunii? Mai ales că desfășurarea liberă a textului, așa cum pornise inițial, după formula clasică a înregistrării auditive neutre a unor personaje-naratori, ar fi permis –

P.S.

Am lăsat aseară schița neterminată, fiindcă în chiar momentul întrebărilor de mai sus s-a auzit o explozie atît de puternică, încît m-am speriat crezînd că s-a produs în propriul meu apartament. N-a fost la mine. Dar foarte aproape, în blocul vecin. Am ieșit la geam și, după ce am văzut flăcările incendiului, am alergat afară. Se făcuse de-acum întuneric și limbile de foc dădeau o impresie fantastică și usturătoare. Cîțiva oameni încercau disperăți, de pe balcoane, să oprească vîlvătaia. O făceau într-un mod caraghios, ca într-un spectacol de marionete sau în filmele de la începutul secolului. Noi țopăiam, probabil la fel, împrejurul casei. Am răsuflat ușurați cînd sirenele au vestit sosirea pompierilor, singurii care puteau salva ce era înăuntru. Scări, jerbe de apă, oameni, foc și apă, agitație. Și deodată pompierii au apărut pe balconul de la ultimul etaj cu un bătrîn în cămașă albă, cu părul lung, întors pe spate. Coborau încet pe scară, la lumina tot mai potolită a incendiului și pe

neașteptate bătrînul cu părul lung și alb, întors pe spate, ca la bătrîni mei de demult, a părăsit scara și a început să plutească ușor, deasupra noastră, în timp ce noi urmăream vrăjiți zborul lui tot mai lin, ca o pasăre oprită în vârful cerului și apoi ca o stea într-o noapte din preajma solstițiului de vară.

ISTORIE

Știu tot. Io eram copil, dar știu. Nu credeți? Știu tot. Dacă v-aș spune io istoria asta, he-he, cunosc multe, mai mult ca voi, pe timpul ăla voi n-ați fost. Habar n-aveți. Io am fost un om pe care mulți nu l-or putut întrece, măcar că eram sărac. Am fost sărac lipit pămîntului. Un copil care n-o avut posibilități, nu ca voi acuma. Am lucrat slugă la baronu. Să știți voi, cum o fost istoria asta a neamului românesc, istorie ca mine nu cunoaște nimeni. Poate moș Romu dacă m-o depășit, altu nu. El o citit mai mult, avea cărți și reviste. Io mi-s trecut prin viață, așa să știți voi, am trăit toată istoria, pfui, pita lu mama ei, așa să credeți. Puile, tu știi, tu numai atîta să-mi spui: Unde-i capul și unde-i Mihai Viteazu? Eh, știți voi unde-i? Unde-i? Vezi, el îi profesor și știu că el știe, dar voi nu. EU ȘTIU: capul e într-o parte și corpul în altă parte. Dar unde? Nici nu vă spun la nimeni. El o fost decapitat, nu? Capul de-o parte și el de alta, unde?, spune-mi și mie...

La Cîmpia Turzii

Pe un verde plai...

Io am fost om cu carte mai puțină, dar cu experiență mai mare. Io știu istorie, pita lu mama ei.

lancule mare,

lancule tare,

Cu noi să fii...

Mă, Simion Briba – l-ai cunoscut? – el o fost om pentru partid, altu ca el n-o fost. El o fost ilegalist, dar necunoscut, o stat cumva mai dosit, nu s-o băgat. Singurul cunoscut am fost io. El nu. Dar o fost membru de partid adevărat. Cu Jarco și cu Comanov. Vezi? Dar pe urmă or venit unii și i-or băgat vină. Ce știți voi, mă?! Voi nici nu erați pe timpul ăla. Io mi-s bătrînit și știu multe.

Iancule, Măria Ta...

Hai, hai, murgule, hai...

Cînd o trecut armata germană, or aruncat podul în aer. La noi, la tata meu, or sărit fereștile, ce mai, pita lu mama lor... Și cînd am ieșit afară să vedem ce-i, numa ce-am văzut cum zbură măgarul lu Burian pe sus, peste izlaz, cum l-o aruncat foiul exploziei. Uica-i beat, dar le știe. Eu am fost român, nu așa, de tata meu, moș Baia, pita lu mama lui, dacă v-aș spune io istoria asta, cunosc mult, mai mult ca voi care vi-s așa deștepți și aveți atîtea cărți, voi nu știți nimic că vouă vă place acuma numai să țopăiți și să alergați după mașini, pfui, pita lu mama voastră! Tu nu știi nimic. Eu am fost un om cunoscut, un om trecut prin viață. Întrebă-i pe ei dacă ei știu mai mult acum. Dacă te întreb un lucru, rămîi paf: Unde-i Mihai Viteazu? hai, unde-i?...

FRONTUL

— **Io eram bucătar** și ieșisem să aduc apă pentru cazan. Și i-am văzut pe cei trei ofițeri, cu care mă împrietenisem, că se veselesc. Își găsiseră de joacă. Îmbrînceau doi soldați ruși legați de mîini, îi împingeau de la unul la altul și se distrau.

— Halt! zise unul. Și i-au oprit, i-au trîntit jos, le-au pus cîte un lemn între picioare și au început să-i învîrtească acum ca pe hopa-mitică și rîdeau de se prăpădeau. Apoi unuia i-o venit o idee: a fugit la depozit și a adus o vadră de motorină. A aruncat-o peste ei și le-a dat foc. Hohote uriașe de rîs au izbucnit deodată cu flăcările țîșnind ca hopa-mitică, în toate părțile, după cum săltau soldații aceia în zăpada de iarnă rusească...

Am zmulș gălețile și am fugit, nu vedeam, nu știam unde, oriunde. Cînd m-am întors de la fîntînă, flăcările ardeau și ofițerii dansau și cîntau. Și turnînd apă în cazan m-am simțit deodată aprins, cuprins de flăcările focului. Vedeam cum prietenii mei ofițerii toarnă motorină și eu ard și mă perpelesc în cazanul în care trebuia să fac de mîncare soldaților. Plîng și dau neputincios din mîini și sughiț și plîng... Mă trezesc deodată și văd camarazii mei în jur plîngînd ca și mine. Nici un foc. Poate lacrimile lor, îmi spuneam, poate ele să fi stins focul. Ceva mai încolo i-am văzut pe ofițeri legați la mîini și privindu-ne cu mare nedumerire...

PORCII LA APĂ

— Măi — zice — când o fost târgu la Gîrceanăș, m-am dus și eu. Lume, lume! Pe jos, lipa, lipa, haida, haida, drum lung, da vorba e c-am ajuns. Mulți or fost plecați cu noaptea-n cap. Când să intru, îi văd pe moș Bădană cu copilu-său Tie, cărînd în spate un orman. Dau să spun bună ziua și să-i întreb de târg, dar ei se fac că nu mă cunosc. Să fiți sănătoși, îmi zic în gîndul meu și plec mai departe. Pe uliți larmă, oameni cu tot felul de lucruri în spate, pe brațe, în saci, în căruțe. La un colț dau nas cu Lae Tărițan.

— Tu?

— Eu? Tot aici.

— Ai găsit ceva?

— Parcă poți?

— Hai mai pe delături.

Ne tragem noi pe margine și apucăm o uliță mai strîmtă. Liniște. Nimerim la o casă mare, cu poartă deschisă. Mă, aici trebuie să fie ceva. Părăsită, precis. Ne băgăm capul pe poartă, ne uităm în stînga, ne uităm în dreapta. Liniște și bună pace. Niște struguri mari și copti ne îmbie din pragul țirnațului. Intrăm. Eu aveam la mine o straiță, pentru zob la cai și-n ea o frînghie, de-acasă. Cu ochii la struguri că ne lăsa gura apă. Mmm, ce buni îs! Și ne apucăm de struguri. Măi, să fiu al dracului, așa struguri buni n-am mîncat de cînd mi-s! Erau din ăia, țîța vacii, la noi nu exista soiul ăsta. Mari și galbeni, auzi, să tot mînci. Și ne-am umflat burțile, uitînd de orice. Am umplut și straița, bineînțeles. Și sub vie era o liniște și o răcoare de-ți venea să stai tot acolo.

— Mă, aici baș nu-i nimeni.

— Taci, c-am nimerit bine.

Ne mai uităm prin avlie, gol. Numa o găină rășchia lîngă grădină. Intrăm totuși cu un pic de frică în cuină. Ușa la soba mare deschisă. Ne aruncăm ochii înăuntru: cam goală și cam pieptănată. Nu tu orman, nu tu masă, nu tu toale... Ei, fire-ați ai dracului, ați luat tot! Numa fireangurile de la fereastră parcă se clătinau. Și pe peretele din dreapta un ceas mare era oprit, cu plumbii atîrnați pînă jos. Nu l-o mai tras nimeni. Intrăm în soba mică. Aici toate la locurile lor, ba pe masă încă mai stăteau tot felul de oale și farfurii.

— Mmțț! Țstora le-a rămas căigana și cîrnații în cinere. S-or grăbit. Gustăm puțin. Mmmm, fain. Cam rece dar merge. Ne așezăm ca lumea la masă. Eu de o parte, Lae de alta, ne punem pălăriile pe pat și dă-i cu gura, mîncăm tot, acuma baș că ne-am umflat burțile pentru o săptămînă. Abia ne mai mișcam. Numai ce întorceam ușor capetele să socotim ce-o să luăm și noi de-aici. Pe pereți plin de icoane, de fotografii, de tablouri, mai mici și mai mari. Țin minte, într-un molăr era un cerb frumos care privea în sus și avea coarne parcă era dudul meu de acasă. Tare mi-o plăcut.

Lae îi trage o rîgîitură și se feliicită pe burță, apoi se întinde într-o doară pe pat.

— Măi, azi, ni-s domni. Să ne reșpectăm!

Eu văd pe dulap tot felul de cutii de țucăr, de piparcă, de sare. Desfac dulapul. Tot cutii, gheme, ace, duhan... Îmi iau straița de după cap și mînc un strugure, în timp ce mă holbez la cutiile din dulap și la molărele de pe perete. Găsesc o cutie uriașă. O desfac. Poze! Atîtea molăre n-am mai văzut în viața mea! Și-mi plac! Împachetez într-o pînză brodată molărele, culorile, piparca, tot ce-am luat. Lae se scoală și face și el un pachet. Eu controlez sub un pat, el sub celălalt.

— Uite-al dracului, cită untură mai au ăștia!

Ne ciocnim în fața ormanului, ne uităm unul la altul furioși și veseli deopotrivă și deschidem. Înăuntru neamtu și nemțoanea spînzurați!

Nu știu cînd și cum am găsit ușa. Am rupt-o la fugă și numa-n ulița mare ne-am oprit. Între oamenii care veneau și se duceau. Stăm pe o piatră și nu zicem nimic. Eu cu straița după gît, Lae cu bocceaua în mîină. Astea nu le-am lăsat. Cum dracu, mă, să fie ăia spînzurați? Dar dacă o fi fost vreo mozomaină, ceva, vreo păcăleală, tocmai ca să se sperie cei care caută acolo? ne întrebăm amîndoi în gînd și ne mai vine inima la loc.

Ne întoarcem încet înapoi, da cu frică. Ajungem din nou la casa aia. Ușile deschise cum le-am lăsat. Ni-i frică să mai intrăm înăuntru. Închidem repede ușa de la țirnaț și spionăm prin curte, prin grădină, prin grajd. Atunci auzim un porc în cociină. Groh, groh! Era destul de mare și de gras. Se vede că era sătul, fiindcă nu voia nimic. Stătea tolănit ca un leneș.

— Măi, dacă am lua noi porcul ăsta?

— Țțț! Altă poftă de viață.

Zis și făcut. Intrăm în cocină. Porcul cuminte. Îl leg bine cu frînghia ce-o aveam la mine și hai! Lae zmulge un par din stobor și la drum! Porcul, cuminte, merge înainte.

— Hai, hai!

Mai trage el în stînga, mai trage în dreapta, ca rîmătorii, dar vorba e că mergea. Hai-hai, hai-hai, reușim să ieșim din sat. Cînd la margine, lîngă balta de la cînepă, nimic, porcul se zmulge și direcția apa! Eu trag, el trage, Lae dă cu bîta, însă porcu-i porc și nimic altceva. L-am tras, l-am bătut, dar degeaba. Porcu s-o zmulș și s-o aruncat în apă. Și cînd o intrat în baltă parcă s-or ridicat neamțu și nemțoanea așa spînzurați cum or fost, și noi ne-am înfricoșat iar așa de tare c-am luat-o la fugă șapte kilometri, de uite că și-acuma, că-i mult de-atunci de la război, îmi aduc aminte, cînd tai porcii de Crăciun, cum o fugit porcu și cum am fugit noi de nemții ăia spînzurați. Că am fi putut și noi s-aducem acasă un porc de la tîrg. Dar noi eram copii și porcul n-o fost cuminte.

ÎNAINTE DE NUNTĂ

Acum Nana conduce dansul. Întoarce capul cu o distincție bine studiată și la fel întinde piciorul, în față, dînd sens mișcării întregului grup. Cu o mîină la spate și cu alta ținîndu-și partenerul, își saltă sîni, cu o vizibilă mîndrie, și-și aruncă privirile șerpește, după undulația jocului, de parcă ar vrea să verifice vraja cu care-i atrage pe ceilalți. Și ceilalți o urmează. Aproape toată lumea a intrat în joc. Cercul e de-acum prea mare. Noi, cei puțini rămași pe margine, sîntem de-a dreptul striviți de perechile care-și caută loc, sufocați de înghesuală. Dansatorii se mai văd doar cu spatele, în alternanțe de lumini și umbre, cu costumele lor de sărbătoare parcă fărîmițate în această înflăcărare colectivă. Deodată cercul se rupe firesc, altă dansatoare, pe care nu o cunosc, ia conducerea noului grup, zvîcnind, făcînd piruete în jurul propriului său ax. În atmosfera încinsă a sălii parcă se încolăcesc șerpii. Iar sus, pe scenă, se frămîntă muzicanții: saxofoane, armonici, chitare, ta-ta-ta, ta-ta-ta, o biată vioară se leagănă fără voce, o armonică ține isonul ascuțit, parc-ar fi un fluier, tinc-tinc-tinc, tinc-tinc-tinc. Se cîntă întruna de aproape un ceas și muzicanții au chef să întărite sala. Sau cel puțin

asta e senzația mea. Jocul devine mai rapid, femeile tresaltă neobosite, e un spectacol care începe să te înfioreze. Bărbații sar acum în aer, încrucișează picioarele după o formulă pe care nu reușesc s-o priceap, fiecare încearcă să fie cât mai deosebit de ceilalți, picioarele se zbat în figuri tot mai complicate. Nu mai pot să văd decît ritmuri grafice de parcă s-ar multiplica mișcarea războaielor mecanice de țesut. Pe fondul acestor imagini el povestește:

— Cînd s-o-nceput nunta, iaca vine la poartă un străin. Să-i dea voie și lui. Apăi, l-or lăsat, cum îi la sărbătoare, l-or pus într-un colț, l-or omenit cu mîncare și băutură, și el o stat ș-o privit. Era bărbos, avea o barbă mare, sură, nu prea îngrijită, îmbrăcat cam ponosit. Nu-l cunoștea nimeni. Poate că li s-o fi părut un cerșetor. Toată lumea se veselea. Mireasa tînă ră și frumoasă le plăcea la toți. Și el stătea și privea la mireasă și la mama ei. Și mama ei l-o văzut și nu i-o plăcut cum se uită străinul la ea. Și cînd o fost jocul miresei, el o pus cel mai mare dar ș-o chemat mireasa la dans. Și el o-ntrebat-o: nu mă cunoști? Nu! Ș-apoi o cerut să joace și cu mama miresei. Soacra mică. Ș-o jucat. Și cînd or jucat, el o strîns-o tare ș-o-ntrebat-o: Nu mă cunoști? Nu! o răspuns speriată femeia. Io mi-s bărbatul tău! Cînd o auzit asta, ea o leșinat. Lumea din jur s-o speriat, o sărit repede, or vrut să-l prindă și să-l ia la bătaie pe străin, că ce i-o făcut. Ș-atunci el o trebuit să se prezinte: uitați cine mi-s eu, acuma am scăpat din război ș-am venit acasă. La casa mea. Nuuu! a țipat cineva dinspre masă azvîrlindu-se înainte cu un cuțit în mîna. Și deodată s-a pornit o furtună în hărmălaia aia de oameni. Și în vuietul acelei mulțimi am văzut strălucind ca un fulger cuțitul către trista figură a străinului întoarsă într-acolo...

Dansatorii sînt epuizați, dar nu vor să se facă de ocară. Curge apa de pe ei, în sală e deja miros de transpirație, dar ei izbucnesc mai înfierbîntați. Pe scenă, muzicanții se zbuciumă cu o bucurie vicleană. Cîntă tot mai ațîtat, parcă-s nebuni, nu se lasă, deși cîntă cu rîndul, pentru că beau cu rîndul. Ceva mai înainte, lui Bizu i-a fost adusă vestea că i-a născut nevasta o fată. Și fată n-ar fi vrut în ruptul capului, zicea el, și de necaz și de bucurie s-a pus să bea. Și atît le-a trebuit. Că de băut, nu-i vorbă, este, ca la nuntă. Muzicanții beau și cîntă. Jucătorii se scutură într-un ritm năucitor. Cei de pe scenă sînt în întrecere cu cei din sală. Totuși băutura îi toropește. Nu mai pot sta în picioare. Se culcă pe rînd jos, își proptesc capul pe geantă și cîntă în continuare. Parc-ar fi un neverosimil spectacol al măștilor, un mecanism dereglat al

jocurilor de păpuși. Pînă pleznește. Uff! S-a terminat. Aplauze obosite. Lumea fuge pe scaune. Se iscă zumzete de voci, se ciocnesc pahare, se fac urări.

Și deodată începe IMNUL LOR. Nu cel oficial, se-nțelege, ci un cântec frumos, pe care eu însumi l-am mai ascultat de multe ori, dar care acum are o sonoritate stranie și-mi strecoară sudori reci, tot mai reci pe spinare. Căci *El* se ridică încet în picioare, se strîng în cerc parcă, încep rînd pe rînd să cînte cu paharul în mînă, cu vocea tot mai plină, mai sigură, strîng cercul și cîntă cu patimă tot mai puternic. Eu mă simt străin, neajutorat, sînt singur în mijlocul unei mări în furtună și parcă nu valuri de apă ar fi în jur, ci zeci de basculante care descarcă beton și eu sînt tot mai strîns în huruitul lor și abia acum înțeleg sensul încrîncenării moșilor mei de demult, de demult...

COPIE DUPĂ NATURĂ

„Am citit notița de mai sus, spuse Eusebius, și interesîndu-mă chestiunea (pentru că și eu îmi scriu jurnalul), n-am rezistat tentației de-a citi peste umăr, pe furiș. Odată cu scuzele, îți cer, Antonius, să zici ca mine: mă rezum să însemn doar aspectul cerului și al pămîntului, și numai atît cît pot vedea cu ochii. Cum nu pot, și nu e recomandabil, să stau toată ziua cu ochii ațintiți pe frunzișuri și nori, acumulez de-a lungul întregii zile doar fugare (însă sigure) informații despre starea orizontului, tăria vînturilor și direcția, temperatura aerului și tendințele. Seara, trec pe caiet un scurt rezumat al evoluției vremii, abreviind etapele cu ajutorul simbolurilor, ca asiaticii: desenez soare rotund lîngă orele de caniculă, nori cumulus și picături de apă lîngă orele dinaintea și din timpul ploii, frunze galbene pentru toamna toamnă și ghiocci pentru primăvara primăvară. Rezumatul și abrevierea conduc pe negîndite la general și la esență, semnele înlătură vorbăria.

Și dacă peste douăzeci de ani, fiul meu devenit procuror va avea să lumineze procese încurcate, iar lectura notelor mele îi va oferi indicii de circumstanțe meteorologice elocvente, cu care să redeschidă un proces încheiat așa și-așa, strădania mea se va considera răsplătită și eu voi dormi fericit, știindu-l pe criminal la locul ispășirii meritate.

Istoria nu încântă pe nimeni, dacă n-are o urmare, spuse în încheiere Eusebius."

Oprim. În depărtare, pete roșcate lasă să se bănuiască satul, între dealuri calme, sub o zare de nori plumburii. Doar deasupra unui deal o dungă de lumină vrea să iasă din pădurile rarefiate care de aici se văd ca niște uriașe perii abandonate. În prim plan sînt gardurile plantației pomicole, ici colo pleoștite, poate sub greutatea trecătorilor care l-au escaladat.

Un grup de navetiști bine dispuși se oprește și gesticulează haotic. Scenă umoristică de film mut. Pornesc apoi, pe rînd, prin pămîntul clisos, ferind pe cît pot ochiurile de apă. Nu reușesc să-mi stăpînesc zîmbetul văzînd mișcările lor dezordonate peste pămînt și ape. În raza geamului apare, în sfîrșit, fostul vecin de bancă: sare peste o baltă și se dezechilibrează. Revenire lungă, lentă, parcă ar fi filmată cu încetinitorul. Din stînga apare un cîine care joacă în jurul lui de bucurie. Călătorul oprește, pune jos, cu băgare de seamă, bagajele, scoate sticla, discută ceva cu cîinele, acesta se proptește, la rîndu-i, în două labe și ascultă foarte atent, ridicînd ochiul și urechea dreaptă, apoi călătorul închină, se pare, cu cîinele, noroc, bea o dușcă, în sănătatea amîndurora, cîinele e de acord, deși își manifestă o oarecare rezervă înclinînd capul spre dreapta, apoi omul pune sticla în buzunar, cuprinde bagajele cu mîinile, se saltă brusc și pleacă decis. Nu-i mai rețin decît ciorapii galbeni, strident ieșiți în relief sub pantalonii prea scurți și ponosiți, probabil ai fiului său pe care-l întreține, în ultimul an, la liceul din oraș.

Se aude fluieratul locomotivei. Trenul pornește și totul dispare sub norii de plumb ce apasă dealurile și satul. Reiau lectura.

„Mă pot alătura încă de pe acum experiențelor și perfecționărilor tale, iscusitule Procopius, spuse Aemilianus Pater, pentru că m-au preocupat idei asemănătoare și mă aflu în posesia unor rezultate ce te vor bucura.”

CÎINELE

– **Ziceam** că tu erai mama și făceai de mîncare. Eu eram fetița și mă jucam cu păpușile... și cu dulăpiorul... și cu oglinda... Mi-e foame, îhîi... tu te făceai că mă cerți: nu vezi că am treabă și acuma fac de

mîncare! Îhî, îhî! Eu plîngeam și tu îmi dădeai atunci să mînc. Ziceam că-mi tăiai cartofi și frigeai și un cîrnaț. Îhî, îhî, mi-e foame, vreau mai repede! Tu te grăbeai, ziceam că eu mîncam și pe urmă îți ceream să mă lași afară să mă joc cu Gina și cu Ica. Ziceam că eu plecam să mă joc...

Eu le priveam de sus de pe balcon și vedeam cu cîtă conștiințiozitate își interpretau rolurile, pînă cînd „mama” izbucni:

– Nu mă mai joc!, eu numai să muncesc și tu să te joci? Și pleacă aproape plîngînd, trîntind jucăriile.

Fu rîndul fetei mele, ca mai mică și total descumpănită acum, să înceapă brusc a plînge și să urce apoi rapid la mine.

– Nu mai vrea să se joace cu mine. Îhî, îhî, hohotește ea și obrajii i se murdăresc de lacrimi și de mîini murdare.

– Nu-i nimic. Lasă că ne jucăm noi.

– Vrei? Întrebă o jumătate de față zîmbitoare.

– Sigur! Încerc eu să-i risipesc neîncrederea.

– Uraa! răspunse cealaltă jumătate de soare.

Ziceam că eu eram fetița și tu erai... erai... un cîine...

Ham, ham! fac eu și încep să alerg în patru labe, ham, ham! ce-au găsit găinile alea de se reped acolo? ham! Nimic, m-au păcălit, a, de-astea-mi sînteti? Ham, ham! Alerg după ele și ele zboară peste gard la vecini. Eu latru furios, dar degeaba. Întorc puțin capul într-o parte și ciulesc urechea dreaptă, dar nu se mai aude nimic. Cînd deodată, de lîngă mine, vuisse o voce urîtă de soacră și după aceea niște pietre vîjîie pe lîngă urechi: marș de-aici, potaia dracului! și eu fug tocmai în capătul grădinii. O, dar aici e foarte bine. Mă trag la umbra nucului și mă răcoresc. Că-i o căldură de-mi vine să-mi scot limba din gură. Uff! Îmi așez capul pe labele dinainte și închid ochii. Dar urechea mea, sensibilă, aude piuitul puilor intrați în grădină printre cartofi, porumbi, fasole și ludăi. Deschid un ochi. Ham! I-am speriat, ha, ha! Așa, fugiți. Dar ce-i asta? O matahală cu mîinile întinse se azvîrle spre mine: marș potaie, ți s-a făcut de mîncare, hai? Las-că-ți arăt eu ție mîncare! Și zvrurr, cît pe ce să mă atingă bolovanul în cap. Eu alerg printre porumbi în celălalt capăt al grădinii. Că bine zicea: mi s-a făcut într-adevăr foame. Dar acum trebuie să mai rabd. Găsesc un loc frumos. Mă întind iar cu botul pe labele dinainte și adorm. Visez că eram un cîine și mă jucam cu o fetiță.

– Ziceam că eram la grădiniță și eu îți spuneam o poveste. A fost

odată ca niciodată – zice ea –, a fost odată o poveste. Și în povestea asta era o mare foarte mare și în mijlocul ei era o insulă, iar pe insula asta creștea un stejar uriaș și la umbra lui dormea un câine care păzea marea aceea foarte mare...

COJILE ROȘII DE MĂR

Mănînc pîine cu salam și cu mere.

Decojesc tacticos un măr roșu, un măr roșu frumos pe care întîi l-am admirat cu ochii și l-am scos din coșul de alături, cu briceagul îl desfac și meditez în timp ce coaja se derulează într-un fir lung și cade lent în farfurie, tai o bucată și-mi lunecă pe masă, e o învălmășeală cumplită aici – farfurii, sticle, pîine, firimituri, o cutie de cafea (goală, pardon, plină cu semințe de dovleac), radioul care cîntă discret („e o caldă melodie casa mea...“), o răzătoare, scrumiera, cîteva foi albe sub care se află un ziar, nu le mai descriu pe toate că nu are rost, tai o porție de salam în timp ce mestec mărul, sînt mere foarte bune, cumpărate acum cîteva zile, am luat mai multe kilograme fiindcă îmi plac, sînt foarte frumoase merele anul ăsta, tai încă o bucată de pîine și încă una de salam, salamul se rostogolește pe masă, cît pe ce să pice jos, îl prind repede cu mîna stîngă și-l așez iar pe scîndura de tocat, în vreme ce cu dreapta, adică cu briceagul din mîna dreaptă, aduc la gură o felie de măr dulce, și-n timp ce fac toate acestea mă gîndesc cum o să scriu despre ele: cum voi urmări stăruitor gestul decojirii mărului, cum intră cuțitul porțiune cu porțiune în carnea fructului și cum se prelinge apoi zeama lui spumoasă și dulce, cum duc la gură bucata înfiptă în vîrfurile briceagului ca pe o pradă prețioasă, simt și o senzație de foame, ciudat, tocmai în timp ce mănînc și continui să imaginez ceea ce voi descrie: cum țin mărul în mîna stîngă și apropii dreapta, țin mărul cu degetul mare și despici cu briceagul o felie, o ridic încet, îmi alunecă pe masă, printre coji și resturi de pîine, înfig briceagul în ea și o ridic din nou, o introduc în gură și o mestec cu mare plăcere, e foarte dulce mărul ăsta, iar în timp ce fac toate aceste gesturi, anticipez cum o să scriu despre ele peste cîteva clipe, după ce voi termina de mîncat, iar mi-a scăpat felia, nu știu ce se întîmplă, cred că sînt foarte obosit,

aș putea să renunț la mîncare, mai bine să mă culc, însă mi-e foame, e o caldă melodie casa mea, în timp ce eu zîmbesc pentru ideea de-a înlocui roșiile cu mere, mai tai o porție de salam și încerc să-i înnobilez gustul cu o felie de măr, roșu măr, roșu, chiar îmi vine să rîd de situația mea, despre toate acestea voi scrie, spun în gînd, după ce voi termina cina, o coajă de pîine cade pe masă iar briceagul cu care tocmai o tăiasem lucește gol și straniu, despre toate acestea sînt convins că voi scrie imediat, în timp ce privesc fascinat cum lucește cuțitul gol și straniu ca și cînd...

FILĂ DE JURNAL

Să notez această idee ce mi s-a ivit din observarea propriului scris (grafic) în timp ce scriam (mă opresc să notez sus data), deci, în timp ce scriam un articol despre Eminescu și vedeam cum scrisul meu, cum liniile literelor, pe măsură ce îmi veneau mai coerent ideile, deveneau, tindeau să devină o simplă linie, mă gîndeam deci că pe măsură ce scriam mai rapid, mai nervos, mai lăbărtat, traducînd (el, scrisul) nervozitatea noastră, existența noastră trecută poate din ce în ce dintr-o normalitate artificială într-o anormalitate funciară, necesară (oare?), în nebulie, ăsta-i cuvîntul cel mai exact, pe măsură ce înnebunim deci, trecînd în orizontul continuității (căci pentru nebuni ca și pentru marii artiști ruți de lumea exterioară și adînciți în propria lor nemărginire, totul se amestecă, e un continuum, un melanj fără delimitări precise), în această lume așadar, care e a -

se anunță buletinul metorologic, la București minus 3 grade, vreme în curs de răcire, era și cazul, acum sport, mîine e meciul România - Italia, mîine vreau să merg la Timișoara, n-am mai fost de mult, poate ajung și în sat să mai scotocesc unele întîmplări de altădată, ar trebui să plec la ora 11 jumătate ca să prind și meciul la televizor - deci, unde am rămas?, mă întorc la observație și zic: linia aceasta tinde să devină o linie oarecare, zig-zagată sau dreaptă, continuă, o linie care conține în ea - ca orice semn grafic al scrisului - literele sau mai exact sensurile cuvintelor, pentru că eu asta fac: introduc în momentul cînd scriu, cînd „ditez“ gîndurile acestor semne grafice, sau cred că le pun sau vreau să le pun, numai că, iată, ajung să mîzgălesc

foaia cu niște linii pe care nici eu nu le mai pot descifra, rămîn ca atare niște linii obscure în care eu spun ce vreau sau despre care spun ce vreau sau în care citesc orice, la fel ca și copiii, care fac tot felul de linii, de cercuri, de figuri dezordonate și zic că au desenat, au pictat sau au exprimat asta și asta, imaginația lor introduce orice adevăr, incontrolabil, această linie conține conținutul pe care-l vreau eu, o întreagă lume sau o mulțime de lumi – nu știu de ce mi s-a făcut roșu în fața ochilor, precis din cauza oboselii, e tîrziu, iarăși e tîrziu – deci: aici e, de exemplu, casa bunicii unde se duce Scufița Roșie și o așteaptă lupul ca s-o mănînce și în mîzgăleala asta se află casa care conține lupul care conține în burta sa pe bunică etc., etc. Atît am vrut să spun. Sînt obosit. E tîrziu. Sau devreme. Iar se apropie dimineața. Dimineața devreme sau tîrziu. Totuși în povestea cu Scufița Roșie și Lupul trebuie să fie un înțeles.

VOI SCRIE

Așadar, stau din nou în fața hîrtiei, sub presiunea necesității de a-mi aduna gândurile și a scrie schița care să completeze dosarul de pînă acum. *Vei mobiliza toată savoarea lexicală pe care o poți reconstitui din lumea copilăriei tale de cîmpie pentru a reda un tablou luminos din acel altădată al satului asupra căruia stăruie, o lumină așa, de primăvară, ca atunci cînd ai ieșit prima dată cu bunicul la cîmp, la semănat, cum ai urcat în căruță, dii Cezar!, și ai străbătut un drum de miracole către semănătorii ce-ți aminteau incredibil poezia proaspăt învățată, știi sigur că ai citit-o și ți-a plăcut, trebuia s-o reciți la o serbare, știi precis că priveai gesturile largi ale semănătorilor azvîrlind sămînța în pămînt și în ritmul lor declamai în gînd poezia, ei bine, sub cupola acelei lumini brăzdate ici-colo de aripile albe ale cocostîrcilor, așa aș fi vrut să narezî întîmplarea din cîmp ca pe o atît de frumoasă poveste de altădată...*

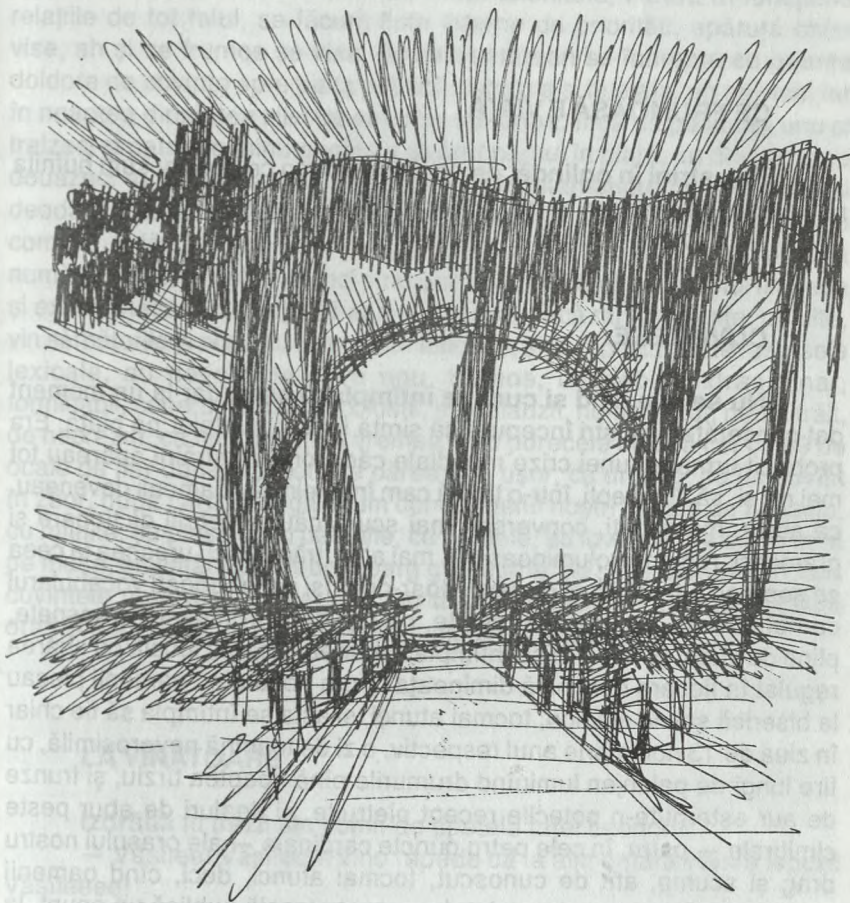
Aș vrea să răspund îndemnului tău. Iată-mă, ca atare, în fața hîrtiei, cu dorința de a scrie schița aceea. Schițe, încercări, însemnări, jurnal, simple fișe, momente și stări – nu știu cum să le numesc. Pentru că literatura consacră tot mai mult indistincția speciilor. De fapt, literatura e TOTUL și totul poate fi LITERATURĂ. Orice document de personalitate,

orice text scris coerent și semnificativ în profunzime – autotrădîndu-se – este proză. Nu înțeleg însă de ce trebuie să-ți spun asta, riscînd să cad în ridicolul unor butade foarte circulante, drept pentru care ar fi bine să mă opresc la timp. Și să revin la subiect.

Deci: Abia întors acasă, obosit, după un drum lung, tracasant, enervant (încheiat și cu un sentiment al inutilității prezenței mele acolo), m-am așezat la birou cu intenția de a structura întîmplarea imaginată în timpul călătoriei. Acum constat însă că surescitarea m-a obosit și că sînt blocat într-atît, încît nu pot face altceva decît să consemnez eventual existența acestui moment: „Mă așez în fața hîrtiei cu intenția precisă de a scrie. Dar ceea ce mi se păruse foarte clar devine dintr-o dată irealizabil. Nu pot scrie. Nimic din cele ce credeam că se vor ivi rapid de sub pana stiloului meu nu se arată. Decid totuși să scriu, chiar dacă nu va ieși ce-mi doream, chiar dacă nu știu ce va rezulta. Dar tocmai acest important *nu știu* trebuie notat. O filă de jurnal. O idee. Simpla relatare a preocupării de a da contur unei schițe, a ceva ce este în tine și nu vrea să străbată la lumină. Cel mai greu lucru e să începi. După aceea pot veni mulți să continue sau să dărîme. Dar întîi, înainte de orice și din nimic – iată un act creator autentic și nelaîndemîna oricui. Eu voiam să scriu o proză și cu toate că am în mine obsesia și chiar imaginea – deși confuză – a acesteia, nu reușesc să transpun pe coala din fața mea nimic. Înregistrez doar această incapacitate: „Mă fixează la birou, în fața hîrtiei, și, cu deplina convingere a neputinței, voi prevedea acest început: «Așadar, mă voi vedea din nou în fața hîrtiei albe și voi...»“ Asta-i, ce *voi?*, că nu voi reuși să scriu, voi sta cu stiloul deschis în mîna dreaptă și cu capul sprijinit pe mîna stîngă și cu ochii – ochii – închiși... sînt aproape epuizat, nici un fulger nu iluminează mîntea și simțurile. După ce voi ajunge la concluzia că această așteptare a inspirației mă obosește teribil, voi renunța la imobilitate, găsind că *singura soluție salvatoare e, totuși, numai scrisul*. Menționînd adică, măcar, situația în care mă aflu, cu conștiința că, în ultimă instanță, textul autentic este cel ce se dezvoltă în chiar clipa scrierii, a conceperii lui, mărturisindu-și propria aventură. Pe drum avusesem revelația unei întîmplări din copilărie, care mi-a deschis o poartă nebănuită spre faptele cărora le fusesem astăzi martor, iar prelungirea lor într-un imaginar posibil mi-a descoperit și unghiul din care aș putea povesti cu un mai accentuat coeficient de personalizare. Începusem deja să scriu, în gînd evident, în drumul către casă, acest gen de text, numai că, odată coborît

În gară și raportîndu-mă la tot ce exista în jurul meu – și era o lună mare roșie ieșind zdrențuită de după perdelele de fum ale furnalelor, halucinantă, de parcă ar fi ieșit din iad, și plopii negri și urîți străjuind strada, și scrîșnetul ultimului autobuz cu muncitori oprind furios, și o patrule de milițieni purtînd o discuție cu un grup de tineri cheflii, și vîntul năpustindu-se dintr-o dată ca și cînd ar fi urmat să plouă din depărtare, și praful azvîrlit în ochi – vedere și auz interferînd gîndurile mele care proiectau un text, tăindu-le, despărțindu-le, făcîndu-le inconsecvente și incoerente, la toate aceste puncte raportîndu-mă, imaginile mele anterioare s-au răsturnat brusc peste oraș și noua impresie m-a răvășit, încît, odată ajuns acasă, schița mea, limpezită în imaginație, s-a risipit, s-a ștes ca o memorie electronică.

Nu mai aveam ce spune și nu rămînea decît să cred că totuși, stabilit la masă, voi avea vreo șansă de a-mi regăsi visul. Ca atare, m-am postat la birou, am luat cîteva coli din topul de alături, am desfăcut stiloul și, iată, sînt gata să scriu titlul. Dar nu mai am cerneală. Îmi pun cerneală în stilou, renunț la titlu, îl voi da la urmă, și încep să scriu anticipînd ceea ce am evocat pînă acum: „Așadar, mă voi așeza din nou în fața hîrtiei, sub tensiunea trebuinței de a scrie. Nu există prozator adevărat fără o disciplină a exercițiului zilnic. Numai așa vine inspirația. Nu știu de unde vine, dar sînt convins că va veni. Deocamdată o aștept. E nevoie de răbdare. Pînă atunci, visînd la ea, să nu omit relația pe care o stabilesc cu mine însumi din momentul cînd încep să notez: «Așadar, mă voi instala și din nou în fața hîrtiei cu dorința de a scrie și...

II

CE FRUMOASĂ E VIAȚA

Hei, strigi în oglindă, de ce rîzi?, în timp ce observ cum bufnița mi se așează pe umeri și îmi gîdilă urechile.

CUVINTELE

Nu se știe cînd și cum se întîmplase asta, dar la un moment dat concetățenii noștri începură să simtă lipsa cuvintelor pe piață. Era probabil urmarea unei crize mondiale căci scriitorii străini apăreau tot mai rar și, să fim drepti, într-o ținută cam îndoielnică. Oamenii deveneau, ca atare, mai tăcuți, conversau mai scurt, căutau febrili dicționare și gramatici, romane voluminoase și, mai ales, trăgeau cu urechea la ceea ce șopteau cîte unii mai guralivi, doar-doar își pot îmbogăți vocabularul cu noi cuvinte, cu expresii inedite, cu noi fraze frumoase, proaspete, pline de viață. Și într-o zi se întîmplă minunea. Gazeta locală ce apărea regulat în fiecare duminică dimineața la ora nouă cînd oamenii plecau la biserică sau la stadion, tocmai atunci, și asta se întîmpla să fie chiar în ziua de 13 noiembrie anul respectiv, o zi de toamnă neverosimilă, cu fire lungi de paianjen luminînd drumurile pînă noaptea tîrziu, și frunze de aur așternute-n potecile recent pietruite, și dealuri de abur peste cimitirele — patru, în cele patru puncte cardinale — ale orașului nostru drag și scump, atît de cunoscut, tocmai atunci, deci, cînd oamenii simțeau mai acut nevoia cuvintelor, gazeta locală publică un anunț, la cronica întrecerii, pe prima pagină, coloana a cincea, sus, a doua știre din corp 10 cursive, de ce cursive nu se știe, probabil pentru că se referea la cuvinte, cum că în cinstea Zilei Scriitorilor creatorii locali au realizat cu trei lucrări mai mult decît în perioada respectivă a anului trecut, însumînd 1579 de cuvinte peste plan. Ei da, 1579 de cuvinte

peste plan însemna ceva, însă nu chiar atât de mult, căci locuitorii oraşului nostru erau de zece ori mai mulţi, şi atunci se întâmplă ceva ciudat, neaşteptat dar elocvent pentru foamea de cuvinte a oamenilor, anume ei începură rapid să se intereseze de cenaclu, de scriitori, de cuvinte, de posibilitatea de a le obţine, zbîrniiră telefoane, intrară în funcţiune relaţiile de tot felul, se făcură liste interne de priorităţi, apărură chiar vise, ah şi ce frumos se visa, fiecare cetăţean se îndrepta cu geanta doldora de cuvinte spre piaţa publică pentru a şi le etala, ah ce vise, iar în noaptea dinaintea zilei de cenaclu se formă, încă de pe la ora unu şi treizeci şi patru de minute, cînd a apărut primul în piaţă, un rînd de vreo douăzeci şi şapte de inşi, sosiţi brusc şi instantaneu din şapte străzi deodată plus strada gării, şi veniră ei şi se aşezară la rînd şi formară o comisie şi făcură ordine şi pentru ceilalţi care urmau să vină pînă la numărul 1579, astfel ca atunci cînd apar ăia, scriitorii, să fie totul limpede şi exact, măcar un cuvînt să apuce fiecare, dacă nu mai multe, că uite, vin sărbătorile şi ei nu au ce pune în felicitări, şi-au epuizat toate resursele lexicale, au nevoie de ceva nou, frumos, deosebit, extraordinar, formidabil, superb, fantastic, colosal, nemaiauzit, nemaivăzut, nemaitrăit, de necrezut, ca niciodată, pe vremea cînd purecele urca la cer cu 99 de ocale de fier după el şi tot i se părea că-i uşor, ca un fulg, ca un cuvînt în zbor, după care aleargă acum concetăţenii noştri în sala de cenaclu, cu mîinile, cu plasele, cu pălăriile, cu hainele, se lovesc între ei, se urcă pe masă, se caţără pe ziduri, sparg geamurile, se saltă caraghios după cuvintele care nici nu mai sînt, au trecut prin tavan, au zburat peste oraş şi s-au risipit în cerul albastru, albastru, albastru...

LA VÎNĂTOARE

Izdrăilă fu trezit din somn de ţipetele ţaţei Leonora:

— Văsîlee! Văsîleee! vino repede că la alimentara veniră iepuri!

Văsîleee!

Se supără tare Izdrăilă, sări brusc în picioare. O zbughi enervat pe uşă, aşa,
în pijama,
cum era,
sări treptele,

sări sîrmele din fața blocului, ocoli pe după casă, luă o piatră mare și frumoasă, apoi se duse vînt la magazinul de mezeluri și sparse geamul. Se întoarse apoi stînga-mpre-jur!, potolit, trecu la pas pe lîngă țața Leana, îi zîmbi acrișor, apoi urcă tacticos treptele scării blocului proprietate personală sau de stat, unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte-opt, dreapta, unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte-opt, dreapta, și ajunse în apartament.

Căscă luuung, își mișcă de cîteva ori brațele în ritmul comenzilor din programul de dimineață al televiziunii — unu-doi-trei-patru, cinci-șase-șapte-opt, unu-doi-trei-patru, cinci-șase-șapte-stai!, apoi se îmbrăcă, își luă geanta și plecă la serviciu. În dreptul magazinului văzu multă lume, „ce se întîmplă aici?“, „cică sare“, „așa?“, Izdrăilă își dete cu palma peste frunte și-și aduse deodată aminte că era mult prea devreme să plece la serviciu. Se puse la rînd, cumpără sare și plecă la vînătoare.

ANIVERSAREA

Moș Văsălie și baba Gămălie trăiau o mare bucurie: aniversau 25 de ani de la întemeierea căsniciei lor pașnice și fericite, nuntă de argint, din care baba avea cercei dăruii de nașul ei pe cînd avea anișori trei. Moșul luă paharul de vin pregătit minuțios încă de anul trecut, se ridică în picioare și, cu un gest reflex, își mîngîie colțul stîng al mustății sale cărunte, apoi își drese glasul, ghm, și deschise festivitatea:

— Dragi concetățeni! Trăim cu toții un moment de mare și unică sărbătoare: aniversarea a 25 de ani de la întemeierea căsniciei noastre pașnice și fericite, model pentru orice familie care este celula de bază a societății. Ne întoarcem cu emoție privirile spre acel început pe care poezii îl denumesc vîrsta de aur și ne revedem tineri și maturi, căci aveam atunci aproape 50 de ani lipsiți de griji, zîmbind fotografului care ne-a immortalizat într-o fotografie păstrată și azi cu sfințenie pe peretele din față, chiar deasupra patului nostru, iată, mai zise, împungînd cu degetul în aer și chiar aruncîndu-și puțin capul înainte, ca și cînd ar fi vrut el însuși să vadă fotografia aceea și să creadă în ea, ce frumoase clipe am petrecut împreună prin parcurile frumosului nostru oraș

multimilenar, și pe cheiurile lui moderne și pe străzile lui încadrate de tei seculari din care picură miresme primăvăratice, și o să le mai petrecem, pentru că, nu-i așa,

aici moșul își șterse din nou ușor, abia simțit, colțul stîng al mustății, sau poate, cine știe?, colțul lacrimii prelinse la rădăcina nasului, apoi ridică paharul, cu dreapta, bineînțeles, pînă în dreptul ochilor, că aveau și ei dreptul măcar la atît, și continuă

noi sîntem mereu mai tineri...

Și apoi, pentru că nu mai știa ce să spună, bău dintr-o suflare tot vinul din pahare.

Ooh! se extazie baba Gămălie, cu glas tremurat, ce frumos! Te rog să mă inviți la filmul pe care îl vedem în fiecare an de ziua noastră!

Moșul ocoli masa, îi oferi brațul și porniră, amîndoi, cu pași rari, tremurați, cutremurați, trepidanți, înainte, numai înainte, marș, și abia atunci, după ce li se uscară lacrimile de fericire și prosperitate, văzură că sînt singuri și merg pe o rază de soare. În jur, irizări de aur le luau ochii și ei pricepură că se aflau chiar în basmul din filmul ce urmau să-l vadă.

PROCES SCRIS

Prezidentul: Vă rugăm să vă înscrieți la cuvînt. (Liniște). Pofțiți! (Liniște. Nici o mișcare. Nici o intenție.) Să nu pierdem timpul, tovarăși. (Nimeni nu ridică mîna și nu dă semne că ar vrea să se înscrie la cuvînt. Se suflă greu, se privește în caiete, pe fereastră ori de-a lungul valurilor de fum plutind pe deasupra de mese, numai în direcția prezidentului nu). Să ne înscriem, tovarăși, referatul a cuprins probleme importante. Chestiuni arzătoare. Nimeni n-are nimic de spus? (Nimic. Nimeni nu se înscrie. Nimeni nu are nimic de spus. Clip-clip, se scurg secunde, se scurg minutele. În sfîrșit unul). Secretarul: Păi, să dăm cuvîntul. Prezidentul: Nu, să se înscrie tovarășii, să avem curajul răspunderii, că altfel iar ne lungim ca data trecută. Să ia cuvîntul și alții, despre care a fost vorba aici, respectiv tovarășul Gheorghe, care nici la precedenta noastră ședință n-a catadicsit să ia poziție corectă față de cele ce s-au afirmat despre dînsul. (Clip-clip, clipele curg. „Și-n zbor săptămînile

trec...“ Se face mai cald, se face mai fum). Secretarul: Haideti (se uită la ceas) că au trecut deja 15 minute. Să ne spună și tovarășul Gheorghe, care mereu ne face greutăți, e adevărat că e pensionar și mai călătorește la București la nepoțică, dar să se mute atunci la cartier. Dar dumnealui e cînd la București, cînd la țară, și cînd îl cauți nu e. (Pauză. Liniște. Se șoptește: dați cuvîntul). Lăsăm lista deschisă și dăm cuvîntul tovarășului Gheorghe.

Tovarășul Gheorghe: Regret că tovarășul nostru coleg Gheorghe lipsește, asta-i una, și că evoluția lui, ciudată, în anumite pauze cînd se întîmplă să fie și om serios se alege cu multă încredere din partea conducerii și atunci obișnuiește să dea cu piciorul la tot ca Joiana de la C.A.P. Dealu Cîinelui. Cînd e în toane bune, e bun, asta, dar sînt momente cînd nu dorești să spui că ești coleg cu el și nici el cu tine. Dacă e să mă refer la mine, asta, așa cum s-a făcut aluzie în referat, sînt conștient că nu toate lucrările mele sînt de înaltă ținută, aș vrea să spun că parcă tot așa de corect e să se spună și cînd facem un lucru bun, ca spirit de compensație. Cînd am greșit și cînd, asta, accept să se spună, mai obosim și noi, nici unul nu dorim să, asta, și fiind puțini nu ajungi, mai folosești și telefonul, ceea ce iar nu e bine, dar, totuși, cînd, asta, îl folosim și noi, ce să-i faci. Mai vreau să spun atît: să fiu ajutat în următoarea chestiune; adică s-a făcut, asta, macheta cadru, corect, fiecare știe de la o săptămîină la alta ce are de făcut, corect, eu nu știu însă. Vă rog să mă ajutați în această privință. În ce mă privește, asta, eu îmi fac autocritica și mă angajez să elimin lipsurile și să nu ne mai ascundem după vorbe, tovarăși, că, vedeți, uneori ne adunăm la ședințe și vorbim discuții și oamenilor nu le mai plac așa generalitățile, trebuie să le dai măsuri concrete. Asta. Corect!

Secretarul: Cine se mai înscrie? (Pauză. Liniște. Clip-clap.) Poftiți, cine se mai înscrie? (În sfîrșit, se decide cineva, ba parcă doi). Are cuvîntul tovarășul Gheorghe.

Tovarășul Gheorghe: Preluînd ideea de la tovarășul înaintevorbitor Gheorghe, eu remarc invers: în secția noastră de perspectivă ducem lipsă, nu avem program pe machete. Asta-i. Dacă la început, a început binișor, pe parcurs treaba a alunecat tot mai prost. Și în analiză am fost criticați. Nu merge prea bine. Asta-i, nu merge. Poate și datorită faptului că șeful nostru de secție care lipsește n-a muncit bine. Asta-i adevărul, tovarăși, nici șeful nostru care lipsește n-a muncit bine. Trebuie să avem spirit autocritic și să recunoaștem. Vedeți, dacă am avea un

program de perspectivă imediată, am face mai mult, deși nu se poate spune că nu am făcut. Am căutat, tovarăși, și am și găsit: noi ne-am ocupat de huliganii, tovarăși, care furau cocs și tot noi am găsit copiii aceia fugiți de-acasă care se ascundeau în locomotivă. Dar o bandă de tineri, tovarăși, a acționat săptămîna trecută la magazinul central, ar fi trebuit ca noi să-i căutăm, noi însă nu știm; ar trebui să luăm legătura cu miliția, să ne ia miliția, să ne ajute, dar noi nu ajungem prea des la miliție. Asta-i. Nici cu abonamentele nu stăm prea bine și eu răspund de ele, am o răspundere pe umerii mei. În concluzie, tovarăși, nici unul din noi nu muncește cum ar trebui. Însă îmi iau angajamentul că o să fac totul. Vă promit că o să facem totul.

Prezidentul: E foarte bine, tovarăși, să avem spirit autocritic și să ne vedem lipsurile și e la fel de bine să manifestăm spirit combativ, să criticăm fără jenă de funcție, chiar și pe șeful care lipsește. Însă nici să nu cădem în extrema cealaltă și să criticăm, cum să spun, criticist și să exagerăm că nici unul din noi nu muncește, asta e greșit, eu muncesc foarte mult pentru binele nostru, pentru binele dumneavoastră, care este o datorie de onoare pentru acest popor minunat.

Secretarul: Altcineva tovarăși. (Două degete mai nehotărîte). Poftim, are cuvîntul tovarășul Gheorghe.

Tovarășul Gheorghe: De ce tăcem tovarăși? Încerc să-mi explic și eu, nu știu cum să spun... Eu cred că avem prea multe ședințe. Și la toate discutăm același lucru, așa că eu cred că nu e bine ca numai de dragul de a ne înscrie la cuvînt... așa cred eu.

Prezidentul: Nu e corect acest punct de vedere. Noi avem de fiecare dată ce discuta. Uite, să ne spună tovarășul Gheorghe de ce a lipsit de la balul de sîmbătă seara organizat cu plăcere de tineretul nostru după multe și grele pregătiri.

Tovarășul Gheorghe: Păi...

Prezidentul: Păi vezi, tovarășu?! Cred că fiecare dintre noi poate învăța din acest exemplu. Rostul întrunirilor noastre e să ne învețe. Știți cum a zis tovarășul Lenin: „Învățați, învățați, învățați!“ De atunci conștiința noastră a rămas mult în urmă și trebuie să învățăm s-o ajungem din urmă, trebuie să acordăm mai multă atenție muncii culturale și educative, prin care să ne multilateralizăm profilul și să ne înscriem pe orbitele actuale ale progresului multilateral dezvoltat. Cine se mai înscrie? (O mîină lungă, uscată, dar decisă, fermă, sigură, hotărîtă, dîrză, neclintită). Are cuvîntul tovarășul Șef al Instituției!

Tovarășul Șef al Instituției: Hau! Hau, hau! Hau, hau, hau, hau!

(În continuare loc alb. Totul e cunoscut și nu se mai vede nimic).

(Am sentimentul unei toamne târzii care toarce fire lungi de păianjen și le împrăștie lin printre copaci și razele soarelui în amurg. Se lipesc de fața mea ca o petală catifelată de trandafir).

(Urmăresc prin fereastră zborul disperat al vrăbiilor către blocul de vizavi. Ciocnesc pereții și geamurile, se agită pe balcon, iar revin, caută, ciripesc, zboară. Încă din toamnă s-a terminat blocul care ne-a închis toată plăcuta vedere spre dealurile din apropiere. La începutul primăverii, în crăpăturile zidurilor rămase netencuite, și-au făcut cuib vrăbiile. Le urmăream la fiecare ședință cum se bucură pentru condițiile optime pe care le asigură societatea. De câteva zile, constructorii au venit, în sfârșit, să tencuiască fațada, să-i dea înfățișarea unei lucrări definitive. Au astupat totul și acum blocul strălucește curat în lumina soarelui de primăvară. Numai vrăbiile zboară nedumerite dintr-un bloc în altul, căutându-și cuiburile și nemaigăsindu-le. Să fie un eșec al memoriei sau chiar o dureroasă față a adevărului? Ele nu-și pot răspunde).

Hau, hau! Recunosc, în spirit autocritic, că nu am fost suficient de exigent și de ferm în aplicarea tuturor sancțiunilor și mă angajez în fața dumneavoastră să iau toate măsurile. Haaau!!

DARE DE SEAMĂ PE CERUL ALBASTRU

Dare de seamă prezentată, stimați tovarăși, contextul, perfecționare, revoluționar, în perioada, competență, să facem, generale, perfecționare, ne referim, experiență, încă nu, activități, noi, expuneri, totul

(în timp ce scriu un cuvânt, vorbitorul debitează rapid altele pe care nu le mai pot prinde; pînă cînd izbutesc să scriu întreg și corect un cuvânt, celelalte se pierd, nu mai am sau nu mai au ele cursivitate, nu mai notez propoziții, dar selecția cuvintelor nu pare totuși absurd aleatorie, din această pulsație de-cuvinte se poate urmări discursul

(ce naiba se întâmplă aici?, aha, cred că am ațipit, m-a pălit somnul, o secundă, o fracțiune de secundă, un minut, mai mult sau mai puțin?, am simțit numai că-mi cade brusc capul, ca un fulger de primăvară au fost somnul și trezirea) (cred, sigur, că n-a observat nimeni, altfel), ce voisem oare să scriu?, am pierdut firul exterior și gândurile proprii-aha, cred că de-aia am notat așa sacadat, nu eram capabil să rețin și să scriu mai repede, că doar în privința notării stenografice (variantă personală, desigur, de fapt simplă scriere rapidă, fiindcă nu cunosc vreun cod special), nu mă pot plînge, ba chiar ar trebui să zic la din contră, fiindcă la testul de stenografie pe care l-am dat la cursul de-acum un an am transcris și pentru iubii mei colegi, acum însă nu pot continua, mă reține ceva, sînt adormit, asta-i, îmi cade stiloul pur și simplu

—
sporirea eficienței, autoconducerea, autoaprovizionarea, creșterea nivelului, decalaje, o deosebită, să facem, exigență (nu pot fi atent... au stat pînă azi dimineață, i-am întîlnit cînd eu veneam la slujbă; au băut, au cîntat, „a fost mi-nu-naat!“ ținea să mă asigure poetul, bătîndu-mă zdravăn pe umăr și dezechilibrîndu-ne amîndoi, fiecare din pricini diferite, după aceea îmi mai dădu (ha, ce formă!) și o palmă peste spate ca și cînd ar fi fost o îmbrățișare superior amicală, ce ține-mi prinde acum, parcă mă și trezesc, acum cînd scriu (ciudat!), eu n-am stat decît pînă la ora 1, am treabă mîine, spuneam, dar tot nu am reușit să mă culc decît spre dimineață, fiindcă am făcut drumul pe jos – cîțiva kilometri, nu mai era nici un autobuz, nici o mașină – iar apoi au continuat discuțiile prelungite cu prozatorul, patrulare pe străzi, de la blocul lui la locuința mea și înapoi, de la blocul meu la locuința lui și înapoi, despre literatură în general, despre romanul lui, „Palimpsest“, ca o capcană în capcană, zicea el, și iar de la capăt, și iar de la colțul bulevardului la jumătatea distanței dintre casele noastre, pînă am înghețat, azi dimineață m-am sculat amețit, e normal să pic de somn acum, tocmai acum) slabă manifestare cetățenească, serie de neajunsuri, integrare, lipsă de răspundere

(eh, iar începe, acum se intră în critica obișnuită a fiecăruia dintre noi, ăștia mai mărunții, că ceilalți, ei, competenții, șefii, purii, cei mai)

nu reușim să fim, să facem, lipsă mare

(„mă rog, domnu-nvățător, dați-mi voie pîn-afară!“ și ieșeam, imediat ce apărea altul din curte, plecam și mă afundam în grădină, în contemplarea brazilor, singurii brazi, înalți și răcoritori, erau în curtea

școlii, cîntau acolo păsări minunate, cu forme și culori nemaivăzute, ca în povești, pe strada mea nu existau decît vrăbii, o, prin brazii aceia se plimba cerul, extraordinarul albastru, adică norii de fapt, dar cînd te uitai la ei vedeai cum fug brazii, călătoream în cer, era o călătorie fantastică, eu alergam pînă amețeam în cerul albastru extraordinarul (avem și rezultate bune, avem și lipsuri, credem că, și în ultimul timp s-a făcut pasul ăsta, darea de seamă, ai să dai samă doamnă, adică să arăt, nu-i așa, că evenimentul nu are o singură semnificație, sperăm să mergem pe calea cea bună, iar opera de artă devine accesibilă numai datorită capacității cititorilor ei, ne sufocă răspunderea, ne străduim („Mă rog, domnu-nvățător, dați-mi voie pîn-afară!“, cînd un petec de nor, de albastru, aleargă, aleargă, aleargă, ce repede albastru, se transformă, cum se face el o casă, ca o cumpănă de fîntînă, ca un zbor de păsări, înfloresc grădinile, trecem doamne, ceru-i ca oglinda, cu sania, aaa, ce brad frumos, pe troiene de nea, pe întinsele, pe oglinda, zburăm, către steaua, oo-ce-vees-tee-mii-nuu-naa-aa-tăă...)

SCRIITORUL DE VAGOANE

Disco-bar central, zilnic 9-23, oprită intrarea persoanelor străine, ai-ai-ai-ai, Snagov, România literară, Gînd de pace, pur și simplu o întîlnire cu scriitorii nu poate decît să te deprime, literatura tinerilor, auzi, la Botoșani s-a făcut un cenaclu al Uniunii Scriitorilor, cît e ceasul? 16.45, ce scrii?, niște impresii de călătorie, fac o documentare, ce călătorie?, aici, descriu un vagon de cereale, cum l-am văzut în gara Berzovia, nu unul, mai multe, cu grîul încolțind deasupra și pe grătarele laterale, numai pentru cereale, Constanța-port, voi face într-o zi o vizită de documentare mai amănunțită și voi nota tot ce se află scris pe vagoane, voi face o călătorie în gară, e interesantă această realitate și transpunerea, trans-scrierea ei, chiar dacă s-a mai făcut, nimic nu e nou sub soare, bem, să bem, să mergem mai bine afară la soare și să dormim pe o bancă, tot n-avem ce face, păi dacă dormim putem să fim și beți, nu-i frumos, la cîte-i trenul?, nu știu, după șapte, avem legătură la Caransebeș?, da, cred că da, ăsta-i rapid, unde-i poetul?, nu știu, cred că s-a dus după haină, n-o fi plecat?, nu cred, ne-ar fi spus, el totdeauna spune o poezie la plecare, măi, glob 16, însă prozatorul unde

s-a dus?, cu treburi, și tu de ce pleci?, noi avem treabă, colegii tăi nu?, nu, ei sînt cu sarcini de la director, să nu-i însărcineze prea des, eh, nu se lasă repede, au cunoștințe, și ăla scriitorul ăla, cum îl cheamă?, și el, bine, o datorie, o speranță, o imensă putere, revista asta nu mai are nimic interesant, ai fost la șah?, am fost, abia s-au jucat două runde, fii atent că se face ora 5, începe concursul, să-nceapă, acum mă doare capul, oricum casa nu e deschisă, unde-i Nae?, nu știu, nu ți-am mai spus, păi el nu pleacă?, nu, el rămîne, mai are treabă, ceilalți au plecat?, au plecat, n-ai ceva de scris?, nu, numai stiloul cu care scriu eu, ce scrii?, întîmplări de călătorie, ce întîmplări?, aia cu țucă-ți nana ochiul drept, ajungă-ți cel stîng, bine cel stîng, dar unde-i, ehe, ce ehe?, nu știu, și atunci? mergem la gară, hai, hai, pe jos?, nu, cu autobuzul, și cine ia premiul?, organizatorii, bun, hai la Reșița că aici nu mai e de trăit, dar, dar aici e soare, și au fost mulți scriitori, trebuie să fim oameni, nu scriitori, tu taci și scrie, vezi că-i ora 5, pleacă și să nu te mai prind pe-aici, vezi că ai să pierzi și trenul, l-ai pierdut, eu rămîn cu scriitorii, bun, bun pentru cereale, Constanța-port, aha, pleci?, plec, ne-nțîlnim la mare, cu vagonul ăla? îhm, și Nae? bun pentru cereale, pe jos?, nu cu autobuzul, disco-bar central, ora 9-23, intrarea persoanelor străine oprită

DOSARUL

Merg pe stradă cu dosarul în mînă. Încet, la pas, ca și cînd n-aș avea nici o țintă. Cerul mai degajă o vagă luminiscentă albăstruie de-a lungul bulevardului, ciudată însă, izbucnind parcă din dealurile care au captat lumina în timpul zilei. Această ceață lăptoasă asigură o vizibilitate suficientă plimbării mele nocturne prin orașul scufundat în întuneric. Nu se mai aprind becuri pe stradă, sînt restricții, se fac economii, dar nici nu e nevoie de lumină, căci e foarte tîrziu sau foarte devreme și pe stradă nu mai circulă nimeni. Numai o fereastră a blocului din fața mea, chiar la etajul cel mai de sus, e încă luminată. Acolo, două umbre se profilează pe fondul dreptunghiular de un galben intens: una mai înaltă, alta mai scundă. Poate că sînt tatăl și fiul. Sau mama și copilul. Sau învățătorul și ucenicul. În blocul care se adaugă acum vederii mele, tot la ultimul etaj, pe singura fereastră colorată verzui, și desigur deschisă, ca și cea de mai înainte, zăresc de asemenea două umbre. Simetric

blocului de alături. Pe măsură ce casele se înalță sau scad, vin lent spre mine și mă depășesc, pe măsură ce, de fapt, eu înaintez pe strada liniștită și pustie, pot sesiza că la fiecare bloc a rămas cîte un geam luminat din care mă privesc spectatori necunoscuți. Mi se pare stranie această potrivire care merge pînă la detalii, minus diferența de culoare. Dintr-odată mă stînjenește curiozitatea avidă cu care sînt urmărit și mi se face chiar teamă, sesizînd că privitorii se concentrează exact spre mersul meu rar, tărăgănat, prin liniștea nopții. Cine-o fi, ce-o fi vrînd el în noapte, pe stradă, ce-are sub braț, ce gîndește? Dar după primul moment de derută, realizez caracterul lor pasiv și oarecum de simpli manechini, așa încît mă fac că nu-i mai observ, pășesc în continuare calm, concentrat asupra problemelor mele, dar atent totuși să nu mă împiedic în cine știe ce obstacole nevăzute. Acum trec pe lîngă două măturătoare, încremenite pur și simplu în somn, parcă spre a confirma absența oricărei ființe vii, una sprijinindu-se pe o mătură lungă, iar alta, din contră, ținînd bătoasă pe umeri o mătură înaltă, ca pe o pușcă de preț. Trec pe lîngă aceste statui ale muncii, încet și demn, cu mîinile în buzunar, ținînd lejer dosarul, merg înainte prin întunericul acesta lăptos, știind că sînt spionat de ferestrele deschise, dar nemainteresîndu-mă curiozitatea lor obsesivă, imaginez cum mă voi desena cînd o să ajung la atelier și abia acum încep să mă grăbesc: în centru, adică nu, ceva mai la dreapta tabloului, ca să-l pot mișca puțin și spre necunoscut, un portret de tînar încrezător în puterea sa interioară, înconjurat de zeci de ochi ai betoanelor și pătruns fără să știe de zidurile negre ale orașului chiar pînă în zîmbetul contradictoriu, ușor ironic și melancolic, întors către dreapta, în afara tabloului.

Dar cînd toate acestea erau tocmai încheiate în imaginație și satisfacția încerca să-mi înflorească pe buze, am fost oprit de o patrulă de noapte:

– Actele la control, vă rugăm!

JUCĂRIA

De la o vreme – nimeni nu sesizase exact de cînd anume – comportamentul șefului nostru se schimbase total. Venea la slujbă cu o umilință ce nu i-o cunoscusem vreodată, ca un ucenic amărit, se

strecura tiptil în biroul său somptuos de după ușa masivă capitonată, porunceea (singura amintire a stilului său clasic era acest ton poruncitor) secretarei să nu lase pe nimeni să intre la el, e ocupat peste măsură, n-are timp de nimeni și de nimic, fie el ministru, PE-NI-MENI! – mai striga în acest minut de precizări – să nu fie deranjat de la problemele foarte importante pe care le are. „**N-am timp!**“, mai striga o dată scoțind capul pe ușă – și avea o figură caraghioasă așa cu capul tăiat parcă de ușă, holbându-se la ceilalți – dar apoi dispărea definitiv în biroul său somptuos și liniștit. Din cînd în cînd suna să i se aducă ceai. Așa ceva nu se mai auzise: Șeful nostru bea ceai, fierbinte și bine îndulcit! Un banal ceai de mușețel. „Să-și dreagă gîtul“, comentau răutăcioșii, făcînd aluzie la vocea sa din zilele bune.

Comportamentul șefului ne amuză în primele zile, apoi ne lăsă indiferenți, dar mai pe urmă începu să ne intrige. Spionam pe la uși, trăgeam cu urechea, doar-doar s-o auzi ceva, vreun zgomot, vreo mișcare, vreo discuție telefonică tainică, dar fără nici un rezultat. La plecare – în același stil anonim – nu rămînea nici o urmă care să-i trădeze preocupările. Întrebam secretara – singura care avea acces în birou, ducîndu-i ceaiul, atît – ce se petrece, dar ea nu observa nimic, doar că șeful avea în fața sa mai multe dosare și tot felul de schițe. Curiozitatea ne îmboldea peste limite, dar degeaba. El continua să ne ignore, se strecura, abia văzut, printre noi, și la sosire și la plecare. Începurăm să ne obișnuim cu suceala asta pînă cînd dispariția șefului ne-a pus din nou într-o stare de tensiune. Trei zile a lipsit de la slujbă, fapt absolut neobișnuit în intransigenta lui biografie. Unii ziceau că e bolnav, alții că e plecat în deplasare, alții că a fost destituit, alții că va fi promovat, eh, dar cîte supoziții nu circulau între ora sosirii și ora plecării, cîte vise nu ne făceam în situația cutare sau cutare.

Iată însă că în a patra zi tropotele lui de altădată, din vremurile bune, ah vremurile de altădată, începusem să le ducem dorul, iată că începură să se audă de la poartă, trop-trop, boc-boc, buhu-buhu, trop-trop, bum-bum, tot mai nervos, apoi buzduganul pătrunse prin ușă, tăie printre noi și se duse să se așeze în biroul somptuos, închis cu o ușă masivă, capitonată, maronie, din piele, artificială desigur, în biroul care trebuie să-și fi schimbat și el înfățișarea. Curînd soneria răsună strident și insistent. Secretara se precipită și noi mai aveam timp să zîmbim de graba ei, cum se răsuci brusc pe călcîi, căută cu înfrigurare condica de corespondențe, mai scotoci în sertar după încă o mapă, și dispăru,

înnaltă, cu un umăr mai ridicat și cu brațele pline de hîrtoage, în timp ce noi, ceilalți, toți, ne înnbulzeam spre ușă să așteptăm minunea.

Fui poftit la șef.

Trebuie să mărturisesc acum că relațiile noastre nu erau cordiale și că nu așteptam nimic bun din această întîlnire. Mai putui înregistra cîteva grimase ale colegilor și apoi pătrunsei dincolo de ușă, în semiîntunericul coridorului mic ce ducea spre altă ușă, dincolo de care eram așteptat. Șeful era în picioare, în mijlocul încăperii. Avea mîna dreaptă vîrîtă în haină, ca într-un portret cunoscut cîndva, încercam chiar în acea primă clipă a vederii tabloului să-mi aduc aminte cine era în acel portret. Șeful mă chemă cu o mișcare zîmbitoare a ochiului, a feței, apoi se îndreptă spre birou. Se opri în spatele fotoliului, își scoase mîna din haină și făcu un gest larg.

– Privește, zise cu o bucurie abia reținută dar sesizabilă în voce și în privire, după trei luni opera mea e înnplinită.

Și se așeză pe scaun. Vedeam cum umblă sub masă la niște butonașe, cum se deschide deodată, singur, sertarul, încet, ca un uliu plutind deasupra unui cuib, și sub o lumină ireală, în sertarul ce deveni dintr-o dată urias, încep să răsară o mulțime de păpuși, mișcîndu-se pe direcții clar trasate de tot felul de butonașe, sfori, traverse, sîrme, semnalizatoare, litere, linii colorate, machete, fotografii, amintiri, figurine manevrate cu extaz, și eu fascinat de mișcare...

Deodată am văzut că una din acele creaturi bezmetice de pe tablă semăna perfect cu mine.

– Extraordinar!, am strigat.

Și în timp ce șeful iradia de plăcere deasupra sertarului, păpușa aceea s-a apropiat de mine și m-a scuipat, scîrbită, între ochi.

ROMANUL COMBINEI

Capitolul 1.

Combina intrase în lan.

Pionierul o văzu o clipă mai tîrziu de la geamul său de la care urmărea atent evenimentul istoric al începerii campaniei secerișului grîului. O zbughi de-a dreptul pe fereastră să strîngă spicele ce rămîneau în urma combinei.

Capitolul 2.

Pionierul intră în lan o clipă mai târziu. Combina ajunsese în capătul celălalt. Se aplecă să culeagă spice. Combina venea deja dinspre capătul celălalt. Se ridică și scoase limba.

Capitolul 3.

Apoi pionierului începu să-i pară rău că întârziase o clipă de la evenimentul începerii secerișului grâului în actuala campanie agricolă și mai ales că scosese limba, făcând un gest care nu era menționat în codul etic. Și cum stătea el așa cu părere de rău în mijlocul paielor de pe urma combinelor, chiar așa, deodată, chiar în brazdele de paie lăsate de combină, zări un cal. De fapt nu era chiar un cal. Era un mînz. Un mînz sur, cu ochii mari și nările fremătînd de viață. Întinse mîna spre el.

Capitolul 4.

Din partea cealaltă veni iar combina. Pionierul o văzu la timp, încălecă pe cal și zbură în văzduh lăsînd în urma lui o dîră de lumină ca arama cînd se pleacă razele de soare seara peste turn.

Capitolul 5.

Ce-a fost asta? se minună combainerul și împreună cu el ceilalți mecanizatori fruntași de la Panoul de onoare al stațiunii repede adunați la locul zborului. Se produse o rumoare și una din fotografiile chiar se dezlipi de la locul ei și căzu între spice. Mai târziu fotograful trebui s-o înlocuiască.

Capitolul 6.

El plutește pe calul său gri pe oglinda albastră a verii.

Estimp mecanizatorii își scutură încet hainele lor prăfuite. Apoi se lasă o tăcere deplină în cîmpul de curînd cosit gîndind la tine-am adormit și-n rariștea de lîngă vii de ce nu-mi vii de ce nu-mi vii...

TIMPUL PROBABIL

Am visat toată noaptea sute de iepuri cum alergau încotro încotro încotro în saci înotau peste marea și mișcau din urechi astfel încît dîrele zborului lor să poată fi concentrate în buletinul meteorologic din pagina a opta

CE SCRIE ĂLA?

– Hm? – Vezi? – Ce? – Îl vezi pe ăla? – Care? – Ăla de colo. – Unde? – La masa din colț. – Hm? – Ăla cu ochelari. – Îhm. – Vezi? – Păi da. – Cum păi da? – Îl văd. – Vezi ce face? – Scrie. – Scrie? – Îhm. – Și? – Cum și? – Păi asta-i: ce scrie? – Cum ce scrie? – Păi nu vezi că se uită la noi și scrie. – Ce scrie? – Nu știu. – Cum nu știi? – Păi eu ce-ți spuneam? – Ce spuneai? – Să fii atent că ăla scrie. – Și? – Asta-i, că poate el scrie ce vorbim noi. – Zăău? – Da. – Și ce vorbim noi? – Cum ce vorbim noi. – Păi nu? Dacă el scrie ce vorbim noi, înseamnă că noi vorbim ceva. – Aha, pricep. Da ce vorbim noi? – Păi, cum să-ți spun eu, noi stăm aici la masă și bem un kil de vin și vorbim... da ce te interesează pe tine ce vorbim noi? – Cum ce mă interesează pe mine? – Păi da, de ce te bagi? – Eu mă bag, mă? Eu? – Păi tu. Mă tot amețești cu ăla și cînd colo tu vrei să mă tragi de limbă. – N-o suci ca la Ploiești, că știi nu-ți merge cu mine. Tu îndrugi vrute și nevrute și după aceea zici că eu sînt de vină?! Hă-hă, amice, eu cînd spun o vorbă apăi vorbă rămîne. – Da ce crezi că eu vorbesc aiurea? Așa mă cunoști? – Nu te impacienta, frate, că ăla se uită la noi. – Cine? – Ăla cu ochelari care scrie. – Ce scrie? – Păi de unde să știu, nu ți-am spus că ăla scrie tot? – Da ce-l interesează pe el? – Nu ți-am zis că nu știu? – Doar n-o fi neam cu Costică a lu Marin, să se ducă la ăla să ne toarne. – De ce să ne toarne? – Păi, nu l-am înjurat că n-a vrut să ne dea alaltăieri cînd i-am cerut... – Asta așa-i, da eu nu l-am mai văzut pe insul ăsta. De ce să fie neam cu Costică a lu Marin? – Păi știu eu... – Psst! – Ce-i? – Uite-l că scrie mai departe. Te pomenești că scrie și asta. – Ce? – Asta ce ziseși tu de Marin. – Eu? – Tu! – Ete-al dracului. Să vorbim mai încet. – Auzi? – Hm? – Știi ce? – Nu. – Măi, mai bine să ne ducem la el și să-i spunem: ascultă, bre, drept cine ne iei? – Bine zici: drept cine ne iei? – Ce, el n-are casă, n-are masă, n-are serviciu, ia să se mai ducă și el la serviciu, domle, că stă de azi dimineață aici și-și pierde vremea scriind! – Așa-i, da ce crede el că este permis așa ceva? Noi muncim și el se ține de scrisori? – Auzi, domle! – Da cu noi nu-i merge, așa să știe. – Eu mă duc la el. Acu mă duc la el, îl iau frumos de guler și-l întreb: da cum îți permiți, domle, cum îți permiți? – Și eu. Da cum îți permiți? – Hai! – Hai! – Îhm. – Hm. – Chelner! – Chelner! – Adă încă o sticlă de vin! – Așa, încă două sticle, bine zis! – Să bem vinul ăsta și după aia mergem la el.

– Și-i spunem de la obraz: ascultă, domle, cum îți permiți? – Așa, că adică noi stăm aici ca doi oameni cinstiți și el se apucă să scrie. Da ce are el cu noi, ai? – Drept cine ne ia? Ce crede că sîntem niște proști? Ce, noi nu știm să scriem? – Hm? – Ce? – Ce-ai zis? Că nu știm să scriem? – Eu? Cum să nu știm? – Ura, vino să te pup, dragule, bravo! să te pup, mmm, ura! – Ce-ai pățit? – Psst! – Ce-i? – Ne aude? – Nu. – Auzi? Mi-ai dat o idee genială: să ne apucăm și noi să scriem. – Ura! Ești formidabil. Vino să te pup și eu: mmm, ttt! – Ai hîrtie și stilou? – Nu. Tu ai? – Nu. – Atunci sîntem pierduți. – Mmm. – Mmm. – Auzi? – Văd. – Ce-ar fi să... – Ce? – Ce-ar fi să mergem la ăla și să-i cerem... – Formidabil! Am înțeles. Să mergem la el și să i-o spunem pe șleau: ascultă, domle, drept cine ne iei? Crezi că noi nu știm să scriem? Să ne dai rapid hîrtia și stiloul că de-acum înainte scriem noi. Înțeles? – Gata. – Încă un pahar. – Încă un pahar. – Hai! – Hai!

ÎN CONCEDIU

Treceam cu barca în insulă și acolo îmi plăcea să mă opresc în lăstăriș și să privesc un șoarece mic și fricos care apărea zilnic aici la ora prînzului. Avea o blană argintie și strălucea la soare. Se apropia de o plantă și începea s-o ronțăie. Își mișca rapid botul și ronțăia cu poftă planta aceea. Din cînd în cînd se oprea și asculta. Semăna atunci cu o veveriță. Din postul meu de observație eu urmăream cum ronțăie el iarba.

Și uite-așa mi-am petrecut concediul.

Iar dacă vrei să știi, după ce m-am întors din concediu mi-am cumpărat un șoarece alb pe care l-am pus într-un borcan și-l privesc de aproape. Îi dau filele manuscriselor mele și-l studiez cum le ronțăie mărunț-mărunț; repede-repede ca și cum le-ar citi...

FOAIA

Eram nemulțumit de ceea ce scriam și aruncam foaie după foaie. Deodată, în zborul ei, una din hîrtii se lumină într-un chip ciudat. M-am aplecat, am luat-o, am cercetat-o, erau doar cîteva propoziții obișnuite, nu era nimic special, am ridicat sprîncenele a mirare și am

aruncat din nou hîrtia în maldărul destinat pierzaniei. O strălucire uimitoare însoți din nou piruetele ei căzătoare. Ciudăţenia m-a intrigat total. Am privit întîi de sus și de departe. Nu se arăta nimic suspect. Am luat-o din nou, am întors-o pe toate fețele. Aceeși foaie, aceleași cuvinte simple, obișnuite. Și iar am aruncat foaia, mai departe, ca într-un joc copilăresc. Acum însă știam ce avea să urmeze. Iar foaia a început să plutească ușor, răspîndind o lumină caldă...

RENUNȚARE

Aș fi putut să renunț la picioare care și așa obosiseră foarte și-mi cereau mereu de mîncare morcovi proaspeți care conțin vitamine Dar mai ales la ceasul de buzunar trebuia să renunț ca la o aripă inutilă care mă împiedica să privesc la soare

GHEAȚĂ DE IANUARIE

Să arunci o piatră bîldîbîc în apa lordanului noaptea și din spărtura gheții să rîdă la tine balaurul cu dinți de nisip

O NOUĂ CONTRADICȚIE

Sîntem înghesuți din toate părțile, nu mai putem face nici o mișcare, nici măcar nu izbutim să batem în retragere, toți presează fără să-și dea seama că n-are sens, am încetat să mai înjurăm, căci cei pe care-i înjurăm n-au nici ei vreo vină, așa încît așteptăm drepti, nădușiți, răbdători, parc-am fi suspendați în spațiu, motiv pentru care îmi pot închipui în detalii cum

Tu ridici încet cupa de cristal pînă în dreptul ochilor, scrutezi licoarea însîngerată în care se răsfrînge lumina aurie a candelabrului de deasupra mesei, apoi îl duci domol la gură

– ca și cum ar fi dus la moarte –
și sorbi cu calmul unui degustător de profesie.

Apoi cobori mîna linișor

– am timp să urmăresc mîna fină împodobită cu un ghiul de aur, manșeta albă, strălucitoare, sub mîneca hainei gri cu sclipiri de petrol, apoi iar mîna ta susținînd ferm paharul –

și-l așezi discret, în dreapta, parcă protejîndu-l.

Acum te-ai decis. Te ridici în picioare, neașteptat de brusc dar și de elegant totodată, și, înainte de a-ți începe discursul, întorci – o clipă invizibilă – privirile ușor în jur – numai privirile – și se observă că ești satisfăcut de atenția cu care se așteaptă intervenția ta, de liniștea care se așează ca o draperie de catifea, apoi enunți, grav, acest discurs filozofic:

– Onorați concetățeni! Spectacolele din ultimele săptămîni au demonstrat un uriaș interes față de trupa noastră. Cei care n-au văzut-o au luat, pur și simplu, cu asalt sălile, aducînd chiar daune materiale instituțiilor în care jucăm, dar, în același timp, trebuie să spun cu tristețe

– și aici, într-adevăr, îți modelezi vocea ca și cum ai vărsa o lacrimă pentru cei pierduți –

că cei sosiți la reprezentație nu suportă nici jumătate din spectacol și vor să părăsească sala, ciocnindu-se de cei care năvălesc înăuntru și imobilizîndu-se astfel reciproc. Domnilor! trebuie să luăm act de aceste relații și să formulăm aici și acum această concluzie care exprimă, de fapt, o nouă contradicție: aceea dintre cei din sală, care vor să iasă afară, și cei de-afară, care vor să intre în sală.

Te văd satisfăcut ca un cățel, în timp ce eu nu pot nici să-mi mișc mîinile și simt cum mă trec toate nădușelile anticipînd clipa rușinoasă cînd o să fac pe mine.

PE GARD

Lai, lai, lai, la-la-la-la-la..., lai, lai, lai...

Auu, uuu, aauuu!... Lai, lai-laai, laai, la-la-la, ai, lai, lai, lai...

III

OCHIUL

Am desenat un om cu un ochi. Curios, ce puternic simțeam că-i lipsește un ochi. I l-am desenat și pe cel de-al doilea. Dar acum totul devenea de o banalitate respingătoare.

NOLI TANGERE

Ah, ce mult aș fi dorit să spun eu aceste vorbe pe care chiar mai înainte cineva le cita la radio:

„Mă gîndesc, mă gîndesc și pe urmă trag un cerc în jurul gîndului!”

Ele aparțin unui copil, însă mie îmi plac atît de mult încît le preiau și le repet cu entuziasmul unei descoperiri proprii:

„Mă gîndesc, mă gîndesc și pe urmă trag un cerc în jurul gîndului!”
Încercați să deschideți cercul!

POATE FI ȘI ZĂPADA

– **Hai să ne jucăm în zăpadă**, spuse pinguinul din poza atîrnată pe peretele din fața mea.

Dar de ce să am eu o poză cu pinguini pe perete? Și de ce să spună el să ne jucăm în zăpadă? De ce să nu fie un cîine? Și de ce să fie zăpadă? Ar putea să fie o zi de primăvară, caldă și larg înflorită cu ramuri de măr, „prin livezi albinele” și florile să asculte cîntecul pe care îl cîntăm în curtea școlii împreună cu domnu-nvățător, el începe cu vioara și apoi ne dirijează cu arcușul, și iar întinde arcușul pe strune, chipul lui aplecat pe vioară ar putea să fie în poza aceea din perete, dacă n-aș fi aflat că bătrînul învățător a murit, a murit și i-a fost pus alături arcușul să cînte în pustiul ce-l va străbate căutîndu-ne pe noi,

asa încât trebuie să ningă, să ningă cu fulgi mari în tabloul acela, să acopere amintirile, pînă cînd zăpada va umple întreg cadrul și-l va face indistinct cu albul ei de var. Var și cărămidă că-i lucrare multă. Rămîne doar peretele pe care nu mai pot să scriu.

DRUM DE IARNĂ

Memoria privirii se destramă în ceața lacrimii stîngi. Sau poate ninge. Fulgi vînturați de presimțiri. În gîndurile drumului se va lăsa frig de iarnă.

FRIG

E seară și mi-e frig. Îmi frig obrajii.

Dar cum se poate ca același cuvînt să exprime două realități contrare?!

UN FULG DE NEA

La geamul meu a apărut un fulg de nea. S-a agățat cu mîna de tocul geamului, era un cui acolo de pe vremea cînd aveam o plasă contra țînțarilor, apoi și-a dus o mîină la ochi să privească înăuntru, era întuneric, eu n-am aprins lumina, stăteam într-o reverie soră cu lenea și urmăream cum cad fulgii, ușor, lin, vertical peste pămînt și case, pînă l-am văzut pe deșteptul ăsta că bate cu pumnul în geam, nervos, agitat, ba pînă la urmă și cu picioarele, ce vrei?, nenisorule, o să te topești dacă deschid geamul, că înăuntru e cald și bine, dar el nu pricepe, i-o fi frig, se mai uită o dată cu mîinile streășină la ochi, și iar bate, îl văd cum se agită, în timp ce mai departe, în spatele lui ceilalți fulgi se aruncă liniștiți pe pămînt, nu înțelege că nu-i pentru oricine căldura, lumina, și bate. Deschid geamul și întind palma spre el. Îl văd cum sare, cum se clatină, cum se topește, cum se stinge, încet, în palma mea. Afară continuă să ningă vertical și pufos.

ULTIMA ROMANȚĂ

— Rozmarin în colțul mesii

Măi, dorule, măi,

Frumos plîng ochii mireșii,

Măi, dorule, măi...

— Și hai, hai, inimă, hai

— Irimă, nu inimă...

— La cîte răle mă dai

La inimă

— Irimă

— este-un leac

Cetera și omul drag

Hai, hai, inimă, hai

— aaai —

Laaa inimăă-este-un modru

— Mai încet: laaaa, haaai,

— Nu așa...

— Ce-i tromf? Mac sau ghindă?

— Hai, hai...

— Nu-i nimic. Bagă gras!

— Supărat îs, Doamne, supărat

Și cu sufletu-ntristat.

Tai-ra-ra-ra-tai, tai...

— Cîntați ceva mai vesel, ce dracu...

— Domnu profesor, să mergem pînă la capăt cu ardelenismele: eu

tăcînd și dumneata cîntînd...

— Bace vîntu, bace subțirel

La mîndruța bace sub cercel...

— Și cu 40 avem destul! 51, 55, 58, 68!

— Mai facem o romanță și plecăm acasă!

— Ce dracu, voi nu știți numa cîntece de-nmormîntare?

— N-avea tu grijă. Toți o să murim!

— La umbra nucului bătrîn...

— Lasă, alta...

— Cîntă!

— la vezi una mai de-a noastră!

— Inimioară, inimioară...

- Dați-i cuvîntul și domnului Octavian să zică ceva.
- Este extraordinar!
- Nu melodia aia, tarara—
- Foicica bradului
- Bblubblubblubu —
- Āla care știe și-o cunoaște să vină aici. Dă-i și cu muzicuța.
- Bbllu-bbllu-bbllu..
- Să spună și domnu Octavian.
- Este extraordinar!
- Căci vin ți-oi da și bani ți-oi da
- Că bani ți-oi da și vin ți-oi da
- Și haina de pe mine!
- Pas!
- Măăi —
- Lumea...
- Măi —
- Omu bun și pomu bun
- Bbl̂l̂l̂l̂l̂l̂ —
- Stau la margine de drum, măi...
- Bl̂l̂l̂l̂l̂l̂ —
- Măi —
- Nu așa...
- Pam-pam-pam...
- A ruginit frunzaaa din viiii...
- Tralalalala...
- Ai luat-o la octavă și nu sună frumos.
- E terță, mă.
- Tu cînți la octavă...
- Lasă dracului muzicuța...
- Florile di pe cărare
- Măi, dorule, măi...
- Bine, la octavă...
- Terță la octavă
- Eu așa am învățat.
- A ruginiit frunza din viiii
- Și rînduneelele-au plecat
- Să fi rămas la plug, la boi
- Să fi rămas la coasă...

— Nu pot.
 — Fă tu jos.
 — Fac eu terță.
 — Cîntă!
 — A ruginit frunza din vîi
 — Mai la deal de primărie
 S-o deschis o pitărie...
 — Pustii sînt lanuri și cîmpii
 — Hai, diri, di —
 — Țurarii!
 — Pîngeți ochi și lăcrămați
 Măi, dorule, măi,
 Că voi sînteți vinovați
 Măi, dorule, măi...
 — Viața asta nu-i ușoară
 — Nu-i ușoară!
 — Oh!
 — Bagă gras că eu prind!
 — Gata, am înțeles, mai facem o romanță și plecăm!
 — Mă mir, codrule de tine...
 — ...dintr-o seară
 — ...dintr-o seară...
 — Să trăiești, să o iubești
 — ...ești, ... ești...
 — Viața asta nu-i ușoară...
 — Fă o terță la ea.
 — Nu pot.
 — Să spună domnu Octavian.
 — Este extraordinar!
 — Pustii sînt horele din sat
 Tra-la-la-la-la-la-la-la-la-la
 — De trei zile beau și cîntă
 Din lăută Lae Chioru...
 — Las-să plîngă cît de rău
 Măi, dorule, măi...
 — Măi...
 — Că doar s-o isprăvi cîndva
 O viață-atît-de-amară...

CE FRUMOS SE AUDE

MINIARĂ

- **Auzi?**
— Nu. Ce să aud?
— Psst. Parcă-i un bîzîit de țîțari.
— Or fi țîțari.
— Nu.
— Dar ce?
— Psst. Auzi?
— Nu.
— N-auzi? Ca un bîzîit de albine.
— Or fi albine.
— Nu. Psst. Ce frumos!
— N-aud nimic.
— Taci.
— ...
— Auzi?
— Nu.
— Din dreapta, dinspre pădure.
— N-aud nimic.
— Psst. Acuma și dinspre cîmpul de trifoi.
— Or fi bondari.
— Nu. Psst. Auzi ce frumos se aude?
— Nu aud nimic.
— Uite, aici, aproape de noi.
— Unde?
— Psst, cred că vine spre noi.
— Cine?
— Psst. Nu te mișca. Auzi?
— Nu.
— Ce frumos, vai, Doamne, ce frumos... Mai aproape...
— Nu aud nimic... nimic...
— Psst... Auzi cum vine?
— Nimic... nimic...
— Vine... ce frumos!... Doamne, ce frumos!...

BĂTRINI
ISTORIE
FRONTUL

CUPRINS

I		
A SCRIE		5
DESPRE UN POSIBIL ÎNCEPUT		7
FLOARE		8
POATE		8
DRUMUL CEL MARE		8
SUNET DE CLOPOT		10
PANTA RHEI		11
ÎNTUNERIC DE ORA ȘAPTE		12
O SCRISOARE DIN 1266		14
JURNAL DE IARNĂ		15
SINGURĂ		16
UN TABLOU		18
DUMINICA		19
NINSOARE		22
NINGE		22
FLORI DE MĂR		22
CEL MAI BUN OM DIN LUME		24
BABILON		25
GONGIAN		26
CONDAN		28
CEZAR		30
CERUL		32
CONDAN, A DOUA OARĂ		32
PODRUMUL		35
BARONU		39
BORCĂU		40
CÎND ERA SĂ-L ÎMBURDE PE REGE		48
BĂTRÎNII		51
ISTORIE		53
FRONTUL		54
		95

PORCII LAAPĂ	55
ÎNAINTE DE NUNTĂ	57
COPIE DUPĂ NATURĂ	59
CÎINELE	60
COJILE ROȘII DE MĂR	62
FILĂ DE JURNAL	63
VOI SCRIE	64

II

CE FRUMOASĂ E VIAȚA	68
CUVINTELE	68
LA VÎNĂTOARE	69
ANIVERSAREA	70
PROCES SCRIS	71
DARE DE SEAMĂ PE CERUL ALBASTRU	74
SCRIITORUL DE VAGOANE	76
DOSARUL	77
JUCĂRIA	78
ROMANUL COMBINEI	80
TIMPUL PROBABIL	81
CE SCRIE ĂLA?	82
ÎN CONCEDIU	83
FOAIA	83
RENUNȚARE	84
GHEAȚĂ DE IANUARIE	84
O NOUĂ CONTRADICȚIE	84
PE GARD	85

II

OCHIUL	88
NOLI TANGERE	88
POATE FI ȘI ZĂPADA	88
DRUM DE IARNĂ	89
FRIG	89
UN FULG DE NEA	89
ULTIMA ROMANȚĂ	90
CE FRUMOS SE AUDE	93
NINSOAREA	94

ADDENDA I

Cîteva impresii de cititor rememorate după două decenii

„După ce cunoscusem sistemul critic al lui Gheorghe Jurma, citisem studiile sale și mă entuziasmasem pentru energia-i dovedită în calitate de conducător de (bun) cenaclu, am avut surpriza (de mari proporții) să descopăr în el un excelent prozator.“

Florin Bănescu

„Autorul este un descriptiv, pătruns de un delicat fior liric, acesta avantajat de tematică: «lumea copilăriei de cîmpie».“

Marian Odangiu

„Memorialul lui devine, astfel, un gen de jurnal din care pulsează, viu, reminiscențe și jarul unor trăiri pierdute și reamintite, azi, sub unghiul nostalgiei.“

Ion Arieșanu

„Frumusețea și originalitatea prozelor lui Gheorghe Jurma este rezultatul tocmai al sugerării a unui atari adevăr specific: tot ceea ce vede în realitate personajul este asociat, pentru a fi înțeles, cu ceva ce îi este familiar dintr-o pagină de literatură, dintr-un tablou cîndva privit, etc., etc. Dar autorul este interesant și prin amănunțita descriere a gândului devorator **de a scrie a celui care scrie**, prin trăirea chinuitoare sub semnul voinței de a redacta a omului pentru care volumul de existență trăită este echivalent cu volumul de literatură creat.“

Victor Atanasiu

„Prozele sale par inteligente, de o tentă erudit-eseistică.“

Z. Cârlogea

Cele șaptesprezece secvențe cuprinse între prima (**A scrie**) și ultima (**Voi scrie**) constituie fiecare în parte o deschidere către o lume inundată de lumina descoperirii, lume repercutind benefic în actualitatea scrierii ca atare, dar și a lecturării, făcându-ne să credem că, dincolo de textele propuse tiparului, Gheorghe Jurma este pe cale de a constitui un adevărat roman al recuperării unei mirifice înălțări.“

Gheorghe Zinescu

„Lumea copilăriei filtrată prin sedimentările vîrstelor mature și apoi, prin gustul lecturilor – ca și prin vocația eseistică, selectivă în ceea ce privește faptele pentru că le acceptă numai pe acelea care răspund unei idei pre-existente – apare, în proza sa, ca un tablou diafan, cu contururi șterse, lunecînd leneș din ramă în realitatea imediată din care tinde a-și face mereu un nou cadru.“

Nicolae Georgescu

„Textele se plasează în interregn, fiind și poezie și proză, avînd, ca atare, tăria și slăbiciunea hibrizilor, cu atît mai mult cu cît captează permanent cititorul în evaziunile/deschiderile/zborurile personajelor sau autorului, topindu-se în ireal, pe o rază colorat sentimentală, care lasă să se ghicească o tensiune interioară în vecinătatea tragicului, chiar dacă autorul amestecă viața cu scriitura, într-un jurnal de critic și de poet, nu o dată ironic.“

Anonimus

„În toate cărțile lui Gheorghe Jurma – fie ele de proză sau eseuri critice dedicate lui Eminescu ori lui Sadoveanu – există o fină dar vizibilă melancolie, astfel că textul, fundamental baroc, trăiește prin vibrațiile ce persistă și după ce ai terminat lectura lui...“

Anonimus doi

(un scriitor care n-a vrut să lase tiparului ceea ce a vorbit)

ADDENDA II

Un alt fel de proză sau despre „scribul acelu autor“

Vestea că Gheorghe Jurma va publica un volum de proză la aniversară m-a bucurat atît de mult încît mi-am zis lasă, Delene, manuscrisul de la Prigor și scrie ceva despre proza lui Gheorghe Jurma dacă vrei să intri în istoria culturii din Reșița agățat de faima lui.

La 60 de ani rotunjiți frumos în 5 februarie 2005 era timpul ca ziaristul, omul de cultură, filologul, criticul literar, editorul Gheorghe Jurma să devină și prozator, ieșind în lume cu o carte în propria-i editură. Risipit decenii la rînd în acte de caritate culturală și editorială necesare, îndrumînd poeți și prozatori cunoscuți azi era de bănuït că, în secret, scria și pentru sine. Antologînd gîndurile altora despre prima carte ori cercetînd lupta lui Sadoveanu cu balaurul, a mai avut vreme să se adune în cartea **Întuneric de ora șapte**, o performanță greu de egalat ca debut în volum la șazeci de ani.

Gheorghe Jurma abordează aspecte specifice prozei din anii optzeci, cu preferință **scrisul, scriitura, scriitorul, ce scrie ăla, foaia albă, cuvintele**, pe de o parte; pe de alta, **Drumul cel mare** ales de Gheorghe Jurma este calea regală a întoarcerii la obîrșii, către satul și către vîrsta copilăriei cu **bătrînii și moșii de demult, de demult...**, în căutarea celor **care au ieșit din fotografia** făcută de domnul învățător și **s-au împrăștiat în viață**. Citind acum acest alt fel de proză înțeleg de ce a lucrat cu multă și adîncă înțelegere la editarea monografiei mele **Memorial istoric și etnolingvistic**: pentru că **Întuneric de ora șapte** este memorial și tînguire, despărțire definitivă și regăsire imposibilă, document istoric, jurnal, reportaj, însemnări, haiku, roman-schiță (ca la Cehov), textualism și intertextualitate, adică totul, pentru că „**literatura e TOTUL și totul poate fi LITERATURĂ**“. Așa stînd lucrurile m-am convins încă o dată că **Întîmplări cu Afilon** este proză, mai exact spus alt fel de proză (vezi și **Ultima romanță**).

Dincolo de experimentul la vedere, descoperim un Gheorghe Jurma **prins prin toate colțurile de amintirile copilăriei și abandonat cu totul lor**, dar furat și de vraja descrierii:

„Și deodată, în fața ochilor mei, din aburii holdelor apare o căprioară. Și apoi încă una. Privesc uimit cum vin către mine, în salturi mari, lente, ca într-un film derulat cu încetinitorul, vin încet, am o senzație ciudată, ca o cădere nesfârșită în vis, ele se apropie balansându-și corpul alungit arămiu și eu le văd ochii mari, umezi, calzi, nevinovați, parc-ar fi ochii copiilor mei.“

Acest alt fel de Gheorghe Jurma are nostalgii devoratoare și ironie mușcătoare, suflet și minte bîntuite de fantezmele copilăriei inocente și ale maturității neputincioase în transpunerea cărților din gând în rînd, prizonier al contradicției dintre **a concepe**, a gândi o carte și **a o scrie**; un Gheorghe Jurma obsedat de începutul cărții, care se lasă îndelung căutat (**Nu găsesc nici un început**), ca în mărturisirile lui Liviu Rebreanu. Pare că nu întîmplător intrăm în primul capitol cu **A scrie** și ieșim cu **Voi scrie**, precum **drumul** (un motiv literar drag lui Jurma) care intră și iese din Pripasul marelui prozator ardelean. Ceea ce se întîmplă în mare, la nivelul capitolului, întîlnim și în schițe (precum **Cel mai bun om din lume**).

Gheorghe Jurma e preocupat de **scrierea** realității, dar și de **transcrierea** (!) ei, autorul-scriitor-personaj mărturisind chiar că **în privința notării stenografice nu mă pot plînge**. Din supralicitarea transcrierii ca procedeu narativ se naște un alt fel de literatură, o proză etnolingvistică. Cercetările moderne de pragmalingvistică vorbesc despre **etnografia vorbirii**. Conversația, ca interacțiune verbală, spune Margareta Manu Magda, este **subordonată unei teorii generale a acțiunii**. În prozele lui Gheorghe Jurma acțiunea dialogului face inutilă narațiunea și intervențiile autorului. Persoana întîi colocvială a personajelor, și cea mărturisitoare, a scriitorului, devine astfel principalul procedeu literar, ca și persoana a doua auctorială. (Vezi observația din **Gongian**: „Probabil că povestirea la persoana a II-a exprimă o relație mai complexă și mai corectă a autorului cu personajele sale pe de o parte și cu cititorul pe de alta“.)

Așa cum literatura nu poate bate realitatea, tot așa valențele limbajului colocvial nu pot fi redate decît palid cu mijloace literare și stilistice, pare a spune Gheorghe Jurma. Cu gîndul la cartea despre care aveam de scris, am notat două replici care-i dau dreptate; pentru

că șoferul cursei Timișoara - Reșița lua prea mulți călători în picioare, două bătrâne agere l-au apostrofat:

„– Nu mai băga, domnule, că ni-s prea mulți!

– Bagă, domnule, pînă-n fund, împinge și cu piciorul!”

Pentru a nu băga și eu mai mult decît se cuvine, **depășind planul la cuvinte** (ca în schița **Cuvintele**), mă opresc aici adăugînd doar ce reconfortant este să știi că la orice oră din noapte ai suna la telefon răspunde Gheorghe Jurma

Reșița, 23 ianuarie 2005

Duminică

Marcu Mihail Deleanu

ADDENDA III

Din jurnalul autorului

3 decembrie 1982

Să notez această idee ce mi-a venit din observarea propriului scris (grafic) în timp ce scriam (mă opresc să notez sus data), deci, în timp ce scriam un articol despre Eminescu și vedeam cum scrisul meu, cum liniile literelor, pe măsură ce eram mai inspirat și scriam mai repede, deveneau, tindeau să devină o simplă linie, mă gândeam deci că pe măsură ce scriem mai rapid, mai lăbărat, mai nervos, traducînd (el, scrisul) nervozitatea noastră, existența noastră trecută poate din ce în ce dintr-o normalitate artificială într-o anormalitate funciară, necesară (oare?), în nebunie, asta-i cuvîntul cel mai exact, pe măsură ce înnebunim deci, trecînd în orizontul continuității, unde totul se amestecă, e un continuum, un melanj fără delimitări precise, în această lume deci, care e a

—
se anunță buletinul meteorologic, la București minus 3 grade, vreme în curs de răcire, era și cazul, acum sport, mîine e meciul România - Italia, mîine vreau să merg la Timișoara, n-am mai fost de mult, ar trebui să plec la ora 11.30 --

deci, unde am rămas?, mă întorc la observație și zic: semnele grafice ale scrisului meu, linia aceasta tinde să devină o linie oarecare, zig-zagată sau dreaptă, continuă, o linie care conține în ea — ca orice semne grafice ale scrisului — literele și sensurile cuvintelor, pentru că eu le introduc în momentul cînd scriu, cînd „dictez” gîndurile acestor semne grafice, sau cred că le pun, dar ajung ca nici eu să nu le mai pot descifra, rămîn deci numai niște linii în care eu spun ce vreau sau despre care spun ce vreau, la fel ca și copiii, care fac tot felul de linii sau de figuri dezordonate și zic că exprimă „asta și asta”, imaginația lor introduce orice adevăr, incontrollabil, această linie conține conținutul pe care-l vreau eu, o întreagă lume sau o mulțime de lumi: aici e casa bunicii unde se duce Scufița Roșie și o

așteaptă lupul ca s-o mănînce și în mîzgăleala asta e casa care conține lupul care conține în burta sa pe bunică etc., etc.

Azi dimineață am întîrziat. Pentru prima oară n-am auzit ceasul sau poate nici nu l-am pus să sune. Sînt obosit. Și azi mă culc tîrziu și-s tot mai obosit. Ieri am fost la Ezeriș, trebuia să merg la Caransebeș și n-am mai ajuns, fiindcă mi-am făcut dimineața program administrativ, am zis că plec la 9.30, dar autobuzul s-a suspendat, la 1 am pierdut trenul, la 2 am plecat cu autobuzul. Marți am fost la Caransebeș, întors la 1 noaptea (e frig, e tot mai frig în cameră și afară probabil dar important e ce e în cameră, fiindcă nu poți sta prea mult pe loc, în frig, și nu poți să faci nimic de fapt, să citești, să scrii, doar înfofolit, îmbrăcat ca de drum – caut cu disperare material pentru scenariul unui spectacol, îmi vine în minte acum o imagine (în minte? în fața ochilor? a ochilor minții?) o imagine pentru o secvență, poate de început: „Opriți muzica!“ – brusc – soldați pe ușă – etc. La Ezeriș l-am întîlnit pe inginerul Anoca, fost cîndva inginer la Bobda. Am mai vorbit cîte ceva despre satul în care...

9 dec. 82

Se face către miezul nopții. Răcit. A început să plouă, se străduiește, se chinuie să plouă, poate reușește, deși nu cred. În țară e cald, neașteptat decembrie. N-am prea muncit pentru ziar, dar în definitiv de ce aș face-o. Am consumat cîteva zile pe Zaharia Stancu, am scris un articol, o schiță, o însemnare, un eseu de vreo 8 pagini, să-l trimit la revistă, la „Steaua“ eventual. E interesantă mitologia memoriei, sintaxa scrierilor lui Zaharia Stancu, modul în care se dezvoltă ea - proza dintr-un cuvînt, dintr-un nucleu, dintr-o obsesie, mereu și mereu reluînd cuvintele, o imensă repetiție, aceeași și alta totuși (vezi Ce mult te-am iubit)- În noiembrie am publicat un articol despre Sadoveanu în „Luceafărul“. Ar trebui să revin la Eminescu. Și trebuie să mai scriu cîteva schițe, poate în ianuarie să ajung la vreo jumătate de carte –

24 decembrie 82

Ajunul Crăciunului. Am fost în colindat. Azi am luat salariul - 1700. Mai aștept vreo 100 de la radio, pe emisiunile cu teme bănățene, fiindcă suta de la Orizont am păpat-o deja pe abonamente (și nu le-am făcut toate): Orizont, Luceafărul, Steaua, Transilvania, Amfiteatru, SLAST, România literară, dar și altele, om mai vedea. Luni, marți, miercuri - la Caransebeș - 400 de ani de școală. Liceul pedagogic. A apărut o pagină

în ziar. Dar cum? Așa forțînd, punînd pe C. să vorbească cu B. să dea sarcină șefului, iar el mie, că altfel el programase altceva. A fost pînă la urmă o victorie, dar mecanismul acesta e scîrbos. În fine, a fost greu de rezistat pe baricade, programe lungite, iar miercuri de la prînz o adevărată nuntă. Pe la 2 noaptea am plecat să mă culc la internat, după ce pierdusem toate trenurile spre Reșița, mai stai, nu se poate, încă puțin etc. etc. Nu mai notez nimic. Vreau doar să mă spăl. Ieri nu a fost apă caldă. N-a fost nici rece. Poate mîine. Mîine e Crăciunul.

24 ianuarie 1983

De serviciu în tipografie. Am mai scris un text pentru carte. „Momente și stări” cred, file de jurnal adică, din ceea ce mi se pare a fi mai altfel (deși faulknerian, marquesian? etc. - se aude la radio ceva interesant, un oratoriu?, ce o fi?, sonorități foarte potrivite cu spectacolul la care visez eu, dar am și foarte vag ideea unei schițe, parcă se precipită lucrurile - „Am transmis cantata Țără pămînt - țără idee cu formația Madrigal. Urmează programul Armonii sonore” -

30 ianuarie

Am terminat alte texte, din seria ce mă acaparează tot mai mult, pornind de la monografia satului, dar mai degrabă de la ideea de scris, de literatură, de naștere a textului. Fiindcă monografia mea e literatură, nu știință, nu document istoric, ci document sufletesc, e trăirea sau rememorarea sau amintirea mea sau inima mea ca o rază ce scrutează ce luminează ce colorează calea către cele de demult ce nu mai sînt ce nu mai pot să fie. Am terminat chiar acum ceva despre „bunicul”, ceva „lacrimogen”, o să spună critica „bună”, o să spună, dar eu am trăit și poate și alții vor trăi stările mele citind acest text, fiindcă - mă opresc, tac și ascult, dar oare mai am eu vreo poză cu bunicul?, cu mama și cu tata?, am să caut, dar pînă la urmă fotografia lui adevărată există doar în memoria mea subiectivă, stă în fața cuptorului, ia ziarul și se uită la foaie, el e analfabet, nu știe să citească, se uită doar la poze și oftează: ăăăracă lume! și apoi parcă își pironeste privirea într-un gol, într-un gol istoric de-a dreptul pe care eu trebuie să-l fac simbolic -

4 februarie 83

Simt o cumplită oboseală. Mă dor ochii. Ieri am fost la cenaclu. Azi am dactilografiat o nouă proză. Măine e ziua mea.

ADDENDA IV

De la o întâlnire de cenaclu

N.N.: Domnilor, nu insistați prea tare, aceasta nu-i proză realistă, cred că nici nu se poate numi proză, chiar autorul precizează că ne oferă „momente și stări“, adică niște trăiri, stări lirice, muzicale, vise, permanente alunecări în imaginar prin ceața privirii sau prin transfer auditiv. Aș relua un exemplu cum nu se poate mai clar, cu însăși scrisa autorului: *„Imaginea se pierde, ca în valurile de căldură ale câmpiei de vară. Rămîne doar o stare pe care n-am mai încercat-o de mult, ca un regret sau ca un reproș nevindecat.“* Această stare determină transferarea narațiunii din planul vizual într-unul dirijat de muzică. Amintirea percepe întotdeauna melancolic trecerea lumii. De aici senzația de poezie, de ritm sacadat afectiv, care izbucnește brusc într-un anumit moment (prozaic) al textului, chiar dacă descrierea e, paradoxal, vizuală: *„Și iată, acum, amintindu-mi de el, îl revăd pe bunic lîngă foc, ostenit, (sesizați, vă rog, amfibrahul, ritmul insinuînd parcă poezia antică!), într-o mîină cu foaia la care privește, și eu i-o îndrept, nu așa, că-i pe dos, și el o întoarce și nimic nu pricepe nici astfel, hieroglifile scrisului străine fiindu-i pe veci, numai eu, numai eu abia azi chipul lui de străin reușesc să-l revăd, printr-o ceață a ochilor noștri, dincolo, dincolo, ci doamne, de ce nu mă iei?, plînge el și se-ntoarce în patul de care-i e scîrbă de ani...“* Descoperim o plîngere continuă în textele rememorînd satul, un fel de subterană bacoviană: plînge bătrîna singură sau mama sau bunica sau povestitorul oricare ar fi el (de exemplu cel care povestește moartea cailor). **Duminică** e o schiță exagerat afectivă, construită dintr-o singură frază revărsîndu-se ca o cascadă a tristeții: *„și cînd întorc colțul tu încă ești la drum și-mi faci semn și precis îți ștergi ochii cu colțul basmalei și apoi te duci în casă, încet, încet, încet, și iarăși plîngi,/ singură,/ singură, singură,/ în timp ce eu plec, autobuzul gonește, cîmpul abia se vede, omul e ca iarba și zilele lui - roua dimineții, floarea cîmpului...“* Mai adaug că această ultimă comparație aparține cîntecelor din ritualul înmormîntării...

ADDENDA V

Cîteva impresii de la școlarii de clasa a IV-a

Cip.: Doamna învățătoare ne-a dat să citim povestirea Duminica. Eu am fost foarte impresionat de acest text. Prima dată nici nu mi-am dat seama despre ce este vorba. Dar doamna învățătoare a spus: „Acest text se citește cu sufletul!“ Atunci m-am concentrat și am găsit cheia acestei taine. Eu cred că un copil deștept care nu citește nu ar putea găsi această cheie ascunsă în sufletul lui mic. Acest text este atât de impresionant încât mama mea a început să plângă. A fost impresionată de durerea acelei femei și mi-a spus că e un fapt real.

I.: Acest text m-a făcut să înlăcrimez când am aflat cât de mult suferă bunica, o ființă firavă care nu mai are pe nimeni. Ea stă tristă pe bancă și așteaptă să vadă dacă o mai vizitează cineva. Și plânge săraca... oare de ce? Îi este dor de cei dragi dar ei au uitat-o.

A.: Este o narațiune foarte tristă care m-a impresionat mult.

S.: Compoziția e o frază lungă, nesfârșită. Am găsit multe regionalisme. Dar acest text este și foarte educativ. Atunci când îl citești te face să-ți pară rău că nu ți-ai respectat părinții și bunicii.

B.: La aceasă lectură a luat parte și mama mea care a fost profund impresionată și a plâns.

I.: Eu cred că nimeni pe acest pământ nu s-a gândit să scrie așa ceva. Eu vă promit că îmi voi înregistra bunicii pe casetă pentru a avea o amintire de la ei. Și am să-i vizitez mai des. Doamna învățătoare ne-a spus că bunicii sunt cărți vii.

D.: Într-o zi senină, de dimineață, doamna învățătoare ne-a citit povestirea Duminica. Și mi-au plâns ochii sufletului, căci a fost tare tristă revederea... Și la început m-am uitat chiorâș, dar apoi... o geană de lumină trandafirie a pătruns în mintea mea... Am găsit cheia textului, și am înțeles acel sfârșit ce-mi întrebă sufletul a neînțelegere. Și iar am citit, și am plâns, și l-am înțeles, și m-am hotărât să fac și eu unul asemănător...

ADDENDA VI

Un alt vorbitor de la cenaclu

O.P.: Nu vreau să vă contrazic în ce privește dramatismul textelor, dacă ne referim la *conținutul* lor afectiv puternic, la tensiunea dramatică, dar vreau să vă atrag atenția asupra dramatismului *formal*, adică asupra *artei dramatice*, fiindcă trebuie – și sper să fiți de acord cu mine – să remarcăm că multe schițe sînt de fapt niște *scenete*. Autorul se implică, e drept, adeseori, dar cred că tendința lui este să se obiectiveze, să dispară pur și simplu; el se retrage, lasă loc doar personajelor, doar vorbelor lor, doar comunicării dintre ele. Întîmplările, colocviile, „șezătoarea“, povestea se „trans-scriu“ pe hîrtie sub formă de monolog, dialog sau trialogl (de multe ori descoperim trei personaje, din care unul pare a fi autorul, martor și mărturisitor), deci prin formele artei teatrale. E, prin urmare, *mai puțin proză și mai mult teatru*. Ca la Caragiale! Actorii dezvăluie un interesant mecanism psihomental și cred că aici e încă un aspect original ce nu trebuie omis. Pe deasupra intervine umorul și ironia, satira mușcătoare sau abil disimulată. Am fost de față cînd Ion Cristoiu i-a scris, într-o dedicație, că întrevede în autorul nostru un mare ironist. Să dea sfîntul! Iată-l pe „cel mai bun om din lume“, un personaj memorabil: „Tata-uica o fost un om bun. I-o plăcut să beie, nimic de zis, ce-i adevărul îi adevărul, i-o plăcut să beie, *tata-uica n-o băut numa răchie, tata-uica o băut răchie, tata-uica o băut numa răchie, dă care-o fost, numa răchie*, io ș-acuma mi-s beat, dar n-o făcut rău la nime, în viața lui și dacă o vinit cineva și o vrut ceva să facă așa, așa, tata-uica o viniț, nu, nu trebuie să faceți nimic că nu-i bine, că nu-i bine așa și-i bine așa, numa cum îi bine i-am sfătuit. Tata-uica o fost un om jos pălăria!“ Personajul vorbește despre sine (la persoana I: „io ș-acuma mi-s beat“) și mai ales despre altul său („tata-uica n-o băut numa răchie“ etc. – revedeți această formulare alunecoasă, de un umor fabulos!). Istoriile astfel redată vin parcă din timpi eroi-comici, căroră adeseori autorul nostru le conferă o notă de umanitate caldă, încărcată sentimental și (atenție!) simbolic.

ADDENDA VII

Banatul povestitor

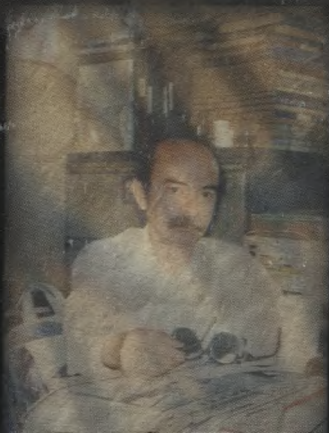
Banatul povestitor, în care „totul (chiar și literatura) este literatură și literatura este totul”. Paradigmă deplin adevărată, în prima ei parte, pentru comesenii – și toți sunt(em) comeseni – așezați perpetuu la această „table ronde”. Și tot atât de adevărată, în cea de-a doua ei parte, pentru scriitorii, și ei așezați la aceeași masă, uneori înspăimântați – y compris **Gheorghe Jurma** – de imensitatea „foii” ei albe. Îi salvează personajele, cele de rând, pentru care, trecând-petrecând, King Arthur (scriitorul?, el, martorul?, el, atoate-povestitorul apoi?) nici nu se mai cere identificat și, poate, nici urmat, de vreme ce nu se naște și nu există decât în și din prima parte a sus-zisei – infinite – paradigme. Stă mărturie (și) această carte.

Ada D. Cruceanu

6 le.

6 le.

**Să ningă spui și vrei
să cadă memoria
cireșului zăpadă doar
gerul vrei să fie mai
decât durerea ce-a
urcat acum în gât**